

Maude Rea Parkinson

*Douăzeci de ani
în România*

1889–1911

e
book

HUMANITAS

V I N T A G E

Născută în jurul anului 1860, în Ulster, Irlanda, Maude Rea Parkinson a făcut studii în țara natală (și în Germania, la Magdeburg). A călătorit mult prin Europa, lucrând ca guvernantă în familia unui ofițer superior din Viena, unde a auzit vorbindu-se pentru prima oară despre România, țărâmul ce părea să îmbine farmecul Orientului (și confortul Occidentului. În 1889 s-a stabilit la București, ca profesoară de limbi străine, rămânând aici următorii douăzeci și doi de ani, devenind o apropiată a multora dintre familiile din înalta societate a Capitalei. O găsim, de pildă, în preajma familiei lui Take Ionescu, căruia, odată ajuns ministru al Instrucțiunii, îi sugerează, bazându-se pe experiența ei în școlile românești, câteva idei de reforme de care acesta se pare că ar “—nut seama. Marele Război a obligat-o să se întoarcă în Irlanda natală, unde începe să-și aștearnă pe hârtie amintirile, cartea *Twenty Years in Roumania*, singura ei încercare memorialistică, publicată în 1921, “—ind deopotrivă răspunsul său la ospitalitatea românilor (și la curiozitatea britanicilor față de —nefericita și brava— aliată de la Răsărit. Autoarea s-a stins din viață în 1938, la Kent and Sussex Hospital din Tunbridge Wells, Kent.

MAUDE REA PARKINSON

*Douăzeci de ani
în România*
(1889–1911)

Cuvânt înainte și note de
Constantin Ardeleanu

Traducere din engleză de
Constantin Ardeleanu
și Oana Celia Gheorghiu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Materialul iconografic a fost adăugat în editură.
Fotografiile de la paginile 79, 132, 133, 175, 176, 213 au fost puse
la dispoziție de Biblioteca Județeană „V.A. Urechia“ Galați.

Redactor: Iustina Croitoru
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Ioana Vilcu
DTP: Andreea Dobreci, Carmen Petrescu

Maude Rea Parkinson
Twenty Years In Roumania
London: George Allen & Unwin, LTD, 1921

Pe copertă: Prelucrare după două fotografii de epocă

© HUMANITAS, 2014, pentru prezenta ediție românească (ediția print)
© HUMANITAS, 2014 (ediția digitală)

ISBN 978-973-50-4537-1 (pdf)

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

Cuvânt înainte

Însemnările autobiografice ale lui Maude Rea Parkinson au fost așternute pe hârtie în contextul implicării României în Primul Război Mondial, când declarația de război a guvernului de la București, în vara anului 1916, înfrângerea rapidă din toamnă și rezistența eroică în Moldova în anul următor au suscitat interesul publicului britanic față de micul aliat răsăritean. Propaganda oficială a cabinetelor de la Londra și București (Iași) a fost dublată de diferite acțiuni de popularizare a cauzei românești: crearea de asociații de sprijin (*The Anglo-Romanian Society*), susținerea de conferințe și întruniri publice pentru promovarea „nefericitei și bravei aliate din Orient” sau publicarea de articole, broșuri și cărți despre români și România. Dincolo de asemenea activități asumate de diverse asociații și grupări „loromâne, au existat și numeroase inițiative personale ale britanicilor care ajunseseră să-i cunoască și să-i aprecieze pe români. Maude Rea Parkinson este un asemenea simpatizant sincer al cauzei naționale românești, începând să-și scrie însemnările când războiul era încă în plină desfășurare și prietenii mei din România treceau prin încercări îngrozitoare.

Cunoaștem puține detalii despre biografia autoarei britanice. Născută în jurul anului 1860, în Ulster, Maude a făcut studii în patrie și în Germania, la Magdeburg. A călătorit mult prin Europa, acceptând mai apoi slujba de guvernantă în familia unui om er superior din Viena, unde s-a simțit atrasă de poveștile despre curioasa Românie, țărâmul ce părea să îmbine farmecul Orientului și confortul Occidentului. În 1889 tânăra s-a stabilit la București ca profesoară de limbi străine, rămânând în România următorul sfert de veac. Marele Război a obligat-o să se refugieze în locuri mai liniștite, revenind în Irlanda natală. De(i, dincolo de aceste pagini de însemnări, urmele autoarei se pierd odată cu plecarea ei din România, câteva sursele documentare ne lămuresc în privința decesului său, survenit pe 24 decembrie 1938, la Kent and Sussex Hospital din Tunbridge Wells, Kent*.

Răspunsul ei la ospitalitatea românilor și totodată la curiozitatea britanicilor este volumul de față, singura încercare literară a unei „ri care ni se dezvăluie prin și din scris. Maude Rea Parkinson nu și-a propus să redacteze o lucrare rece, un manual riguros și i„c despre românii din Vechiul Regat, ci a ales o abordare subiectivă și personală, pornind de la experiența sa în mijlocul realităților românești. Rezultatul a fost o carte plăcută, caldă, scrisă într-un stil „resc (i agreabil, aplecată spre mondenitățile și picanteriile atât de prezente în Bucureștii fericiți belle époque**.

* Detalii după ancestry.co.uk (*England & Wales, National Probate Calendar. Index of Wills and Administrations, 1858-1966* (i *England & Wales, Death Index, 1916-2007*).

** [Twenty Years in Roumania by Maude Parkinson] *The North American Review*, vol. 216, nr. 804, noiembrie 1922, pp. 713-714.

*Autoarea insistă pu)in asupra României rurale *i patriarhale, ocupându-se mai cu seamă de societatea bu-cure*teană a epocii de modernizare rapidă de la sfâr*itul secolului al XIX-lea *i din primele decenii ale secolului al XX-lea. Însemnările tinerei profesoare zugrăvesc astfel via, a elitei ora(ului, pe care o surprinde cu deosebire în timpul liber. Cotidianul din paginile de însemnări este punctat de distrac)ii *i relaxare: teatru *i patinaj pe la-curile Capitalei, plimbări *i activită)i caritabile, curse de cai *i băta)i cu □bri la - osea. Relatările, deopotrivă critice *i amuzante, acoperă întreaga societate, cu detalii despre organizarea politică de“citară *i alegerile falsi“-cate, corrup)ia *i provizoratul din administra)ie, spitalele prost dotate *i mizere, cer*etorii numero*i *i sistemul educa)ional la fel de pu)in adecvat ca *i astăzi, adevărate permanen)e române*ti, într-o)ară la fel de □altfel□atunci *i acum. Acea*i minte iscusită în)ea)ă subtil moravurile unei lumi în care credin)ele religioase *i supersti)iile se amestecă până la contopire, obiceiurile legate de botez, nuntă sau înmormântare arătând clar diferen)ele de mentalitate dintre români *i occidentali.*

*Roman)ioasă *i sentimentală, amuzantă *i plăcută, Maude Parkinson insistă asupra vie, ii agitate a unei ca-pitale pestr)ie, □un ora* cu o stradă, o biserică *i o idee□ aceea de a petrece *i a cheltui averile adunate din comercializarea bogatelor resurse agrare *i minerale ale)ării. Un Bucure*ti care ni se arată mereu agitat *i în sărbă-toare, de la pătura de jos *i până la elita complet fran)u-zită, trăind o via)ă prosperă alături de comunită)ile tot mai numeroase de străini împământen)i pe malurile Dâmbovi)ei.*

*De o aten)ie specială se bucură Take Ionescu *i so)ia sa, Bessie Richards, o englezoaică de prietenia căreia*

*Maude Parkinson s-a bucurat, dar mai ales familia regală a României. Capitole întregi sunt dedicate "rii taciturne a regelui Carol I, pasiunilor artistice ale reginei Elisabeta, prin)ilor mo*tenitori Ferdinand *i Maria, copiilor regali, totul presărat cu bârfele atât de gustate de societatea românească. Căci, cum bine nota autoarea, "lunga mea (edere în această)ară m-a învă)at, printre altele, că în Bucure*ti nu există secrete" Pe bună dreptate, o asemenea carte era o relaxare bine-venită pentru publicul din primii ani interbelici.*

*La aproape un secol de la publicarea lor, însemnările britanicei Maude Rea Parkinson sunt la fel de plăcute *i actuale, relevând cititorului de astăzi trei realită)ii istorice distincte: imaginea societă)ii române*ti la sfâr*itul epocii moderne, constantele noastre istorice *i felul în care comunismul a deturnat evolu)ia " rească a României.*

Constantin Ardeleanu

INTRODUCERE

Acum, după ce am a(ternut pe hârtie aceste impresii (i amintiri răzle)e despre o)ară în care mi-am petrecut mul)i dintre cei mai ferici)i ani ai vie)ii, mă încercă un u(or sentiment de îndoială. Ar putea avea prietenii mei români motive să se simtă jigni)i de libertatea pe care mi-am permis-o? Îmi amintesc însă că au sim)ul umorului (i îndoiala se risipe)te.

Dacă scriu fără ocolișuri despre unele dintre obiceiurile (i tradi)iile speci“ ce României, o fac cu speran)a că-i voi ajuta pe cititorii englezi să în)eleagă caracterul oamenilor de acolo (i să găsească, a(a cum mi s-a întâmplat (i mie, multe lucruri pe care să le iubească.

Comparând, după îndelungata mea absen)ă din Anglia, obiceiurile (i ideile noastre cu cele care mi-au devenit atât de familiare în România, cele din urmă nu sunt întotdeauna mai prejos. Pe drept cuvânt, dacă a(scrie despre lucrurile care m-au nedumerit cu deosebire de când am revenit în patrie, aş stârni destule resentimente.

Unii dintre cei mai buni prieteni ai mei sunt români. Bunătatea (i în)elegerea pe care mi le-au arătat într-o perioadă foarte grea a vie)ii mele sunt amintiri pe care le voi pre&ai ve(nic. De aceea, decât să “ u bânuită că, în

loc să le răsplătesc această bunătate, am ajuns să-mi ridiculizez prietenii, mai degrabă rup în bucăți aceste pagini, pe care eu, novice în arta literară, le-am scris cu atâta trudă, dar, trebuie să adaug, (i cu atâta plăcere.

După ce mi-am terminat studiile în Germania, am petrecut o perioadă foarte fericită la Viena, în compania unor prieteni care cunoșteau bine România.

M-au fascinat descrierile pe care le făceau vieții într-o țară care pentru mine avea ceva din farmecul Orientului; înarmată cu scrisori de recomandare, am plecat spre București, unde m-am angajat curând profesoară de limbi străine. Am trăit în România următorii 22 de ani; de n-ar fi fost războiul, aș fi rămas acolo.

Relația cu elevii mei, copiii ai celor mai bune familii din țară, a fost întotdeauna cât se poate de plăcută; cum românii au un talent înnașcut pentru învățarea limbilor străine, predatul nu a fost niciodată o corvoadă.

De când am plecat, România a trecut printr-o perioadă de mari încercări.

Inima mi-a fost frântă adesea de relatări privind suferințele prietenilor mei, dar (i în cele mai grele zile ale războiului m-a întărit convingerea că românii nu (i-au pierdut nici o clipă curajul. Au oșterit la fel de dârzi ca (i a noastră, iar acum mă bucur nespuse că teribila încercare s-a sfârșit (i au venit zorii unei zile minunate.

Maude Rea Parkinson
Armagh, 1921

CAPITOLUL I

*Un proiect cu adevărat îndrăzne) □ Fascina)ia
celor o mie *i una de nop)i □ Spre o)ară necunos-
cută □ Lumini pe drum □ Un prieten la Curte □ Fac
“gură de nihilistă □ Expresul ungiuresc □ Bărba)i
sălbatici în piei de oaie □ Izgonirea unui nepoftit
□ Bucure*tii, un ora* îngrozitor □ Aventuri pe o
stradă inundată □ O primire călduroasă*

Când mi-am anun)at inten)ia de a pleca în România, prietenii mei s-au arătat de-a dreptul consterna&. Pe semne &-ai pierdut min&le de vrei să pleci atât de departe, într-o)ară despre care nu (tie nimeni nimic□ era una dintre criticile cele mai blânde la adresa planurilor mele.

Aceasta se întâmpla în anul 1889, acum mai bine de 30 de ani, iar 30 de ani nu reprezintă o perioadă lungă numai în via)a unui om, ci (i a unei na)ii sau a unei)ări, căci pot aduce schimbări însemnate în istoria ei.

Ca o fată să se aventureze atât de departe în necunoscut părea, mărturisesc, un plan cu adevărat nesăbuit, dar mie, uneia, nu mi-era teamă. Eram deja o călătoare cu experien&. □ Terminasem□ Magdeburgul, vizitasem Parisul (i Bruxelles-ul (i locuisem mai bine de un an la Viena. De câ)iva ani vorbeam mai mult franceză (i germană decât engleză; ca să nu mai spun că sunt irlandeză, iar eu n-am auzit niciodată ca un cona)ional de-ai mei să “e bănuir de timiditate. , i chiar (tiam câte ceva despre România, spre deosebire de prietenii mei. Destul de pu)in, recunosc, dar îndeajuns pentru a dori să a□u (i mai mult. Ni(te cuno(tin)e din Viena vizitaseră Bucure(ții

(i din spusele lor îmi făcusem o impresie plăcută despre un popor minunat, bogat în virtuți ancestrale, care trăiește într-o țară fermecătoare, într-un decor de un lux oriental. Recunosc cu mâna pe inimă că fascinația celor o mie (i una de noi) îmi luase în stăpânire toate gândurile (i ideile despre România. Poate că nici nu eram atât de departe de realitate.

Gândul meu era să mă stabilesc în București ca profesoară de limbi străine. Simțeam că sunt destul de bine pregătită pentru asta, în plus, mi se spusese că ocazii se iveau nenumărate, iar salariul era cu mult mai generos decât aș fi găsit mai aproape de patrie.

Toate acestea erau foarte încurajatoare, dar, dibace ca orice fată din Ulster, mi-am făcut socoteala să închei un contract clar, ca să mă pot stabili în România. Pe vremea aceea eram acasă, în Irlanda, (i am scris celor mai cunoscute agenții de recrutare din Londra. Nici una nu m-a putut ajuta. Tot ce știau despre România era cât se poate de vag. Ba chiar un agent mi-a scris că nu se ocupau decât de Europa! În această situație, împotriva voinței mele, a trebuit să încerc în Germania; în tot cazul, o agenție din Dresda mi-a oferit un interviu la ocoală privată din București.

A trebuit să ajung la Dresda pentru a încheia contractul (i am fost uluită să constat că nimeni nu știa să-mi spună cum să ajung în România. Chiar (i la hotel mi s-a zis că nu există trenuri spre locul acela îndepărtat (i că va trebui să călătoresc pe Dunăre. Informațiile primite erau într-atât de vagi (i de contradictorii, încât am început să mă cam îngrijorez. Însă, odată pornită, numai vreo calamitate naturală mă mai putea opri. Pe deasupra, am căutat ajutor (i la Viena, unde fusesem invitată de o familie la care locuisem o vreme, ca guvernantă. Familia colonelului von Walzel mi-a rămas prietenă.

tenă pe via)ă (i le-am făcut multe vizite lungi (i plăcute în anii ce-au trecut de atunci. Da&mi voie să precizez aici că austriecii *nu* sunt nem&; vă voi demonstra mai jos cum vine asta.

Colonelul von Walzel avea o func)ie importantă la o“ciul , ambelanului Cur)ii, sub conducerea prin)ului Hohenlohe, (i trebuie să mărturisesc că în nenumăratele drumuri din acei ani n-am plătit nici un bănu) atunci când mergeam cu trenul pe teritoriul austriac. Este unul dintre avantajele de a avea – ca în cazul meu – un prieten la Curte, căci domnul colonel îmi oferea mereu un permis de călătorie la clasa întâi. Mă bucuram de multe alte privilegii la Viena, unul dintre cele mai importante “ind o lojă la Operă ori de câte ori vroiam. Nu are nici o legătură cu povestea de fa)ă, dar poate este bine să lămuresc o chestiune care ar putea naște neîn)elegeri. Fratele colonelului von Walzel este un dramaturg cunoscut (i un foarte bun prieten de-al meu. Într-una dintre piesele sale, care și-a câștigat de curând popularitatea, apărea o prin)esă rusoaică nihilistă care vroia să treacă drept englezoaică. Probabil că autorul a vrut să-mi facă un compliment sau pur (i simplu nu se pricepea la nume engleze(ti; oricum, pe prin)esa lui o chema □Maude Parkinson□(i mi s-a spus că bietul meu nume devenise cunoscut printre vienezii amatori de teatru, simbolizând un anume tip de subtilitate feminină cu care însă eu, una, nu mă pot lăuda.

Înarmată cu instruc)iuni complete ((i cu un permis de trecere până la grani)a austro-ungară), mi-am continuat voiajul spre răsărit. Călătoria prin Ungaria nu fost nici plăcută, nici interesantă (i m-am săturat iute de drum; dar permisul meu impunea pretutindeni mult respect. A devenit foarte monoton, în lunga mea călătorie, să mă tot uit pe geam la aceeași priveliște a culturilor

de porumb, întrerupte ici-colo de cea a câmpurilor cu alte cereale. Gările aduceau ceva varia)ie, căci vedeam aici mul)imi de localnici neîngriji)i, cu aspect sălbatic, dansând (i cântând, acompa)ia)i fără greș de o muzicu)ă! Scenele acestea primitive m-au făcut să mă gândesc că, într-adevăr, lăsasem civiliza)ia în urmă.

După ce am plecat din Budapesta, trenul – un expres de la Viena – a încetinit atât de mult, încât am jignit de moarte un conductor întrebându-l cu bună-credin)ă dacă era cumva personal. Mi-a răspuns plin de demnitate: □Păi bineîn)eles că este expres; am străbătut mul)i kilometri de când am plecat din Budapesta.□Nu m-a convins de viteza trenului, “ind bine cunoscut faptul că trenurile ungure)ti sunt cele mai încete din Europa. Am auzit că o linie care pleacă din Londra ar “ și mai și, dar n-am destule informa)ii ca să fac o compara)ie.

Când am ajuns la grani)a cu România, m-a cuprins, pentru prima oară, o oarecare îngrijorare. Era diminea)a devreme, când te părăsește curajul, iar mul)imile de făpturi ciudate din gară, înve)mântate în piei de oaie, îmi păreau “in)e dintr-o altă lume, una de mult apusă. Însă mi-am amintit pe dată cântecelul irlandez despre Bryan O)Lynn, □care, neavând nădragi pe el, (i i-a făcut dintr-o piele de miel□

Ne-au controlat bagajele, apoi m-am întors în compartimentul pentru dame, pe care-l împăr)isem cu o altă doamnă. Am adormit din nou, dar chiar înainte de răsaritul soarelui m-a trezit un zgomot (i am dat cu ochii de un bărbat a(ezat în col)ul compartimentului, privindu-ne lini)tit. La fel de iute cum deschisese ochii am deschis și gura (i l-am înștiin)at indignată, în engleză, franceză (i germană, că se a)ă într-un compartiment pentru doamne (i că să facă bine să iasă numaidecât. Ce limbă l-a speriat mai tare n-a(putea să spun, poate să

“ fost doar tonul pe care i-am vorbit, căci a &șnit ca din pușcă afară din compartiment.

Am pornit spre Bucure(ti prin Vârciorova (i primele impresii au fost descurajante. - ara nu avea nimic atrăgător. Era plată (i neinteresantă, asemenea Ungariei. - ăranii care mi(unau în jur arătau ca ni(te sălbatici (i erau foarte murdari. Tovară(a mea de călătorie m-a îndemnat cu tărie să merg direct la Consulatul Britanic (i să-mi prezint scrisorile de recomandare. Mi-am pus în gând să-i urmez sfatul, dar n-am făcut-o chiar imediat.

Se făcuse o încurcătură cu privire la ora sosirii mele (i nu m-a a(teptat nimeni la gară, așa încât am oprit o trăsură (i i-am dat birjarului adresa.

☐Ce ora(îngrozitor☐ mă gândeam în timp ce mergeam cu o viteză ce-mi amintea de birjarii din Dublin pe străzile înguste, prost pavate, acoperite – (i pe (osea, (i pe trotuar – de zăpadă pe jumătate topită.

Era februarie (i am ajuns pe o vreme cumplită, lucru destul de neplăcut la Bucure(ti: unele străzi nu erau pavate; numai câteva aveau vreun sistem de canalizare, astfel încât era cu neputin)ă să mergi pe jos din pricina (uvoaielor.

Mai târziu am auzit ce-a pă)it o englezoaică – tot profesoară – chiar înainte de sosirea mea. Cică dăduse medita)ii copiilor unei familii de evrei rău-platnici (i se văzuse silită să-(i ceară destul de răspicat drepturile băne(ti. De ciudă, i-au achitat suma – foarte mare – în monede de aramă!, a(a încât a avut nevoie de o ditamai geanta. Trebuind să străbată o stradă inundată (i stânjenită de incomoda avere, profesoara s-a pomenit la ceas de seară într-o situa)ie neplăcută. Cum nu se zărea nici o trăsură, i-a cerut ajutorul unui tânăr voinic care trecea pe acolo, promi&andu-i o răsplată dacă o ajută să traverseze strada. Băiatul a ridicat-o îndată (era mărun)ică)

cu geantă cu tot, dar în mijlocul (uvoiului – sau al străzii – a încercat să-(i treacă geanta dintr-o mână într-alta. Balansarea greutății i-a stricat echilibrul tânărului, care a căzut în mijlocul viiturii cu tot cu grațioasa-i povară. A pescuit-o (i a dus-o la mal, apoi s-a întors să caute comoara. A fost îndeajuns de norocos s-o recupereze (i su“cient de corect să i-o înapoieze, primind o răsplată frumucică pentru truda lui.

Prima impresie despre (coală n-a fost în măsură să mă vindece de dorul de casă pe care începeam să-l simt. Sosirea mea nu a coincis cu ora mesei – era în jur de 11 dimineața) – (i, cum n-aveau de gând să-mi ofere nimic de-ale gurii la acea oră, am fost condusă într-un apartament care arăta ca o chilie mănăstirească, cu pereți albi (i goi, (i tratată cu o cafea cumplit de proastă (i un coltuc de pâine uscată.

Madame însă m-a primit cu căldură. M-a îmbrățișat cu multă efuziune (i m-a sărutat pe amândoi obraji. Într-adevăr, pot spune că, de(i am avut multe prilejuri să mă plâng de această (coală, directoarea m-a tratat întotdeauna cu amabilitate. Ceea ce este în acord cu experiențele mele ulterioare, doamna “ind româncă.

, coala era mare, cu aproximativ 400 de elevi, (i avea un personal numeros, alcătuit din profesori de toate națiunile. Voi povesti câteva dintre experiențele mele de acolo într-un alt capitol al acestei cărți.

Cam așa s-a petrecut sosirea mea la București; nu-mi imaginam pe atunci că voi ajunge să iubesc această)ară (i pe locuitorii ei (i că-mi voi trăi printre ei atât)ia ani din viață!

CAPITOLUL II

*Idei confuze despre România □ București, Turcia □
O scrisoare către Sinaia ajunge la Simla □ Caracteristicile “zice ale țării □ Bogățiile subsolului □
Principalele orașe □ Podul de la Cernavodă □ Căile ferate și peisajele văzute □ Dunărea cea mare □ Porțile de Fier*

În capitolul anterior aminteam cât de puține lucruri se (tiau despre România acum un sfert de veac, însă este (i mai uimitor să vezi ce idei confuze au compatrioții mei, în zilele noastre, despre această țară (i locitorii ei.

Am primit odată o scrisoare cu adresa □ București, Turcia □ Într-o vară, când mi-am petrecut câteva săptămâni la Sinaia, mi s-a trimis o scrisoare din Anglia pe care scria simplu □ Sinaia □ Când am primit-o, după câteva luni, plicul era o adevărată curiozitate. Încă îl păstrez ca dovadă a perseverenței funcționarilor poștali. Avea (tampile din Italia, Elveția, Turcia (i – pentru că e(uase în toate aceste locuri – fusese expediat la Simla*!

Pe vremea când eram elevă, geografa nu mi s-a părut o materie fascinantă, dar asta din pricina metodei de predare. Profesorul nostru nu făcea nici un efort să ne capteze imaginația tinerească; nu se aventurase nici odată peste hotare (i-i lipsea pasiunea pe care și-o stârnesc călătoriile.

În lunga perioadă pe care am petrecut-o în România, am bătut aproape toată țara, unele locuri de mai multe ori, (a (i încât pot spune că știu destule despre caracteristicile

* Oraș (i în India, capitala de vară a Indiei Britanice.

ei “ zice, despre resursele naturale (i am îndeajuns de multe informa)ii dintre acelea pe care le găse(ti, în general într-o formă neinteresantă, în căr)ile de geogra-“ e. Este bine însă că acum ideile noastre despre România au început să capete o formă mai clară (i mai verosimilă (i cred că, în sfâr(it, s-a iscat ceva interes pentru mica (i viteaza noastră aliată. Sper să captez aten)ia cititorilor pentru români (i – cu riscul de a “ pu)in plictisitoare – simt că trebuie să ofer de la bun început câteva informa)ii despre)ara lor.

Suprafa)a României antebelice era aproape egală cu cea a Angliei, dar popula)ia era mai mică decât cea a Londrei. În acele vremuri se învecina la nord cu Transilvania, Bucovina (i Basarabia, iar la vest cu Serbia. Acum Transilvania s-a unit cu România, iar grani)a de nord a)ării este reprezentată de Nistru (i de frontierele Gali)iei (i Cehoslovaciei. La vest se învecinează cu Ungaria (i Iugoslavia. România este, ca (i până acum, mărginită la est de Marea Neagră, iar la sud de Bulgaria.

Mai multe râuri izvorăsc din Carpa)i (i, după ce traversează)ara, se varsă în Dunăre. Aceste ape nu sunt foarte adânci (i seacă pe jumătate în timpul verii. Foarte pu)ine sunt navigabile – Prutul, Bistri)a (i Dunărea cea mare –, (i despre ele voi vorbi pe larg mai târziu. Râurile sunt bogate în felurite specii de pe(ti – sturionul, crapul, somonul, (tiuca (i bibanul sunt cele mai importante – și cred că i-am încercat pe mai to&. Să nu uit nici de caviarul gri românesc, care are boabele mai aspre decât cel rusesc, dar, când este bine preparat, este mult mai delicios și are o savoare aparte, “ nă (i plăcută, care-i lipse(te acestuia din urmă.

Peisajele din Carpa)i sunt foarte frumoase (i, în unele locuri, chiar impunătoare, iar cele mai importante vâr)uri sunt Omu, Vârful cu Dor (i Caraiman.

Vara, spre aceste vârfuri se urcă cu călu(i) robu(ti de munte: animalele sunt puternice (i vâjnoase, dar echipamentul numai confortabil nu este. - ăranii de la care e închiriat oferă turi(tilor doar ni(te (ei tari de lemn, a(că trebuie să faci rost de pături (i perne dacă vrei să călăre(ti comod.

Pe versan(ăi Carpa)ilor se găsesc roci de gresie, calcar (i chiar marmură de diferite culori. Se spune că cea albă rivalizează cu vestita marmură de Carrara.

Că veni vorba, România are multe bogă(ii minerale, dar, din păcate, foarte pu)ine sunt exploatare. Cuprul, plumbul, sarea, cărbunele, petrolul (i lignitul sunt numai o parte dintre acestea. S-a găsit chiar (i aur, încă din perioada stăpânirii turce(ti.

În ziua de azi, doar petrolul, sarea (i lignitul sunt exploatare. Lignitul (un cărbune mineral care păstrează textura lemnului din care s-a format) se folose(te, împreună cu lemnul, în loc de cărbune pentru căile ferate. Este mai avantajos pentru călători, pentru că arde cu un fum perfect alb (i te scute(te de praful atât de prezent în trenurile ungure(ti.

România are foarte pu)ine lacuri, cel mai important "ind Balta Albă, lângă localitatea Râmnicu-Sărat. Apa lui are excelente proprietă)i minerale (i în "ecare vară adună numero(i vizitatori, căci se spune că ar vindeca reumatismul, scrofuloza (i alte boli. Sunt, de asemenea, (i multe izvoare minerale. Pe lângă băile de iod, sulf (i nămol, există Băile Govora (i Călimăne(ti, sprijinite de stat, a(ăte în zone minunate ale Carpa)ilor. Techirghiol, cu nume de origine turcească, lângă Constan)a, (i Neam) sunt sta)ionile preferate de bolnavii de pretutindeni, atra(i aici de faima proprietă)ilor curative ale apelor. Cazarea la aceste izvoare este din păcate destul de proastă, de(i pre)urile sunt exorbitante.

Să sperăm că bogățiile minerale ale României vor putea “ exploatate în viitor (i vor contribui din plin la prosperitatea țării.

În România nu sunt multe orașe importante. În afară de Capitală (cu o populație de 200 000 de locuitori), mai trebuie să amintim Iașiul, Craiova, Slatina, Galațiul (i Brăila (ultimele două, porturi la Dunăre, fac un însemnat comerț cu cereale). Porturile de la Marea Neagră sunt Sulina, în care staționează permanent o canonieră engleză aparținând Comisiei Europene a Dunării, (i Constanța, care în ultimii ani are legătură directă cu Constantinopolul.

Înainte de construirea podului peste Dunăre de la Cernavodă – cu o lungime de 11 mile, căci traversează (i o mare întindere de teren mlăștinos, călătorii care mergeau din România la Constantinopol se vedeau nevoiți să treacă cu vaporii pe la Ruse, iar apoi să se îmbarce la Varna, un port bulgăresc. Acum, din fericire, totul s-a schimbat, spre marele avantaj al călătorilor, pentru că vapoarele românești sunt mult mai confortabile decât cele bulgărești.

În ceea ce privește rețeaua de căi ferate, pe vremuri nu erau decât două mari tronșoane pe care puteai călători din România spre vest. Unul dintre ele trece prin Vârciorova (i parcurge o distanță considerabilă paralel cu Dunărea, mergând pe lângă Pressburg*, vechea Capitală a Regatului Ungariei, unde încă se mai văd pe o colină ruinele castelului în care a locuit odinioară Maria Tereza. Celălalt, care este (i mai ieftin, mi se pare însă mult mai interesant.

Plecând din București, mergi câteva ore, apoi începe ascensiunea pe valea Prahovei. După ce treci de Câmpina,

* Denumirea germană a Bratislavei.

zonă petroliferă nu prea plăcută pentru sim)ul olfactiv, se face o haltă de câteva minute în frumoasa Sinaia, despre care voi avea multe de spus.

Trenul î(i continuă drumul mai anevoie de-acum, căci ascensiunea este mai di“ cilă. După ce treci de Bu(teni, umbrit de falnicul vârf Caraiman, oprește la Poiana - apului, gară în care po& coborî să admiri frumoasa cascadă din apropiere. Apoi ajungi la Azuga, unde po& să bei un pahar din excelenta bere de Azuga. În “ ne, după o altă jumătate de oră, trenul face popas în vârful trecătorii, la Predeal. Gara este construită astfel încât jumătate se a□ă pe teritoriul României și jumătate pe cel al Ungariei.

La Predeal trebuie, din păcate, să schimbi trenurile – spun din păcate pentru că trenurile ungure(ti sunt din cale-afară de murdare din pricina prafului de cărbune, iar conductorii sunt *mereu* nepolitico(i. Amintindu-mi-i, mă întreb de ce or purta oare întotdeauna mănu(i de piele neagră. E ciudat, dar a(a este.

După ce î& sunt controlate (i (tampilate pa(apoartele cu stema imperială austro-ungară (i după ce bagajele î& sunt scotocite după mărfuri de contrabandă, santinela le permite pasagerilor să treacă pe partea maghiară a peronului, neavând sub nici o formă dreptul să se întoarcă în partea românească. Cum singurul restaurant de aici se a□ă în zona românească, acest aranjament este deosebit de neplăcut pentru pasagerii neaviza)i, care călătoresc pentru prima oară pe această rută.

La plecarea din Predeal începe coborârea prin Pasul Timi(, printr-un peisaj fermecător, pe care îl voi descrie mai târziu. Drumul continuă prin Ungaria, traversând Transilvania, (i ajunge la Budapesta, unde călătorii schimbă din nou trenul înspre nord, vest sau sud.

S-au făcut câteva schimbări față de vremurile despre care vorbesc, iar acum expresul de Simplon pleacă de la București (și merge prin Zagreb, în Croația, spre Trieste, Viena, Milano, Lausanne (și Paris).

Dunărea

Dunărea, marele fluviu numit adesea Dunărea albastră se dovedește de dezamăgitoare în câteva privințe. În primul rând, nu este niciodată albastră, ci gri murdar; totodată, curge prin niște zone atât de plate, încât peisajul este cât se poate de deprimant, iar numeroasele mori plutitoare ancorate la mal nu îl înfrumusează prea mult. Aceste mori sunt folosite la măcinat porumbul (și alte cereale, iar fluviul le asigură forța motrice.

Pe de altă parte, frumoșii porți de Fier (și la Cazane este de neegalat. Acestea sunt printre cele mai frumoase locuri din Europa. Am călătorit pe Dunăre de la Viena la Giurgiu (și înapoi de câteva ori, deci (ți)u ce spun.

Porțile de Fier sunt niște stânci în albia fluviului, care în unele locuri ies la suprafață, iar în altele abia dacă sunt vizibile. Apa face vârtejuri (și se învâlburează în jurul acestor obstacole, care în trecut erau foarte periculoase pentru navigație.

Prima dată când am călătorit de la Viena, pasagerii au trebuit să schimbe la Orșova vaporul mare cu unul mai mic, care (și-a) croit drum printre stâncile primejdioase de la Porțile de Fier. Toată lumea era foarte interesată de peisajul încântător pe care-l străbăteam, interes însoțit de o doză de teamă la auzul poveștilor strănii despre accidente petrecute exact în acest loc. Povestitorul era un ungar, care părea încântat de efectul produs. Cu toții

am răsuflat u(ura)i când ne-am văzut scăpa)i cu bine (i ne-am reîmbarcat pe vaporul mai mare care ne a(tepta.

Din fericire, pericolele de la Por)ile de Fier sunt de domeniul trecutului, căci multe dintre stânci au fost dinamitate acum câ)iva ani. Cum Dunărea străbate mai multe)ări, a trebuit ob)inută aprobarea acestora. Marea reu(ită inginerească a fost sărbătorită cum se cuvine, la festivitate participând împăratul Austriei, regii României (i ai Serbiei, dar (i membri ai Comisiei Dunării. S-a realizat astfel un canal navigabil întins pe o distan)ă considerabilă, a(a că nu mai există pericolul întreruperii tra“cului)uvial. Se speră că, în timp, canalul se va întinde de la Viena până la Marea Neagră.

Înainte să las în urmă peisajul de la Por)ile de Fier, voi descrie în câteva cuvinte cum arată în zilele noastre. Pe măsură ce vaporul se apropie de Cazane (unde se mai vede încă ce a rămas din Por)ile de Fier),)uviul se îngustează treptat, până ajunge la o lă)ime de numai vreo 90 de metri. Prive(ti cu groază la stâncile abrupte de pe ambele păr)i ale trecătorii, stânci care ajung până la 300 de metri înăl)ime (i înconjoară apa din toate păr)ile, lăsându-)i impresia că este mai degrabă un lac decât un)uviu. Continuându-)i drumul prin de“leu, observi că în depărtare apa se tulbură în jurul unui grup de stânci scufundate (i, la un moment dat, linia lor strălucitoare pare să î)i stea drept în cale, aproape cu neputin)ă de ocolit. Vaporul î(i continuă însă neabătut drumul prin canalul special făcut, de(i pentru câteva clipe pare să se îndrepte direct spre peretele de stâncă, ca (i cum n-ar exista nici o ie(ire din strâmtoare. Totu(i, după mai multe răsu-ciri, treci mai departe, spre păr)ile mai largi ale)uviului.

Ce)uviu minunat e Dunărea! Izvorând – a(a se spune – din curtea casei unui domn din Germania, î(i

continuă drumul prin multe ări, adunând apele a numeroși (i în cele din urmă, se varsă în Marea Neagră prin trei guri. Nu este remarcabilă doar prin numeroasele ei meandre, ci și prin felul în care albia sa ba se lărgeste, ba se îngustează. Probabil că cel mai îngust loc este la Cazane, unde, cum am mai spus, nu are decât vreo 90 de metri, în vreme ce în alte părți, mai ales înainte să ajungă la Belgrad, are o lăjime de 3-4 kilometri. Rinul, de pildă, este un fluviu minunat, dar peisajele lui nu se compară cu cele de pe Dunăre, nu sunt deloc atât de grandioase și impresionante. Cât despre Elba, aceasta pare un simplu canal dacă o vizitezi după ce ai văzut Dunărea.

Cea mai interesantă parte a fluviului este între Budapesta și Giurgiu. Peisajele nu sunt mereu grandioase sau impresionante, dar rămân interesante, trecând prin Ungaria, Serbia și Bulgaria, înainte de a ajunge în România. Partea cea mai neinteresantă este între Budapesta și Viena, unde fluviul curge printr-o zonă perfect plată, fără nimic de văzut pe nici un mal, nici sate, nici oameni, ci doar kilometri întregi de sălcii deprimante.

Iarna, fluviul este înghețat aproape trei luni. Adesea am vrut să patinez până la Ruse, pe malul bulgăresc, însă n-a fost cu puțină, din pricina creștelor de gheață făcute de valurile și vârtejurile curentului, astfel încât patinatorii nu găsesc pe nicăieri o suprafață lină.

CAPITOLUL III

*Guvernul României □Parlamentul □Alegeri însu-
□ite □Bătău*ii *i ghioagele lor □Picnicuri mili-
tare la alegeri □□General Post□după alegeri □
Scrisul de mână în viziunea partidelor □Selec)ie
naturală pentru angaja)ii Po*tei □Armata □Via)a
unui soldat nu este întotdeauna u*oară □Solda)ii
fac pia)a, au grijă de copii *i ajută la cură)enia de
primăvară □Celebrarea încoronării □La paradă □
Opozi)ia intră în doliu *i se bucură de o zi frumoasă □
Demonstra)ii amenin)ătoare care se termină cu
bine □Armată galantă □Dacă stă)eapăn la paradă,
soldatul român este □printre cei mai buni□*

România este o monarhie constitu)ională, actualul rege, Ferdinand, “ind nepotul răposatului rege Carol. Este în uz legea salică, a(a că femeile nu pot accede la tron. În lipsa unui mo(tenitor de parte bărbătească, regele poate “ales dintre reprezentan)ii familiilor regale din vestul Europei.

Parlamentul este alcătuit din Senat (i Camera Deputa)ilor, cea din urmă “ind echivalenta Camerei Comunelor din Marea Britanie. Salariul unui ministru înainte de război era de aproximativ 30000 de franci (1200 de lire), iar deputa)ii erau remunera)i pentru serviciile lor cu până la 20 de franci pe zi pe durata activită)ii parlamentare. Votan)ii sunt împăr)i)i în patru grupuri, numite □olegii□.

* Constitu)ia din 1866 prevedea existen)a a patru colegii pentru Camera Deputa)ilor, dar numărul acestora a fost redus la trei în 1884.

Primul colegiu este alcătuit din cetățenii cu un venit mai mare de 150 de lire. Cel de-al doilea este format din cei ale căror venituri variază între 50 (i 150 de lire. Cel de-al treilea include negustorii care plătesc statului un impozit anual mai mare de 4 lire. Al patrulea colegiu este alcătuit din toți plătitorii de taxe, oricât de mici. Senatul este ales de primele două colegii pentru opt ani, iar deputații sunt aleși de către toate cele patru colegii pentru un mandat de patru ani.

Principala condiție pentru a candida la Senat este să ai un venit anual de 400-500 de lire. De asemenea, trebuie să "împliniți vârsta de 40 de ani. Deputații trebuie să aibă peste 25 de ani, trebuie să "e români prin naștere sau naturalizare (i să aibă domiciliul în România.

Constituția României a fost elaborată cu mare grijă pentru respectarea drepturilor (i libertăților) cetățenilor.

Biserica Ortodoxă este biserică de stat; de (i evreei au multe restricții), există libertate religioasă pentru toate cultele. Libera exprimare este permisă (i nu există restricții) cu privire la întrunirile publice.

Presa este, de asemenea, liberă (ceea ce determină, din păcate, abuzuri repetate). Pedepsa cu moartea a fost abolită, cu excepția cazurilor de lege marțială. Proprietatea ȃrănească este inviolabilă. Educația primară este gratuită (i obligatorie. Acestea sunt câteva dintre principalele prevederi ale Constituției.

Întotdeauna este foarte amuzant când au loc alegeri generale. Conservatorii (i liberalii sunt ocupați până peste cap cu campania (i pretutindeni se) în întruniri. Când începe ziua alegerilor, începe (i distracția. Secțiile de votare sunt organizate în diferite părți ale orașului, "ind deschise încă de la 7 dimineața. Cine se duce să voteze devreme este mai înțelept. Înăuntrul secției de

votare se așă, pe lângă o“ ciali, câte un reprezentant al “ecărui partid, conservator sau liberal, care studiază atent “ecare votant (i are grijă să voteze corect. Se practică foarte frecvent în(elătoria, a(a că amândoi trebuie să “e aten)i. Într-un fel sau altul, numele unor persoane de mult decedate sunt introduse pe listele electorale; am auzit pe cineva spunând la una dintre alegeri: □Pe vremea lui, tata nu avea drept de vot, bine că-i dau dreptul acum, când a murit□

După cum spuneam, este preferabil să votezi devreme – asta dacă vrei să-i evi)i pe bătau(i. Agen)ii electorali nu se bazează întotdeauna pe principiul *suaviter in modo*, ci mai degrabă îl adoptă pe *fortiter in re**. Ace(-tia angajează gă(ti de bărba)i (cunoscu)i sub numele de bătau(i) care, înarma)i cu ghioage, sunt plasa)i la intrările în sec)iile de votare, evident pentru a-i intimida pe cei care refuză să voteze a(a cum dore(te partidul. Nu-i deloc de mirare că spiritele se în“erbântă uneori (i trebuie solicitat ajutorul armatei. În asemenea cazuri, solda)ii se aliniază în fa)a sec)iei de votare (i “ecărui alegător care are vreun bă), oricât de mic sau nevinovat ar părea, îi este con“scat înainte de a intra în sec)ie. Dacă lucrurile par să ia o turnură amenin)ătoare (i solda)ii nu se pot întoarce la cazarmă pentru masa de prânz, li se aduc cazane mari cu ciorbă, care li se serve(te cu bucă)i mari de pâine. Solda)ii par să se bucure de această varia)ie a monotonei lor activită)i, însă numai dacă nu se lasă cu capete sparte.

După alegeri, imediat ce noua putere s-a instalat, are loc înlocuirea generală a fo(tilor func)ionari. Sunt schimba)i cu to)ii, până (i cel care aduce cafeaua de amiază

* *Suaviter in modo, fortiter in re* – Blând în maniere, ferm în ac)iune (lat.).

de la cafeneaua alăturată. Noii mini(tri (i membri ai parlamentului au armate întregi de proteja)i, care vor (i ei partea leului pe durata mandatului. E foarte ciudat să vezi intrând la Po(tă, la Vamă sau în alte institu)ii publice numai fe)e noi. Î)i aduce aminte de jocul □General Post□*.

Fiecare schimbare de guvern este un semnal de reformă. Uneori este pur (i simplu reformă în sensul literal al termenului, cum ar “, de exemplu, cazul când guvernul recent instalat atacă stilul caligra“ c predat în (coli. Dacă liberalii au adoptat caligra“ a înclinată, conservatorii, când ajung la putere, vor)ine mor)i(să se □reforme□literele (i să “ e scrise în pozi)ie dreaptă. Este ideea partidului *in excelsis*, ceea ce-)i aminte(te imediat de diferendele de opinie dintre Capetele Turtite (i Capetele Ascu)ite din *Călătoriile lui Gulliver*, cu privire la care-i capătul la care trebuie spart oul.

Dacă tot am pomenit de Po(tă, mi-am amintit de o regulă ciudată în vigoare în acest departament. Angaja)ii Po(tei trebuie să se căsătorească numai cu persoane angajate tot la Po(tă. Nu prea mi-a venit să cred când am auzit, dar o persoană importantă din conducerea po(tei m-a asigurat că e adevărat.

Armata

La urcarea pe tron a prin)ului Carol, armata era alcătuită din recru)i fără uniforme, înarma)i de multe ori doar cu sulie (i săbii. Aspectul lor era atât de pu)in □milităros□ încât se spunea că sunt □gloată zdren)ăroasă

* Joc de societate asemănător cu □Scaunele□ în care, la comanda coordonatorului de joc, participan)ii î(i schimbă rapid locurile.

de țigani □ Prin)ul Carol (nu a fost înscăunat rege decât după bătălia de la Plevna) (i-a dat seama nu numai că armata era complet neinstruită, dar (i că efectivele sale erau complet necorespunzătoare.

Suveranul s-a pornit imediat să-(i modernizeze armata (i s-a introdus serviciul militar obligatoriu. Au fost adu(i instructori din Germania (i de atunci începe povestea organizării Armatei Române. Rezultatele au demonstrat ce se poate face dacă sunt luate măsurile potrivite.

Soldatul român este un luptător excelent, curajul (i energia îl poartă prin cele mai di“cile încercări. În numeroasele campanii în care a fost implicată Armata Română în anii din urmă, curajul (i admirabilele calități) militare ale acestor bărbați au fost dovedite din plin.

Nimeni nu se îndoia că regele Carol e mândru de armata lui când îi vedea chipul în timpul paradei militare de 10 Mai. Se bucura că armata avea acum un nivel ridicat de pregătire datorită eforturilor lui. Armata permanentă, la data la care România a intrat în Marele Război, avea efective de 600 până la 700 de mii de soldați, dar, împreună cu rezerveții, se putea conta pe un milion de oameni.

Infanteria era echipată cu puști germane, cred că Mannlicher, iar tunurile erau de la Krupp. Cele prezentate armatei cu câțiva ani în urmă de către regele Carol, despre care amintesc în altă parte, erau de aceeași fabricație. Totuși, după începerea războiului, s-au făcut comenzi masive de muniții din Japonia. A fost organizat un serviciu medical excelent, alcătuit din medici valoroși (i un personal foarte eficient.

Generalul Averescu, primul la comandă, este un bun strateg (i un lider înnăscut. Este regretabil că politica

l-a)inut o vreme departe de armată, tocmai când trebuia să “ e pe front. Fiind partizan al lui Take Ionescu, nu era văzut cu ochi buni de către liberali (i, astfel, nu i s-au încredin)at comandamente superioare; dar războiul a izbucnit curând, a(a că au fost obliga)i să-l numească într-o func)ie pe măsură. Func)ia de comandant suprem este de)inută, cum se (tie, de către regele Ferdinand.

Ca în toate)ările europene, serviciul militar este (i acum obligatoriu în România. To)i bărba)ii trebuie să se prezinte pentru efectuarea serviciului militar oricând doresc, între vârstele de 18 (i 21 de ani. Mai înainte, durata serviciului militar era de un an, dar apoi s-a redus la (ase luni. Tinerii din clasele privilegiate trebuie să-(i aducă singuri echipamentul, iar dacă aleg să intre într-un regiment de cavalerie trebuie să vină cu propriul cal.

Scutirile se acordă numai în cazuri de invaliditate (i nu-i neobi(nuit ca vreun)ăran să-(i taie câteva degete ca să nu “ e încorporat. Nu este de mirare că se întâmplă asemenea lucruri, căci soarta)ăranilor tineri dintr-o garnizoană nu-i chiar de invidiat. Sunt adesea prost hrăni)i (i îmbrăca)i (i au o mul)ime de îndatoriri. Desigur, pot ajunge ordonan)e pe lângă o“)eri, un locotenent având dreptul să bene“ ciece de serviciile unui soldat, iar un căpitan, a doi. Dar în România serviciile nu sunt în)elese ca în Anglia. În primul caz, soldatul nu trebuie să se îngrijească doar de o“)er, ci (i de gospodăria acestuia. El merge la pia)ă după târguieli, duce copiii la (coală – toate treburile unei slujnice. E lucru obi(nuit ca o doamnă care locuie(te lângă familia unui o“)er să împrumute soldatul pentru o zi atunci când este cople(ită de muncă – de pildă în timpul cură)eniei de primăvară.

Solda)ii români nu fac o “ gură prea frumoasă la de-“ lări. Nu au pasul liber (i săltăre) al solda)ilor no(tri.

O“)erii (i trupele măr(ăluiesc foarte)epeni, de parcă ar
 “ de lemn.

Cât a trăit regele Carol, în “ ecare an, de 10 Mai (pe
 stil vechi) – data urcării lui la tron –, se organiza o pa-
 radă. Când de“ lau trupele prin fa)a lojei regale, aveai
 impresia că, dacă un soldat ar face un pas gre(it, s-ar
 produce o catastrofă – întreg rândul s-ar prăbu(i, ca
 ni(te soldă)ei de jucărie.

Că veni vorba, Bucure(tiul este foarte vesel de 10 Mai,
 iar drapelul României, ro(u, albastru (i galben, poate “
 văzut peste tot. Arcuri de triumf se ridică de-a lungul
 (oselei principale (i se înal)ă pavilioane pentru familia
 regală, membrii corpurilor diplomatice (i principalele
 o“ cialită)i ale statului.

Pe vremea regelui Carol, la începutul acelei zile se
)inea un *Te Deum* la Mitropolie. Apoi regele Carol (i
 principele Ferdinand călăreau cu suitele de la biserică
 înspre bulevardul pe care avea loc parada. Într-o zi, calul
 principelui s-a cabrat (i l-a aruncat din (a tocmai când
 trecea în fruntea regimentului prin fa)a lojei regale. Acci-
 dentul a provocat mare senza)ie, dar, din fericire, prin-
 cipele n-a fost grav rănit.

După încheierea de“ lării, începea distrac)ia, (i seara
 ora(ul era luminat ca ziua. Sistemul de iluminat era cu
 adevărat grozav (i făcea cinste celor care se ocupaseră
 de el. Dar nu-i toată lumea u(or de mul)umit la aceste
 ocazii, căci de multe ori opozi)ia î(i alegea taman această
 dată ca să organizeze manifesta)ii. Se vindeau în stradă
 ziare cu chenar negru, simbolizând nemul)umirea că
 România e condusă de un rege german. Dacă reu(eau
 să scoată popula)ia la demonstra)ie împotriva regelui (i
 a guvernului, opozan)ii se bucurau (i plecau la culcare
 cu moralul ridicat.

Manevrele opoziției sunt, în general, o sursă de amuzament. Dacă se întâmplă în Parlament ceva ce-i deranjează, organizează numaidecât un miting de protest, iar după manifestație, coloana merge la Palat (și îi strigă nemulțumirile în fața regelui. Cum însă românii nu (tiu să-și) înă gura, planurile sunt cunoscute dinainte, așa că sunt întâmpinați, la o oarecare distanță de Palat, de cordoane de polițiști care le barează trecerea. Are loc o negociere, agitația durează cinci minute, după care se împărăție în liniște cu toții.

Dacă se consideră că poliția nu poate face față tulburărilor, e chemată armata, iar soldații sunt aliniați pe străzile principale, cu armele pregătite (te întrebi dacă sunt încărcate). Oșeri călare dau ordine (este o mare agitație) peste tot. Circulă zvonuri fel de fel (te aștepti să vezi ce o să se întâmple. Totul pare foarte grav, dar, pe măsură ce trece timpul, se află că demonstranții au luat-o prin altă parte (și, cumva, rămâi cu senzația că soldații n-au fost tratați cum se cuvine. După ce au stat de pază pe străzi ore în (ir, trebuie să "e dezamăgitor să nu se întâmple nimic (și să se întoarcă în liniște la cazarmă.

Dincolo de poziția lui Jeapănă, soldatul român este un luptător curajos – unul dintre cei mai buni –, iar armata a fost pregătită într-adevăr foarte bine de răposatul rege. El însuși era un soldat înăscut (și i-a condus cu vitejie oamenii împotriva asupritorilor de veacuri, turcii, în bătălia pe care a câștigat-o la Plevna.

Imnul național al României este o arie marțială foarte frumoasă, compusă de Eduard Hübsch. Acesta, deși german la origine, era român naturalizat (și trăia de mult în această țară. A murit la Sinaia, acum câțiva ani.*

* Eduard A. Hübsch (1833–1894), violonist, creatorul muzicii militare românești.

CAPITOLUL IV

Religia în România □ *Capul Bisericii trebuie să*
“e călugăr, deci celibatar □ *Preoții provin din clasa*
ărașimii, “ind needucați și pușin respectați □ *În-*
datoririle lunare ale unui preot □ *Rugăciuni pentru*
măritul unei fete □ *Sfântul Dumitru, patronul Bu-*
cureștiului, și vocația lui de aducător de ploaie □
Bisericile românești □ *Legenda mănăstirii Curtea*
de Argeș □ *Fântâna cu lacrimile soției lui Manole* □
Obiceiuri de Paște □ *Mănăstirile românești, culcu-*
șuri pentru lenesi □ *O grotă minunată* □ *Mănă-*
stirile de maici □ *Principesa Maria, călugăriță*

Românii, cum (tim cu toții), sunt ortodocși. Nu există secte în religia ortodoxă cum sunt, din păcate, în religia noastră, iar libertatea de cult, neîngrădită, este permisă tuturor străinilor. Ceremoniile (și slujbele din Biserica Ortodoxă seamănă mult cu cele ale Bisericii Catolice. Icoane (picturi și icoane) atârnă în toate bisericile, dar (și în case particulare, “ind sărutate de către credincioși) atunci când se roagă. Semnul crucii este (și el universal: se face întotdeauna când cineva trece pe lângă o biserică.

Este destul de amuzant să-i vezi pe oltenii (echivalentul zarzavagiilor din Londra) cu legume, făcându-și cruce cum nu se poate mai evlavios când trec pe lângă o biserică, (știind bine că te vor înela imediat ce le dai ocazia. Ei însă nu socotesc aceste mici escrocherii ca “ind păcate, ci se mândresc cu isteșimea lor atunci când storc mai mult de la tine.

Capul Bisericii este întotdeauna ales din rândurile călugărilor. Aceștia au depus jurământ de castitate (și trăiesc în numeroasele mănăstiri răspândite în întreaga

ară. Dimpotrivă, preoților li se permite să se căsătorească, adică pot avea o soție, dar, dacă aceasta moare, nu au voie să se recăsătorească. Preoții provin, de obicei, din clasa țăranimii – nici un membru al unei familii care face parte măcar din clasa de mijloc nu s-ar gândi în veci să intre în rândul clerului. Nu sunt foarte educați (ei nu sunt priviți cu mare respect. Vei mintele lor sunt destul de ciudate. Peste hainele de zi, preotul poartă o haină lungă, cu mâneci largi, care atârnă aproape până la călcâie, iar pe cap are un potcap din catifea neagră, violet sau roșu, potrivit statutului pe care îl are purtătorul în ierarhia bisericească.

Cum preoții nu au voie să se tundă după ce sunt hirotoniți, trebuie să-și poarte părul împletit ca la chinezi. Par mai degrabă jenați de a(a distincție, căci această coadă este mereu ascunsă sub gulerul hainei.

În prima zi a “ecărei luni, orice preot merge prin parohie împreună cu un dascăl care duce tămâia. Aceștia intră în “ecare casă (ei o binecuvântează pentru luna care vine, spun rugăciuni (ei ard tămâie în “ecare încăpere. Numai camera guvernantei englezoaice sau franțuzaice este sărită, căci aceasta este eretică.

Dacă o fată nu reușește să-și găsească un soț bun, la rugămintea familiei, preotul intră în camera ei (ei rămâne acolo o vreme, spunând rugăciuni anume cu acest scop, adică măritiul fetei.

Ocroitorul Bucureștiului este Sfântul Dumitru, iar moaștele acestuia, închise într-o raclă de argint, sunt păstrate în biserică ce-i poartă numele. De hramul lui se țin slujbe speciale. Coșciugul de argint cu șapte râme (ei) este scos din biserică (ei tot Bucureștiul, prezent în acea zi, trece pe acolo ca să sărute mâna celui care a fost Sf. Dumitru. Se zice că sfântul are o mare influență asupra vremii. Dacă seceta țină prea mult, se apelează la Dumitru.

tru. Este plimbat prin ora(cu mare pompă, înconjurat de un sobor de preo)i, cu prapurii □uturând (i cântece.

S-a întâmpnat uneori să vină un adevărat potop înainte ca Sf. Dumitru să “e dus înapoi în adăpostul lui. Atunci mare este bucuria, iar recuno(tin)a pentru cele făcute n-are margini. Dar, din propriile observa)ii, cred că preo)ii, pruden)i, a(teaptă până când văd pe cer un nor ca o palmă de om* înainte de a risca să-l deranjeze pe Sf. Dumitru.

Bisericile române(ti au formă circulară, nu au scaune pentru enoria(i, în afară de câteva aproape de altar, pentru câ)iva privilegia)i sau pentru familia regală, în cazul în care aceasta ar veni la acea biserică. În spatele u(ilor altarului se a□ă o încăpere pentru preo)i, din care ies pentru a sluji. În biserică nu este permisă muzica instrumentală, partea vocală “ind asigurată de un cor de bărba)i (i băie)i (i este foarte frumoasă, căci românii au ureche muzicală (i un gust ales.

Frumoasa biserică de la Curtea de Arge(, a□ată la câteva ceasuri de Bucure)ti, este construită în stil bizantin. Exteriorul pare de marmură, dar, în realitate, este un fel de calcar u(or de lucrat, care se întăre)te în contact cu aerul. Biserica are o formă rectangulară, cu un dom care se înal)ă din nava centrală. La “ecare col) al clădirii se a□ă un turnule), dar partea cea mai curioasă a structurii este că aceste patru turnuri par a se prăbu(i unul peste celălalt. Adevărul este că “ecare turn este încadrat de o spirală răsucită de la vâr) spre bază în a(a fel încât par să nu “e perpendiculare, de(i sunt.

Înăuntru pere)ii sunt împodobi)i cu picturi (i sculpturi. Aici se poate vedea (i o copie a scripturilor scrisă

* În sensul de nori de ploaie, aluzie la versetul din Împăra)i 18:44.

în stilul vechilor cărți de rugăciuni, opera răposatei regine a României. Ici-colo în această lucrare interesantă au fost introduse desene pentru exempli“ care. Princesesa Maria, copila răposatei regine, apare aici în chip de înger. Dacă aceasta pare o reprezentare potrivită, e cât se poate de (ocant să vezi că Sf. Ioan are chipul domnului J.K.

Ferestrele din nava bisericii sunt foarte înguste, dar dispuse astfel încât “ ecare col) este bine luminat. Ornamentele de la exterior sunt frumoase (i interesante. Un brâu împletit înconjoară clădirea (i deasupra lui sunt scuturi rotunde, frumos decorate cu □bri (i frunze. Păsări aurite sunt suspendate din loc în loc,)inând clopo)ei în cioc. Când vântul bate dintr-o anumită direc)ie, agitând ace (ti clopo)ei, efectul este foarte plăcut.

Chiar în fa)a bisericii se a□ă o construc)ie mică (i frumoasă, care seamănă cu un altar. Este compusă din patru piloni care sprijină mai multe ornamente (i se termină cu un dom, ca (i biserica însă(i. Acest ansamblu este atât de frumos, încât lasă vizitatorului impresia că este desprinsă dintr-un basm.

Nu departe de biserică se a□ă o mănăstire la care Carmen Sylva obi(nuia să stea cu săptămânile. Îi plăceau foarte mult vechile legende române(ti, în special cea legată de Curtea de Arge(.

Arhitectul (i constructorul bisericii ar “ fost un anume Manole, care, potrivit legendei, era nespus de nerăbdător să termine lucrarea până la o anumită dată. Î(i îndemna oamenii până peste puterile lor, dar, vai!, orice se ridica ziua se surpa noaptea. Acest lucru s-a tot repetat (i singura concluzie la care au putut ajunge era că duhurile rele se împotriveau ridicării bisericii. Manole a încercat în fel (i chip să le dejoace farmecele, dar în zadar. Până la urmă a jurat, pentru a le îmbuna mânia, că o va zidi

între zidurile mănăstirii pe prima persoană care va sosi într-o anumită zi, dacă duhurile cele rele, la rândul lor, nu se mai amestecau în munca lui. A sosit acea zi (i Manolele îi a) tepta nerăbdător victima. Ore în (ir n-a trecut nimeni pe acolo (i ziua se scurgea lent. Într-un târziu, o siluetă a apărut în depărtare (i Manole a a) teptat-o cu înfrigurare să se apropie. Spre deznădejdea lui, când silueta s-a apropiat, a văzut că e tânăra lui so)ie. Era lumina ochilor lui, dar jurământul trebuia respectat. Nu era cale de împotrăvire. Cu inima grea, î(i rugă so)ia să se a(eze într-o ni(ă a zidului. Ea, sărăcu)a, crezând că este o glumă, primi cu bucurie. Zidarii începură s-o zidească, în vreme ce ea vorbea (i râdea cu so)ul ei. Totu(i, pe măsură ce mortarul (i cărămizile începeau s-o împresoare, se înspăimântă. Îl imploră pe Manole să termine cu glu-mele (i s-o elibereze. Disperat, el î(i întoarse privirile (i-(i îndemnă oamenii să-(i ducă la capăt însărcinarea.

Acum zidul îi ajunge la genunchi, la piept, la ochi. Ea e tot mai disperată,)ipă (i-(i imploră so)ul să-i dea drumul. Singurul lui răspuns fu să le ceară lucrătorilor să se grăbească. - ipetele ei slăbiră din ce în ce până când, la câteva clipe de la terminarea zidului, glasul ei amu)i pe vecie.

Din această zi, lucrul la biserică a mers de minune (i nimic nu s-a mai surpat în timpul nop)ii. În mod limpede, duhurile rele fuseseră împlânzite. Legenda mai spune că Manole a răbdat până când biserica a fost aproape gata, apoi s-a aruncat de pe acoperi((i a murit.

La trei minute de mers pe jos de biserică se a)ă o fântână cu o apă minunată de rece (i de limpede, din care "ecare vizitator trebuie să guste. Se spune că această fântână a izvorât din lacrimile so)iei lui Manole, vărsate în timp ce era zidită în peretele bisericii.

Românii nu merg chiar cu sⁿenie la biserică, dar o fac măcar de două ori pe an – de Pa(te (i de Crăciun. Pa(tele este cea mai mare sărbătoare în Biserica Ortodoxă. Bisericile sunt pline, oamenii îngenunchează pe trepte (i pe trotuar când nu găsescă un loc înăuntru. Slujba începe la 10.30 în seara de Înviere (i, când bate de miezul nop)ii, toate lumânările frumos decorate care le-au fost oferite oamenilor sunt aprinse (i se formează o procesiune condusă de preo)i, cel mai important dintre ei “ ind purtat de al)i patru pe un baldachin. Procesiunea ocole(te de trei ori biserica, apoi se dau binecuvântările (i mul)imea se împră(tie. Cei care reu(esc să ajungă acasă cu lumânarea aprinsă vor “ ferici)i tot restul anului, dar mare durere se va abate asupra neferici)ilor cărora o pală de vânt le stinge lumânările. Se pot a(tepta la tot soiul de ghinioane.

E foarte frumos în noaptea de Înviere, căci po)i vedea grupule)e care se întorc acasă, protejându-(i cu grijă lumini)ele jucău(e, care par a dansa. Cu această ocazie bisericile sunt împodobite din bel(ug cu □bri.

De Pa(te au loc (i tot felul de ceremonii ciudate, cea care urmează “ ind un exemplu: se a(ază o masă la capătul superior al navei (i pe ea o icoană sau tablou al Mântuitorului. Fiecare persoană care ajunge la masă se lasă jos (i trece în patru labe pe sub ea. Se repetă de trei ori (i se consideră că este un gest reprezentativ pentru umilin)a credinciosului. Această parte a slujbei îi încântă pe copii, care se târăsc pe sub masă cu mare bucurie, dar, după câte se pare, fără a da aten)ie semni“ ca)iei ceremoniei.

Tăcerea respectuoasă a credincio(ilor nu e o trăsătură a slujbelor ortodoxe. Se vorbe(te (i se râde mult, astfel că uneori preotul se întrerupe în mijlocul slujbei (i le

cere oamenilor să tacă. Chiar (i la nun)î se poate întâmpla una ca asta. Mirele (i mireasa par să ofere o recep)ie, nu să primească o taină care trebuie să-i unească pe via)ă – sau cel pu)in până în clipa în care cred de cuviin)ă să desfacă uniunea.

Mănăstirile reprezintă o caracteristică foarte interesantă a vie)ii sociale în România. Pe vremea când nu existau hoteluri, călugării ofereau mereu găzduire călătorilor, care puteau rămâne acolo timp de o săptămână sau două fără a li se cere plată. La “ecare mănăstire sunt 20-30 de călugări. Fiecare are o chilie mititică (i un mic lot de pământ. Aici călugărul cultivă legume sau cre(te câteva păsări. Călugării au o subven)ie de numai 40 de bani pe zi (4 penny) de la guvern (i, ca să-(i asigure traiul, recurg la tot felul de surse alternative. Una este fabricarea anumitor băuturi alcoolice care sunt oferite spre vânzare călătorilor care se întâmplă să treacă pe acolo. E mare păcat că guvernul subven)ionează aceste mănăstiri, căci nu sunt decât cuiburi pentru lene(i. Vă pute)i imagina că, având 20 de călugări la o biserică, slujbele pe care trebuie să le îndeplinească nu sunt tocmai di“cile, mai ales când biserica se a)ă într-o zonă mai izolată. Ar trebui să le o“cieze la ore “xe din zi (i din noapte (i să se roage. Odată terminate toate acestea, sunt liberi să-(i folosească timpul a(a cum socotesc de cuviin)ă.

Pe vremuri, mai ales în timpul stăpânirii otomane, mănăstirile erau refugii din calea asupraitorilor sau loc de depozitare a valorilor. Sunt de obicei clădite pe coline înalte (i oferă o vedere bună de jur împrejur. O anumită mănăstire pe care am vizitat-o este situată la o înăl)ime atât de mare în Mun)ii Carpa)i, încât comunicarea cu lumea este imposibilă pe timpul iernii, când călugării rămân cu totul înzăpezi)i.

Dar vara – ce diferență! Mănăstirea este înconjurată de poieni) e încântătoare, în care te afunzi în iarbă până la genunchi, printre superbe □ori sălbatice. Prin aceste poieni) e î(i croie(te drum un pârâia(, umbrit de ramurile aplecate ale sălciilor.

Aproape de capela mănăstirii se a□ă o grotă naturală, care este mereu arătată vizitatorilor.

Îmi aduc aminte că am explorat-o odată cu un grup de prieteni (i mi-a lăsat o senza)ie stranie. Fiecare membru al grupului avea o lumânare, iar călugărul ne era ghid. Pe măsură ce înaintam în grotă, părea că suntem înso)i)i de un râu repede, care nu se vedea nicăieri. Efectul era ciudat. Întunericul, care părea (i mai negru din cauza luminii slabe a lumânărilor, ne înconjura pe de-a-ntregul (i abia îndrăzneam să vorbim mai tare. Călugării presupun că ar “ un râu subteran, dar nimeni nu (tie de unde începe (i încotro se duce. Pe(tera este mare, întinzându-se pe kilometri întregi pe sub munte. Se crede că ar comunica cu grota naturală de la Câmpulung, cu care seamănă mult (i e posibil chiar să “ e o parte a acesteia, dar nu s-a demonstrat niciodată. Nimeni nu pare să aibă timpul sau interesul să se ocupe de o asemenea expedi)ie. Încă nu există în România o societate geogra“ că regală.

În)ară sunt (i multe mănăstiri de maici. Costumul călugări)elor nu este frumos deloc. Peste haina de stofă obi(nuită poartă o pelerină lungă (i pe cap un batic negru, legat peste frunte, capetele acestuia căzând în cute pe spate (i acoperindu-le complet părul. Pe deasupra, ca să completeze imaginea, pe cap mai au (i o tocă, (i aceasta tot neagră.

Sistemul mănăstirilor de maici din România diferă oarecum de cel al Bisericii Catolice. Călugări)ele române sunt libere să se plimbe (i să-(i viziteze prietenii (i

rudele. Au făcut jurământ de celibat (i locuiesc împreună în comunită)ți, muncind pentru cei sărmani (i având grijă de bolnavi. Nu se ocupă însă de vreo ramură a educa)iei, pentru că nu sunt nici ele îndeajuns de instruite. Înainte ca actuala regină a României să urce pe tron, una dintre marile ei plăceri era să stea câteva săptămâni la o mănăstire de lângă Câmpulung. Acolo purta ve(mânt de călugări)ă – a(a călugări)ă frumoasă nu s-a mai văzut în România –, se ocupa cu pictura (i cu broderia (i mânca mâncarea simplă a maicilor. Cred că unul dintre dulciurile ei preferate era o prăjitură făcută din făină, unt (i zahăr, care la copt se acoperă complet cu zahăr caramelizat. Este, într-adevăr, foarte bună. Această mănăstire se a)ă într-o zonă foarte frumoasă a)ării, iar capela ei este o ciudă)enie în sine, “ind săpată în piatră dură.

CAPITOLUL V

Capitala României □ Un ora-grădină □ Tramvaie
modeste □ □ Un ora* cu o stradă, o biserică *i o idee □ □
Calea Victoriei □ Două sute de biserici □ Biserica
Domni)a Băla*a □ Obiceiurile engleze*ti câ*tigă
teren □ Casele din Bucure*ti □ Vizite la amiază *i
aperitive □ Forti“ca)iile*

Bucure(tiul este a(ezat într-o câmpie mlă(tinoasă, motiv pentru care malaria îi afectează frecvent atât pe locuitorii săi, cât (i pe străini. Este un ora(construit alandala pe râul Dâmbovi)a. Când am ajuns prima oară acolo, ora(ul era foarte prost pavat cu pietre neregulate (i era de-a dreptul neplăcut să circuli pe Calea Victoriei, căci zgomotul continuu făcut de ro)i pe aceste pietre împiedica orice încercare de conversa)ie. Toate acestea s-au schimbat când s-a introdus pavajul de lemn.

Ora(ul este bine luminat, pe unele străzi sunt lămpi cu gaz, în vreme ce pe Bulevard (i la , osea se folose(te curentul electric.

Bulevardul, mărginit de copaci, împarte ora(ul în două. Este o stradă largă (i frumoasă, care pleacă din apropierea Palatului Cotroceni (i ajunge până pe Calea Mo(ilor, cu care se intersectează în unghi drept.

Cea mai frumoasă priveli(te asupra ora(ului o ai de pe dealul unde se a□ă Catedrala Mitropoliei. Văzut de acolo, pare foarte pitoresc – casele clasei avute sunt a(ezate în mijlocul unor grădini, uneori chiar de mărimi apreciabile.

Numeroasele parcuri publice de mici dimensiuni, cel mai mare “ind Ci(migiul, precum (i strada cunoscută

ca □ oseau □ contribuie din plin la aspectul de grădină pe care îl are ora(ul).

În Bucure(ți există o re)ea foarte e“cientă de tramvaie, care a fost inaugurată în urmă cu câ)iva ani de o “rmă englezească. La început se foloseau din cele cu etaj, după moda tramvaielor noastre engleze(ți, dar acest lucru nu a fost pe placul autorită)ilor. Ideea că femeile urcau pe locurile de la etaj i-a uluit în asemenea măsură, încât au dat un ordin care interzicea folosirea acestora de către doamne. Apoi aceste tramvaie au fost retrase (i înlocuite cu altele cu aspect mai modest. Acum pe Boulevard circulă un tramvai electric. Ce mai freamăt a stârnit când a fost introdus! Oamenii nu aveau curaj să se urce – cred că se temeau că se vor electrocuta. Treptat, senza)ia de teamă s-a risipit (i tramvaiul electric era la fel de folosit ca (i celelalte. Acum, după cum tocmai am a)at, au fost introduse omnibuze motorizate. Mă bucur că am fost scutită de această inven)ie.

Despre Bucure(ți se spune că ar “ un ora(cu o stradă, o biserică (i o idee. Aforismul este, pe undeva, justi“cat, căci practic Calea Victoriei e tot ora(ul, Biserica Ortodoxă nu areeretici, iar ideea principală este cheltuitul banilor.

Calea Victoriei este o stradă foarte lungă. Porne(te de la Dâmbovi)a (i o)ine până la , osea (locul la modă pentru petrecerea timpului liber) (i este practic strada principală. Toate clădirile importante, ca de altfel (i Palatul Regal, se a)ă pe Calea Victoriei, locul de pierdut vremea al elitei ora(ului.

Pe Calea Victoriei po)i întâlni o adunătură foarte cosmopolită: doamne din înalta societate îmbrăcate în costume elegante, fran)uși spilcui)i de la Ambasadă, o“)eri români în diferite uniforme, turci frumo(i cu fesuri vesele, armeni cu fustanele (i chipiuri ciudate (i mul)i al)ii.

Bisericile sunt o parte însemnată a ora(ului – cred că sunt peste două sute. Cea mai importantă este, desigur, Mitropolia, unde se)în toate slujbele însemnate. Sf. Spiridon este o construc)ie mare, dar frumoșe)ea i-a fost (tirbită în ultimii ani din cauza faptului că ornamentele (i crucile care o împodobeau erau prea grele pentru acoperi((i au trebuit date jos. În această biserică au loc majoritatea nun)ilor mondene.

Dintre bisericile mai moderne, Domni)a Băla(a, ctitorită de familia Brâncoveanu, este, cu siguran)ă, cea mai frumoasă. Este a(ezată într-un parc mare, cu minunate răzoare de □ori, un loc potrivit pentru statuia fondatoarei bisericii, Domni)a Băla(a. Statuia este foarte frumoasă, pozi)ia corpului deosebit de gra)ioasă, iar ornamentul, o operă de artă.

Interiorul bisericii este splendid, de(i orientat în privin)a ornamenta)iiilor bogate. Catapetasma superbă, vitraliile, candelabru bogat care atârână în mijloc, culorile aprinse ale covoarelor ce acoperă podelele, toate alcătuiesc un tablou fără seamăn. În timpul slujbei, efectul este îmbogă)it de costumele (i acoperămintele preo)ilor care slujesc.

Lângă biserică func)ionează o (coală (i un azil de bătrâni.

Spitalul Brâncovenesc, a)at în spatele bisericii (i considerat printre cele mai bune din ora(, este un grup de patru clădiri ridicate de familia Brâncoveanu, descenden)ii unui voievod de pe vremuri.

Via)a la Bucure)ti este foarte plăcută, îndeosebi pentru străini, (i mai ales pentru englezi, care sunt admira)i (i aprecia)i. Multe dintre obiceiurile noastre au fost adoptate în ultimii ani, iar engleza, care avansa de ani de zile, a câ)tigat teren în a(a măsură din timpul războiului,

*Pasagerii au trebuit să schimbe la Orșova vaporul mare
cu unul mai mic, care și-a croit drum
printre stâncile primejdioase de la Porțile de Fier.*

*Bisericile sunt o parte însemnată a oraşului.
Cred că sunt peste două sute.*

*Pe Calea Victoriei poţi întâlni o adunătură foarte cosmopolită:
doamne din înalta societate îmbrăcate în costume elegante,
frânzuşi spilcuiţi de la Ambasadă, ofiţeri români în uniformă.*

încât probabil va lua curând locul francezei ca limbă mondenă a țării. E foarte ciudat că la românii din clasele de sus a ajuns mai la modă decât propria lor limbă. Dacă intri într-un salon de primire, un magazin sau chiar într-un cerc familial mai intim, vei auzi engleză sau franceză, foarte rar română – limbă care este lăsată servitorilor.

Casele românești sunt construite, în general, cu fațada la stradă (și au de obicei un singur nivel, din cauza cutremurelor frecvente).

La intrarea în casă se află un antreu mare, uneori luminat de sus cu lumină artificială. Chiar dacă este antreu, această încăpere este adeseori folosită drept cameră pentru întreaga familie. Toate celelalte odăi dau în această încăpere circulară. Este un aranjament foarte convenabil pentru încălzire, căci în antreu se află întotdeauna o sobă mare, iar când se deschid ușile celorlalte camere, o căldură plăcută pătrunde în întreaga casă.

Pe lângă aceasta, există sobe de teracotă în "ecare cameră, folosite când vremea este foarte aspră, pentru că românii le plac foarte mult camerele bine încălzite. În antreu se folosesc cărbuni sau bitum, dar în camere se arde numai lemn.

Iarna se folosesc mereu ferestre duble, dar când vine primăvara cea exterioară este înlocuită cu o plasă de sârmă care lasă aerul să treacă, dar oprește muștele, care sunt foarte enervante.

România este o țară în care nu se obișnuiește micul dejun. Unii beau o ceașcă de cafea neagră sau servesc un pic de dulceață, alții nu mănâncă nimic până la ora prânzului. Prânzul și cina sunt mese foarte consistente, alcătuite din câteva feluri de mâncare – bucătăria franceză a fost adoptată de toate familiile din înalta societate.

Atunci când cineva face prima dată o vizită de după-amiază rămâne uluit de felul în care se servesc aperitivele. După ce s-au schimbat complimente (i poate conversa) ia a luat avânt, se deschid u(ile (i o fată în casă apare cu o tavă mare. Pe ea sunt a(ezate farfurioare de sticlă cu câte o lingură de dulcea)ă (i câte un pahar de apă pentru “ecare. Vizitatoarea, dacă este străină, nu prea (tie exact ce se a(teaptă de la ea, dar, uitându-se la ceilal)i invita)i, vede că lingura de gem, numită [dulcea)ă] este înghi)ită cu solemnitate, apoi se ia o gură de apă rece. Trebuie să “i atent să nu faci ca o prietenă a mea la prima ei vizită. Nemaivăzând asemenea trata)ii până atunci, a amestecat cu calm lingura de gem în apă (i a înghi)it viteje(te doza, spre consternarea românilor care se a[au acolo.

Mul)i oameni au auzit în ultima perioadă de extraordinarele forti“ ca)ii ale Bucure(tiului, proiectate de un belgian* (i construite cu suma de 4 000 000 de lire. Astfel, ora(ul a fost bine protejat de avanposturile exterioare, care îl fac cea mai mare incintă forti“ cată din lume, cu excep)ia Parisului.

* Henri Alexis Brialmont (1821–1903), general belgian, inginer, expert în forti“ ca)ii; începe în 1884, la cererea regelui Carol I, construirea centurii de forti“ ca)ii din jurul Capitalei.

CAPITOLUL VI

*Sistemul funciar □ Boierul sau moșierul □ Via) a simplă a)ăranilor □ Începutul răscoalei □ O izbucnire prematură □. ara în □ăcări □ Tunurile cele noi ale regelui Carol încercate pe propriii supuși □ Popula)ia unui sat întreg, exterminată □ Teroare în oraș □ Mă duc la biserică *i sunt ușurată s-o văd acolo pe prin)esa Maria □ Povestea unei persoane care a avut de suferit □ Preo)ii *i învă)ătorii au instigat □ Bordeiele)ărănești*

Pe vremuri,)ăranii primeau un lot de pământ propor)ional cu numărul de vite pe care îl aveau, precum (i dreptul de pă(unat (i de a strânge lemne de foc din pădure.

În 1864 a fost dată o lege care oferea “ ecărui)ăran drept neîngrădit de proprietate în func)ie de numărul de boi pe care îi avea, cei fără nici o vită primind supra)fa)a minimă de acri.

Pre)ul terenului era plătit moșierului de către stat (i apoi recuperat de la)ăran în rate. Una peste alta, nu era chiar o fericire, pentru că dimensiunea redusă a fermelor, necesitatea achizi)ionării lemnului (i plata pă(unatului îl împiedicau pe)ăran să-(i ob)ină independen)fa) de marii proprietari, pe ale căror pământuri tot mai trebuia să muncească în schimbul plă)ii în bani sau în natură.

Bineîn)eles că problemele au continuat. -)ăranul îl învinuia pe boier că i-a dat cea mai rea pă(une (i cele mai rele terenuri de pe moșie. Se plângea cu (i mai mult amar când, în toiul seceri(ului, trebuia să-(i lase baltă propria recoltă ca să o culeagă pe cea a boierului.

- ăranul nu plătea impozite, în schimb, presta servicii statului, muncind la asanarea bălilor (i construind drumuri ori de câte ori era chemat. Lipsa de chibzuin)ă a)ăranilor îi arunca adesea în ghearele evreilor, cărora însă legea nu le permite să de)ină pământ.

În ultimii ani s-au dat mai multe legi pentru îmbunătă)irea situa)iei)ăranilor, iar anul acesta o comisie a Camerei Deputa)ilor discută Reforma Agrară.

Prin legea exproprierii, o mare suprafa)ă de teren a fost destinată împroprietării)ăranilor, a căror bunăstare putem astfel spera că a fost asigurată. Încă e mare nevoie de (coli bune la)ară.

Plata obi(nuită a unui)ăran înainte de război era de un franc pe zi, din care trebuia să-(i asigure mâncarea.

□Mămăliga□ un fel de pâine făcută din porumb, împreună cu câteva cepe proaspete sau un pepene constituie masa sărăcăcioasă a)ăranului. Acesta vede carne foarte rar, iar în ceea ce prive(te băutura, nu numai)ăranii, ci (i membrii tuturor claselor sociale din România sunt extraordinar de cumpăta)i. Singura băătură pe care (i-o îngăduie)ăranul este un pahar de)uică (o băătură alcoolică distilată din prune) duminica, după slujba de la biserică. La această mică plăcere participă de obicei (i preotul satului, care are de asemenea rolul de mediator în cazul în care s-ar isca vreo dispută, ceea ce, trebuie s-o spunem, se întâmplă foarte rar.

De(i)ăranul are o “re blândă (i indolentă, se poate uneori înfuria, “e când se insistă asupra gre(elilor sale, reale sau închipuite, “e prin in)uen)a unor agitatori. Ajuns în asemenea stare, nu mai are nimic sfânt, iar o revoltă)ărănească nu este u(or de uitat.

O asemenea revoltă a izbucnit în 1907, când până (i noi, cei din Bucure)ti, am trăit momente foarte neplăcute.

- ăranii de pe o mo(ie erau foarte agita)i (i nemul)umi)i, iar această stare s-a întins iute pe mo(iile învecinate, aproape întreaga popula)ie de la sate “ ind prinsă în iure(ul unei răscoale foarte serioase. Astfel, au pus la cale să atace casele mo(ierilor în luna iulie, când, a(a cum se întâmplă de obicei, ace(tia se instalează împreună cu familia la re(edin)a de la)ară pentru perioada verii. Din fericire pentru ei, evenimentele s-au precipitat (i necazurile au izbucnit în mai, a(a că au avut de suferit numai proprietă)ile, familiile “ ind în siguran)ă la Bucure(ti.*

În “ ecare zi auzai noi relatări cumplite despre faptele)ăranilor. Ni se spuneau pove(ti înfrico(ătoare despre cum erau distruse casele, cum erau arse mobilele scumpe (i cum erau făcute praf proviziile. Cei veni)i din)ară povesteau că văzuseră □ăcări înăl)ându-se spre cer în toate păr)ile, conace splendide arzând din temelii unul după altul. Vai (i amar de orice agent funciar care s-ar “ a□at prin apropiere! În cele mai multe cazuri era aruncat în foc. Armata a fost trimisă să reinstaureze ordinea, dar, cum cei mai mul)i solda)i sunt ei în(i)ărani, autorită)ile au trebuit să “ e foarte atente unde îi trimit, ca nu cumva să ajungă între prieteni (i vecini, situa)ie în care ar “ putut lua partea insurgen)ilor. Acest lucru chiar s-a întâmplat într-un loc, unde solda)ii (i-au abandonat comandantul (i l-au lăsat pradă gloan)elor.

Un exemplu ciudat de ironie a sor)ii a fost faptul că ni(te modele noi de tunuri cu care regele Carol tocmai dotase armata au fost folosite pentru prima oară pentru doborârea propriilor supu(i.

Un incident teribil al răscoalei mi-a fost povestit de către un ofi)er care a fost de fa)ă la întâmplare. Un

* În fapt, răscoala a început mai devreme, cele mai importante desfă(urări având loc în lunile februarie-aprilie 1907.

anumit sat era cunoscut de mult ca focar al nemul)u-mirilor, a(a că a fost luată hotărârea să “ e dat exemplu. De regulă, satele române(ti au o stradă lungă de-a lungul căreia se în(iruie case simple, spoite cu alb (i cu acareturi în curtea din spate, iar acest sat era dintre cele obi(nuite. Artileria a pătruns în sat din două păr)i (i, cu noile tunuri, au ras toată strada, de la un capăt la altul, ucigând practic întreaga popula)ie – bărba)i, femei (i copii.

Teama permanentă a autorită)ilor era că locuitorii din Bucure(ti se puteau alătura)ărașimii. Un regiment de infanterie, complet echipat cu toate cele necesare pentru război, inclusiv câteva tunuri (i câteva căru)e ale ambulan)ei, mă(ăluia pe străzi la intervale regulate, pentru a băga groaza în su)etele oamenilor. Cârciumile se închideau devreme, iar în cartierele suspecte se patrula toată noaptea. Aceste măsuri s-au dovedit e“ ciente (i nici un fel de tulburări n-au avut loc în Bucure(ti.

Cu toate acestea, oră(enii erau foarte nervo(i (i absolut dispu(i să creadă toate zvonurile care se auzeau pretutindeni. Pe vremea aceea, stăteam la ni(te prieteni, iar gazda s-a întors târziu într-o seară, căci umblase prin magazine după muni)ie. Căutările sale, ne-a spus, rămăseseră fără rezultat: nu se mai găsea nici măcar un cartu(, se vânduseră toate. Bineîn)eles că acest lucru ne-a în)te)it teama. De multe ori, în acele zile tulburi, stăteam la fereastră, înainte de culcare, ciulind urechile la orice zgomot necunoscut (i închipuindu-mi că aud bubuitul tunurilor dinspre barierele ora(ului.

Într-o duminică diminea)ă, pe când mă pregăteam să merg la biserică, gazda a intrat la mine în cameră cu o “ gură foarte gravă. A)ase, dintr-o sursă foarte credibilă, că în ziua aceea ora(ul avea să “ e atacat. Aveau să în)ceapă cu bisericile, spunea ea, de aceea mă sfătuia cu

tărie să nu mă duc. Ea însă(i se hotărâse să plece, împreună cu toată familia, la o rudă care locuia într-un cartier mai sigur (i aveau să rămână acolo pe durata evenimentelor.

Mi-am spus însă că, orice s-ar întâmpla, era mai bine să mă găsesc în mijlocul compatrioților mei, a(a că mi-am pus într-o po(etă câteva lucruri de valoare (i am plecat spre biserică. Nimic neobi(nuit nu m-a izbit în purtarea trecătorilor, nu am remarcat nici un aer de entuziasm reprimat (i, când m-am apropiat de biserică în care se)inea serviciul religios anglican, orice sentiment de teamă s-a risipit la vederea prin)esei Maria, proaspătă (i fermecătoare ca întotdeauna, condusă iute spre intrare. M-am încredin)at pe deplin că nu aveam de ce mă teme, altfel prin)esei nu i s-ar “ permis să umble pe străzi.

Odată ajunsă în biserică, toate temerile mi s-au risipit, dar au reapărut la intrarea a două persoane cu înfă)ări suspecte. Atunci am fost, pentru prima oară, îngrozită. Cine erau? Ce voiau? O să arunce bombe? Dar n-au făcut nimic (i abia la sfâr(itul slujbei am a)at că erau detectivi (i că misiunea lor era să vegheze la siguran)a prin)esei Maria.

Ziua a trecut în lini(te (i pot să spun că m-am sim)it importantă (i deosebit de curajoasă când, în timpul serii, m-a sunat gazda, care voia să (tie dacă era lini(te (i dacă se putea întoarce în siguran)ă împreună cu familia. I-am spus că e lini(te (i pace, că pe stradă nu vedeai nici picior de câine sau pisică, darămite de insurgen)i.

De(i în ora(am fost scuti)i de întâmplări îngrozitoare, am auzit povestiri de groază de la cei care avuseseră de suferit. O doamnă pe care o cuno(team era la)ară împreună cu familia atunci când izbucnise răscoala. Au reu(it să fugă din frumoasa lor casă (i au stat ascun(i,

trei zile (i trei nop)i, într-o dependență din curtea unui ăran binevoitor. Aici au trebuit să reziste cu mâncare simplă, temându-se să iasă, îngrozi)i să nu “e descoperi)i. Auzeau în jurul lor strigătele aspre ale ăranilor, înălându-se frenetic pe măsură ce le cretea entuziasmul. Strălucirea ăcărilor de la propria lor casă a ajuns până în ascunzătoarea lor (i (i-i imaginau pe ăranii furio(i dansând ca ni(te diavoli în jurul focului. În cele din urmă, când răscula)ii s-au îndepărtat, (i-au zis că pot încerca să ajungă la gară. Ce călătorie trebuie să “fost (i ce u(urare când au ajuns, într-un târziu, la trenul care stătea să plece spre Bucure(ti! E adevărat că tot drumul la “ecare dintre u(ile vagonului a stat câte un bărbat înarmat, iar teama s-a risipit din suăetele lor abia când au ajuns bine, sănăto(i în Capitală.

Instigatorii răscoalei, după cum s-a dovedit mai târziu, au fost învă)ătorii (i preo)ii. Dovezile împotriva lor erau cople(itoare. Nu se (tie (i probabil nu se va (ti niciodată câ)i ărani au murit în timpul tulburărilor, dar fără îndoială că numărul a fost foarte mare.

Câteva persoane mai sperioase au părăsit)ara cu copiii (i s-au stabilit la Kronstadt (Bra(ov), la numai câ)iva kilometri de grani)a cu Ungaria, (i au rămas acolo până ce lucrurile s-au lini(tit de-a binelea.

A fost oarecum amuzant pentru familiile de români care s-au întors mai târziu la mo(iile lor să-i vadă pe unii dintre ărani plimbându-se)an)o(i în haine de-ale lor.

O particularitate interesantă a vie)ii rurale din România, care ne aminte(te că servitutea nu a dispărut de mult, o constituie ciudatele locuin)e sub pământ puse la dispozi)ia lucrătorilor pe multe mo(ii. În apropierea fermei, po)i observa o coamă de pământ înaltă de vreun metru, care are la un capăt o deschizătură de forma unui

V întors, ca un chepeng. Dacă intri (i cobori câteva trepte, vei ajunge într-o locuin)ă subterană mare, dotată cu o sobă, o măsu)ă în mijloc, un număr oarecare de paturi – să le spunem a(a – lipite de pere)i (i nimic altceva. Gazda mea, cu ocazia vizitei mele la una dintre aceste locuin)e ciudate de pe mo(ia lui, mi-a dat asigurări că oamenii lui preferau aceste bordeie oricărui alt tip de locuin)ă, pentru că sunt răcoroase vara (i călduroase iarna. Vizita mea a avut loc vara, dar îmi imaginez că atunci când este aprinsă soba locul este cel pu)in înăbu(itor.

CAPITOLUL VII

Serbări rustice □ *Dansuri populare* □ *Costume*
*)ărăne*ti pitore*ti* □. *ărăncu)e fardate* □ *O scenă*
idilică □ *O nuntă la)ară* □ *Naivitatea)ărănească*

Este o mare încântare să asi(ti la serbări rustice. Românii, cum am mai spus-o, sunt un popor cu talent muzical. Le place (i dansul. Unele dintre dansurile lor populare sunt foarte frumoase. Cel mai important este □hora□ care se dansează de către un număr oricât de mare de oameni, pe muzică de vioară. Fete (i băie)i îi (i dau mâinile (i formează un cerc. Încep cu un pas înceti(or (i maiestuos, pe urmă muzica se înțe)e(te, ca (i mi(cările lor. Apoi muzica (i dansul se opresc brusc. Un alt dans este □sârba□ care se dansează în doi, bărba)i sau femei. Ace(tia stau unul lângă altul, “ecare cu o mână pe umărul celuilalt. Apoi începe dansul (i, când este dansat cu măiestrie, oferă un spectacol chiar interesant, într-atât de varia)i (i de complica)i sunt pa(ii. Sunt mai multe mi(cări individuale în aceste dansuri na)ionale decât în dansurile noastre.

Dansul de la marginea satului este distrac)ia cea mai mare în după-amiezile de duminică, iar când cineva vine pe nea(teptate (i nu se jenează să continue este un spectacol foarte interesant. Fetele, îmbrăcate în costumele lor pitore(ti, cu ro(u, albastru (i auriu, aruncând sclipiri în vreme ce se mi(că, (i băie)ii, îmbrăca)i în straie albe ca zăpada, alcătuiesc o priveli(te frumoasă, încadra)i de frunzi(ul verde (i scâlda)i în lumina soarelui.

Trebuie să vă descriu costumele)ăranilor, căci sunt foarte interesante. Bărba)ii poartă a(adar o pereche foarte strânsă de i)ari, dintr-un □anel alb, gros, uneori

broda)i, alteori cusu)i pur (i simplu cu negru. Căma(a albă ca zăpada este împodobită cu un rând de dantelă groasă (i nu este băgată în pantaloni, ci atârână pe afară, însă este prinsă la brâu cu o curea lată de piele (în care se)in banii). Opincile, legate de picioare cu (ireturi de piele, (i căciula înaltă de blană de oaie completează costumul tânărului cavaler. Dacă dore(te să “ e foarte elegant, duminica poartă o □bare la ureche, să o aibă pregătită pentru iubita lui. Dacă vremea este rece, poartă (i o jachetă scurtă (i largă peste căma(ă, iar iarna are o haină lungă de blană de oaie, care îl acoperă cu totul.

V-a)i putea închipui că)ărăncile din zonele acestea izolate sunt neso“ sticate (i ne(tiutoare cu privire la dife-ritele trucuri prin care femeile de la ora(încearcă să-(i scoată în eviden)ă farmecele. Însă nu-i nici pe departe a(a. Este un lucru obi(nuit să vezi)ărăncu)ele pudrate (i fardate la fel de tare ca suratele lor de la ora(. Tenul româncelor este destul de întunecat, dar cum ele preferă albul (i ro(ul popoarelor mai blonde, fac tot ce le stă în putere să le imite.

Este foarte interesant să te plimbi prin sat într-o seară de vară. Mul)i oameni stau pe la por)i, bucurându-se de răcoare. În depărtare se aude un cântec, care este preluat de alt grup, până ce muzica se aude foarte tare, pe măsură ce se apropie cântăre)ii. Uneori se aprinde un foc în curtea vreunei case (i în jurul lui se adună prieteni (i vecini, care cântă sau stau de pove(ti până târziu în noapte. Privind la fe)ele întunecate luminate de □ăcări, apoi la mun)ii seme)i care ne înconjoară (i la luna aurie care tronează pe cerul întunecat, ne dăm seama că trăim într-o lume atât de frumoasă.

Bisericu)ele de la)ară sunt foarte pitore(ti. De obicei au o formă circulară, nu au scaune, ci doar un covor pe

podeaua de piatră, unde stă preotul. La intrare au un fel de vestibul, unde se așază toaca, un fel de gong. Este o tavă mare de metal, iar credincioșii sunt chemați la slujbă prin lovirea repetată a acesteia cu două bețe zdrene, mânuite de un băiat. Dacă la început bătăile sunt rare (și ritmate, pe măsură ce se apropie ora slujbei, se întesesc. Apoi încetează brusc. Efectul este ciudat (și chiar comic. Preotul de țară nu este la fel de sever (și de rezervat cum este fratele său de la oraș). Dimpotrivă, dacă cineva din clasa de sus a societății vizitează o biserică de țară, preotul va “mai mult decât dispus să înceapă o conversație în pauzele dintre părțile slujbei (și nu va uita să amintească de nevoile bisericii, de sărăcia din parohie (și să explice ce mană cerească ar “pentru ei să primească un nou acoperământ pentru altar.

Uneori, câte o familie din București are ideea să-și facă nunta la țară. Este un eveniment foarte plăcut. Toată lumea poartă costume populare românești, alaiul merge pe jos până la biserică, iar apoi se petrece (și se dansează până târziu.

Dar nunțile țărănești (și adevărate sunt cele mai interesante. Sunt invitați oameni de peste tot. Aceștia sosesc la biserică în căruțe (care cu boi) împodobite cu flori. Cea în care se așază mireasa are un coviltir, sub care stă înconjurată de flori de toate culorile.

Mireasa este însoțită la biserică de mama ei sau de o altă rudă apropiată (și dată în grija tânărului care o așteaptă la altar. Apoi începe slujba, care este urmată de cântecul sfânt (și de schimbarea verighetelor. Mi-aduc aminte ce uluită am fost la prima nuntă țărănească la care am luat parte când am văzut-o pe mireasă ridicându-și mâna stângă la sfârșitul slujbei (și sărutându-o. Se vedea treaba că sufragetele nu-și propagaseră încă teoriile prin România.

Musa“ rii nu vin niciodată cu mâna goală la o nuntă la)ară. Darurile încep să sosească (i cu o zi înaintea ceremoniei – de obicei daruri în natură, pâini (i turte de tot felul, ouă, unt, fructe, carne (i vin. Toate acestea sunt, într-adevăr, de trebuin)ă, când sunt atâtea guri de hrănit, pentru că ospă)ul)ine adesea două-trei zile. Una dintre fetele noastre în casă care fusese invitată la o nuntă mi-a povestit după aceea: □Vai, domni(oară, a fost grozav, nu ca la ora(, unde prime(ti numai un pahar de vin (i o bu-că)ică de tort. Nu, pe cuvânt, am mâncat, am dansat (i ne-am distrat vreme de trei zile!□

În general,)ăranii sunt foarte ignoran)i (i, din păcate, oră(enii sunt mereu pregăti)i să pro“ te de ne(tiin)a lor, atunci când primii se aventurează printre ei. Având nu-mai rareori bani pe mână,)ăranii nu prea cuno(teau moneda)ării lor (i erau astfel în(ela)i de comercian)i. Moneda)ării este leul, cu diviziunea ban, echivalentă cu francii (i centimele. Nu există monede române(ti de aur, se folosesc cele fran)uze(ti. Monedele de unu, doi (i cinci franci sunt de argint, ca (i moneda de cincizeci de bani. Moneda de cinci bani, din nichel, arată la fel (i are acelea(i dimensiuni cu moneda de argint de cincizeci de bani, iar)ăranii, care nu fac diferen)a între metale, erau adeseori păcăli)i. Însă acum ceva vreme guvernul a luat măsuri în această privin)ă, iar monedele de cinci bani emise de atunci au o gaură în mijloc.

CAPITOLUL VIII

*Industria *i comer)ul □Singurele magazine exclusiv române*ti apar)in prin)ilor □Nu există magazine engleze*ti, de*i ar “ de dorit □Cataloagele engleze*ti nu sunt inteligibile □O “rmă englezească *i culoarea ei □standard□□O fabrică englezească de succes □Problema muncii, zilele de sărbătoare *i onomasticile □Fabrici germane □Berea este accizată în favoarea vinului □Fabrici de zahăr *i brânză □Mulsul oilor □Pu)uri petroliere în România □Un a□ux de americani □Agentul lui Rockefeller, domnul Chamberlain, *i familia lui □Cum un om de origine)igănească a descoperit petrol *i a ajuns milionar □Fabrici de hârtie *i mine*

Observam în altă parte că, în bună măsură, comer)ul cu amănuntul este în mâinile evreilor, de(i în ultimii ani s-au deschis pe Calea Victoriei câteva magazine a□ate în proprietatea celor din înalta societate. De pildă, magazinul prin)ului , tirbei, cel al prin)ului Brâncoveanu (i cel al domnului Brătianu. Ace(ti domni au avut ideea bună de a cultiva diverse produse pe mo(iile lor, dând de lucru unui număr considerabil de oameni, produse pe care le trimit pe urmă la ora(, spre vânzare. Untul lui , tirbei este cunoscut drept cel mai bun de pe pia)ă. Fructele (i legumele lui conservate sunt excelente, iar vinul este comparabil cu cel provenit de la cele mai bune podgorii. Toate ustensilele necesare pentru dezvoltarea unei afaceri de asemenea amploare, butoaiele (i sticlele pentru vin, borcanele pentru fructe, sunt produse la mo(ia lui, a(a că le dă de lucru oamenilor în diverse ramuri industriale.

Pare curios că singurele magazine române (ti din Bucure (ti sunt proprietatea prin)ilor, dar a(a este. Este adevărat că aceste personalități) i nu fac decât să-(i împrumute numele afacerii, lăsând-o pe mâna angaja)ilor. Poate că ace (ti comercian) i aristocra) i dau un exemplu (i, cu timpul, alte pături a)ate mai jos în ierarhia socială vor “ tentate să le urmeze modelul (i-(i vor da seama că nu este nimic degradant în a avea un magazin.

E mare păcat că nu există nici un magazin englezesc în Bucure (ti. , i mai mare păcat este că nu este încurajat comer)ul cu Anglia. După cum mi-a spus odată un domn, □dacă s-ar deschide “ e (i numai un singur magazin englezesc aici, produsele s-ar vinde ca pâinea caldă (i ar scoate de pe pia)ă articolele din Germania□ Dar nu există nici unul, a(a că înainte de război erau foarte pu)ini călători din Anglia care să ofere produse engleze (ti pe o pia)ă interesată. Românilor le plac produsele engleze (ti (i ar “ încânta) i să le cumpere, dacă asta n-ar “ atât de complicat. Printre multele obstacole se numără (i ciudatul nostru sistem monetar (i încă (i mai ciudatul (i chiar învechitul sistem de măsuri (i greută) i, cel din urmă având ni (te unită) i pe care trebuie să “ i expert în comer) ca să le în)elegi.

Cataloagele trimise din Anglia de către comercian) i sunt tipărite numai în limba engleză, a(a că nu le sunt accesibile decât celor care cunosc foarte bine această limbă. Chiar (i ace (tia întâmpină mari di)cultă) i. De câte ori n-am fost rugată să convertesc (ilingii în franci (i să explic diferen) a dintre metru (i yard. , i apoi sunt atâtea prescurtări într-un catalog!

Mă bucur să aud că acest repro(nu mai este justi) cat acum. Am a)at că, de la război încoace, mai multe “ rme britanice au pro)tat de pia) a care le a (tepta prin intermediul unor reprezentan) i bine ale (i (i că la Bucure (ti

se găsesc produse engleze (ti din abunden)ă, în special lână (i) esături.

Nu există facilități comerciale între România (i Anglia similare celor dintre România (i alte)ări. De exemplu, când cineva trimite o comandă la Paris sau Viena, la sosirea produselor la Bucure (ti este anun)at de către autoritățile po (tale. Atunci destinatarul merge la vamă, veri“ că produsele (i, dacă este mul)umit, plăte (te pe loc. Dacă nu, acestea sunt returnate. Dar să comanzi din Anglia este foarte complicat. Să spunem că ai nevoie de un costum. Mai întâi măsurile trebuie transformate exact în cele britanice. Apoi se calculează pre)ul (i banii trebuie trimi(i odată cu comanda. Dacă apare o gre(eală cât de mică, cu câ)iva bănu)i mai mult sau mai pu)in, apar probleme (i întârzieri, situa)ia “ind greu de rezolvat. Părerea mea este că se pot face afaceri bune nu doar cu România, ci (i cu alte)ări din Balcani. Englezii nu se dau în lături să pună mâna pe o comandă, dar nici nu se adaptează prea lesne la gusturile, dorin)ele sau obiceiurile străinilor. De la război încoace a existat, desigur, problema monedei de schimb, dar nu va “mereu a(a.

Să dau un singur exemplu de conservatorism englezesc: o anumită “rmă britanică a fost solicitată să livreze ni(te echipamente agricole. Acum,)ărănimea din Est preferă culorile strălucitoare, cum ar “ro(ul, albastrul sau verdele, a(a că primele echipamente sosite, vopsite într-un ton uniform (i urât de gri, n-au fost pe placul clien)ilor. Ace(tia au înaintat “rmei o solicitare cu privire la culoarea echipamentelor, dar răspunsul primit a fost că griul este culoarea standard pe care “rma a ales-o pentru toate echipamentele sale (i că nu putea “schimbată. Rezultatul a fost anularea comenzii.

Să nu uit că există în România o fabrică englezească unde se produc stambă (i pânzeturi. A fost în“in)ată în

urmă cu câ)iva ani de către un cunoscut negustor din Manchester, dl Lamb, care a socotit că-i mai avantajos să trimită materia primă din Anglia (i să producă mărfurile în)ara de desfacere. Prin aceasta a scăpat de taxele imense pe importul de bunuri manufacturate. Fabrica este într-o clădire frumoasă, complet luminată electric. Casa directorului, o re(edin)ă foarte elegantă, se a□ă în apropiere. De asemenea, lângă fabrică sunt căsu)e pentru muncitori (i o cantină de unde î(i pot cumpăra mâncare la pre)uri foarte convenabile. Aceste clădiri acoperă o zonă foarte întinsă.

Există o lege în România care spune că “ecare fabrică străină trebuie să angajeze un anumit număr de muncitori români – două treimi din totalul angaja)ilor. A(a că din Anglia au fost adu(i numai lucrători cali“ca)i, for)a de muncă necali“cată “ind angajată local. Lipsa cali“cării nu a fost însă singura problemă cu care s-au confruntat. Muncitorii locali nu erau de încredere (i erau indolen)i sau, s-o spunem pe (leau, lene(i. Într-o vizită la fabrică, am a□at de la maistru că până (i muncitorii necali“ca)i puteau câ(tiga între 20 (i 25 de franci pe săptămână dacă erau harnici; trebuie spus că 25 de franci (o liră) înseamnă pentru oamenii de această condi)ie cu mult mai mult în România decât în Anglia, căci (i mâncarea este mult mai ieftină. Dar problema era lenea oamenilor (i zilele de sărbătoare foarte dese. Imediat ce lucrătorul avea ni(te bănu)i pe mână, sim)ea că (i-a câ(tigat (i dreptul la odihnă, măcar pentru o vreme. Iar ideea de a munci într-o zi de sărbătoare este complet de neconceput. Bineîn)eles, e cam di“cil ca o fabrică să-(i desfă(oare activitatea în aceste condi)ii ori să păstreze disciplina.

Mi-a părut rău să aud că această fabrică a fost grav afectată în timpul războiului.

În România există (i o bancă englezească, vechea Bancă a României, care este foarte respectată de către români (i are un rol foarte important în relațiile comerciale dintre cele două țări.

La Azuga, pe drumul de la Sinaia la Predeal, sunt mai multe fabrici, majoritatea controlate de germani. Fabrica de sticlă este cel mai interesant de vizitat, pentru că po(i urmări întregul proces tehnologic, de la amestecarea nisipului, potasei etc. (i până la transformarea lor în sticle (i pahare perfecte. În general, produsele obținute sunt de calitate inferioară, dar, din când în când, se produc (i obiecte de bună calitate. De exemplu, la Azuga se fac ce(ti (i farfurioare de sticlă foarte elegante. Sticla lor e destul de groasă, dar “ nă, (i sunt “ nisate cu o bandă aurită care înconjoară marginea ce(tii. Se mai fabrică aici lavoare (i ulcioare din acela(i material (i diferite mici accesorii pentru măsu)a de toaletă. O tavă elegantă pentru prăjituri servite la ceaiul de după-amiază, cu farfurioare de sticlă în loc de por)elan pe “ ecare nivel, este o noutate pe care nu am văzut-o în altă parte.

O fabrică de textile din aceea(i localitate produce materiale destul de bune. Textura (i “ nisajul materialelor nu sunt de cea mai bună calitate, dar pot garanta pentru rezisten)a lor. Mi-am făcut un costum de ciclism dintr-un material produs la Azuga (i m-a)inut ani de zile; de fapt, nici nu s-a stricat (i până la urmă l-am dat.

Sunt (i câteva fabrici de bere în România, cea mai cunoscută “ ind tot cea de la Azuga. Berea Azuga este foarte slabă, nu-)i dă deloc dureri de cap. Seamănă pu)in cu berea de München la calitate, nu (i la pre). În România berea este foarte scumpă, o sticlă cam de dimensiunea unui Bass mic costând un franc. Motivul îl constituie taxele imense pe produs, care se ridică la 50%.

Taxele sunt impuse de guvern ca să sprijine vini“ ca)ia, care este industrie na)ională.

În Bucure)ti există câteva berării în aer liber, unde o fanfară militară cântă o dată sau de două ori pe săptă-mână, dar sub nici o formă nu sunt la fel de frecventate precum cele din Germania, în parte din cauza pre)ului ridicat al berii (i în parte pentru că nu este considerat *chic* să “ i văzut la berărie. Ce încântare este să călătore)ti în timpul verii (i, odată ce ai trecut grani)a, să te po)i bucura de o halbă de bere rece (i plină de spumă la un pre) moderat, berea “ ind mult mai ieftină în Ungaria (i Austria!

România este, în multe zone, o)ară viticolă. De(i mici, strugurii au o aromă foarte plăcută. Vinul nu este de cea mai bună calitate, cele mai bune soiuri “ ind Cotnari, care se aseamănă cu Tokay, deliciosul vin unguresc, (i Drăgă)ani, un vin alb cu un gust excelent. Vinurile române)ti nu sunt deloc scumpe; puteai cumpăra o sticlă de vin destul de bun cu numai un franc înainte de război.

În)ară au mai fost deschise fabrici de zahăr, la producerea căruia era folosită sfecla de zahăr. Zahărul arată bine, este de un alb strălucitor, dar este dur, durează mult până se tope)te (i nu îndulce)te la fel de bine ca zahărul din trestie de zahăr. Este (i destul de scump; înainte de război costa nici mai mult, nici mai pu)in de 6 penny livra. Lucru ciudat, peste grani)ă, în Bulgaria sau în Serbia, po)i cumpăra zahăr românesc mult mai ieftin decât în)ară.

Întreaga Românie este împânzită de fabrici de brânză (i, pe lângă produc)ia de brânză na)ională, multe brânzeturi străine, cum ar “ Emmentaler, Roquefort etc., sunt imitate destul de bine. Brânza de oaie, necunoscută în

Anglia, este unul dintre cele mai bune produse române (ti. Este albă, cu un gust “ n, deloc picantă.

O ciudă)enie a brânzei de oaie este aceea că se face într-o formă lunguia)ă (i apoi se introduce în scoar)ă de copac. Când se serve(te la masă, feliile se taie cu tot cu scoar)ă. Brânza capătă o aromă deosebită în contact cu scoar)a de copac, nu una neplăcută, dimpotrivă. Se vinde în cantită)i foarte mici, pentru că oile nu dau mult lapte.

Odată am fost de fa)ă la mulsul oilor (i mi s-a părut foarte amuzant. Oile au fost duse într-un mic)arc, cu o porti)ă batantă într-un col). Când s-a deschis porti)a, oaia care se a□a cel mai aproape a văzut în asta un mijloc de a scăpa din locul acela incomod (i a alergat iute într-acolo, doar ca să “ e prinsă de piciorul din spate de omul a(ezat lângă porti)ă, care nu i-a dat drumul până nu i-a stors (i ultima picătură de lapte. În medie, se poate ob)ine cam o jumătate de pahar de lapte de la “ ecare oaie. Dar dexteritatea cu care omul (i-a prins prada, talentul său de a o mulge rapid în ciuda zbaterii, apoi goana ei spre libertate au fost foarte distractive pentru privitori.

Cred că pu)urile petroliere din România sunt deja cunoscute. S-au în“ in)at diferite companii de exploatare a acestora, cea mai cunoscută “ ind Steaua Română, de care investitorii britanici sunt foarte interesa)i de când s-a terminat războiul. Rockefeller a licitat să ob)ină controlul exclusiv asupra câmpurilor petrolifere, pentru că petrolul românesc este mai bun decât oricare altul, inclusiv decât cel american. Negocierile au iscat mari discu)ii (i diferende de opinie – unii dorind să accepte propunerea lui Rockefeller, ceilal)i considerându-i trădători de)ară, care se vindeau americanilor pe ei (i tot ce aveau. L-am întrebat odată pe un domn din România: □De ce nu vă în“ in)a)i companiile voastre ca să vă exploata)i petrolul

în interes propriu? □□Aaa, nu□ mi-a răspuns, □dacă le vindem străinilor, noi luăm banii (i ei muncesc. □Răspunsul poate “ un exemplu de indolență tipică unei națiunii din Răsărit, dar a avut la bază, cred, (i considera)ii privind capitalul.

Descoperirea (i exploatarea ulterioară a petrolului au determinat sosirea multor americani (i astfel colonia noastră britanică a sporit considerabil, pentru că britanicii (i americanii î(i petrec de obicei timpul împreună. Cum Rockefeller, în ciuda piedicilor, a reu(it până la urmă să pună mâna pe o mare parte a câmpurilor petrolifere, agentul său, domnul Chamberlain, a locuit mult timp la București împreună cu familia.

Cel mai important câmp petrolifer se află la Câmpina, pe drumul spre Sinaia. Pământul pare atât de îmbibat cu petrol, încât întreaga zonă este insuportabilă. Începi să simți mirosul de cum ie(i din Ploiești. Din fericire, nu ajunge până la Sinaia, căci altfel stațiunea aceea fermecătoare ar “ fost de nelocuit.

Descoperirea petrolului a adus înavuirea multor oameni din România. De exemplu, domnul M., care cred că era ȝigan, pentru că la început nu avea nici măcar nume de familie, a reu(it, prin muncă asiduă, să devină proprietarul unei mici mo(ii; în ziua minunată în care s-a descoperit petrol pe pământurile lui, a în)eles că e milionar. , i-a luat imediat numele mo(iei, (i-a construit o casă magnifică pe Calea Victoriei (i, mai târziu, “ ica lui cea mică s-a căsătorit cu un membru al aristocrației.

Mai există (i câteva fabrici de hârtie în)ară, iar o plimbare prin oricare dintre ele este deosebit de interesantă. În fabrică nu se folosește decât lemn. Butucii imenși sunt aduși direct din pădurile din apropiere, apoi sunt tăiați, presați (i transformați într-o pastă din care

vor ie(i colile de hârtie. Se produce în special hârtie pentru împachetat, dar (i o cantitate oarecare de hârtie de scris. Mi s-a oferit o cutie, dar este de o calitate foarte proastă (i nu are luciul (i “ne)ea hârtiei de la noi.

S-au descoperit (i cărbuni în România, chiar dacă nu într-o cantitate prea însemnată. Mi s-a spus însă că sunt de foarte bună calitate.

România este o)ară mai degrabă agricolă decât industrială, iar grâul este o importantă sursă de venit. Totul, de la călătoriile la Paris (i Monte Carlo, toaleta noi, loje la operă etc., depinde de întrebarea: □Va “ o recoltă bună?□Când ninge la începutul iernii, fermierii sunt foarte mul)umi)i, spunând că zăpada înseamnă aur curat pentru)ară, căci protejează semin)ele de înghe)ul care va urma.

CAPITOLUL IX

*Restric)ii severe impuse evreilor □ Evreii comercian)i □ Metodele lor hotărâte □ Cărciumarii *i cămătarii evrei îi exploatează pe)ărani □ Evreii, ca arenda*i de mo*i, subînchiriază la pre)uri exorbitante □ Proprietarul nu-*i dă seama că este *i el răspunzător pentru împilarea)ăranilor □ Revoltă antievreiască pe Lipscani □ În câ)iva ani, o familie de evrei de la Paris adună o adevărată avere cu un magazin la modă □ O nuntă evreiască dublă*

Evreii nu sunt considera)i cetă)eni nici când sunt născu)i în)ară (i efectuează serviciul militar. Nu pot “o“)eri în armată, de fapt, nu li se permite să aibă nici măcar gradul de caporal. Nici un evreu nu poate ob)ine bursă la universitate. În (colile primare române(ti, care sunt gratuite pentru copiii români, evreii trebuie să plătească (i, chiar (i atunci, nu sunt primi)i decât dacă există locuri libere pentru ei.

Evreii nu pot practica avocatura, nici nu pot ocupa func)ii în aparatul guvernamental până când nu li se acordă cetă)enia în condi)ii excep)ionale, un privilegiu foarte di“ cil de ob)inut; ei nu pot preda decât limbi străine în (colile de stat. Nu au voie să cumpere proprietă)i în ora(e sau târguri).

În multe ora(e, evreii au propriile (coli, un spital (i o baie publică. Erau aproximativ un milion de evrei în România, loc în care membrii acestei na)ii s-au stabilit de trei sute de ani. Au venit, în principal, din Rusia (i Gali)ia. Pe vremuri, când)ara era încă sub stăpânirea

turcească, a fost ales un domnitor evreu, care însă n-a domnit decât trei zile.

Evreii reprezintă un segment important al populației, pentru că se ocupă de aproape tot comerțul cu amănuntul.

Tinerii din clasele superioare din România trebuie să aibă o profesie. Aceștia studiază medicina, ingineria, dreptul sau intră în armată, dar nu-și murdăresc mâinile făcând comerț. De aceea, tot comerțul este în mâinile evreilor. Aceștia au magazine sau sunt cămătari, dar se poate observa lesne că nici un evreu sau evreică nu lucrează niciodată ca servitori.

Pe strada Lipsșani (și pe străduțele învecinate, aproape toți proprietarii de magazine sunt evrei, iar când afacerea merge rău îi poți găsi întotdeauna la ușa magazinului, rugând stăruitor trecătorii să intre și să cerceteze marfa.

Vai de bietul țăran nepriceput care se aventurează singur pe străzile acestea să-și cumpere ceva de îmbrăcat; e în primejdie să "e făcut bucă"i. Am fost într-o zi martora unei întâmplări care m-a amuzat copios. Un om din pătura săracă a societății se plimba agale uitându-se la diferite costume expuse la vedere, evident cu intenția de a cumpăra unul. Deodată, a fost prins între doi proprietari de magazin, care au început "ecare să-l tragă pe bietul om înspre prăvălia lui, lăudându-l în același timp marfa în gura mare. La început, omul râdea, luând-o drept glumă, dar s-a convins imediat că negustorii erau puși pe treabă. Era tras ba spre un magazin, ba spre celălalt, iar (și iar, așa că mă așteptam să-i "e smulse mânecile hainei în orice clipă. În cele din urmă, cel mai puternic dintre cei doi proprietari a ieșit victorios (și i-a dus trofeul în siguranță) în prăvălie. Foarte probabil

că nu l-a lăsat să plece până nu (i-a cheltuit aproape, dacă nu chiar to)i, banii din portofel.

Evreii nu sunt iubi)i în România, cu toate că românii sunt mereu gata să recurgă la ei când au probleme “nanciare. Ei cer o dobândă exorbitantă pentru banii da)i cu împrumut, rata dobânzilor ne“ind reglementată în România, cum este, spre exemplu, în Fran)a, iar acest aspect contribuie, probabil, la sentimentul de antipatie pe care îl au mul)i fa)ă de evrei.

Evreul se poartă la fel (i la)ară, “ind la fel de urât (i acolo. Are o cârciumă sau o vinărie, dar este dispus (i să împrumute bani cu camătă. Când)ăranul a avut o recoltă proastă sau a fost prea lene(să muncească, apelează la evreu, căruia trebuie să-i ofere garan)ii serioase pentru banii împrumuta)i. Rezultatul este că, până la urmă, vitele lui ajung una câte una în ghearele cămătarului, proprietarul acestora ne“ind în stare să le răscumpere (i se poate considera fericit dacă scapă din mâinile evreului încă având un acoperi(deasupra capului. Românii sunt o na)ie foarte imprudentă, iar vina este (i a lor, în aceea(i măsură în care este a evreilor, de(i n-ar recunoa)te-o niciodată. -)ăranii se opun numai dobânzilor exorbitante care li se pretind. Nu putem nega că evreii îi asupresc când au ocazia, dar de ce le dau ocazia?

Oamenii din clasa de sus care au ceva pământ, dar nu doresc să-(i bată capul cu lucrul acestuia îl dau în arendă în general unui evreu, căci ace(tia oferă cele mai mari pre)uri. Evreul îl subînchiriază mai departe, cerând cel mai ridicat pre) cu puțin)ă. Apoi românul se plânge că sărmanii)ărani sunt exploata)i de către evrei; când i-am atras odată aten)ia unui domn, întrebându-l □De ce da)i pământul în arendă unui evreu?□răspunsul naiv a fost: □Păi, vede)i dumneavoastră, oferă mai mult□A(a

că mi s-a părut că nu este nici o diferență între cei doi. Românul nu s-a dat înapoi să pro“te de pe urma evreului, care, la rândul lui, avea să pro“te de cei a□a)i mai jos decât el.

În general, evreii sunt tratați destul de bine în România. Uneori iritarea mereu prezentă împotriva lor se materializează prin atacarea prăvăliilor lor de către gloata înfuriată.

Un asemenea atac a avut loc acum câțiva ani (i am fost martoră la multe dintre incidente. S-au produs daune însemnate pe Lipscani, unde vitrinele prăvăliilor au fost sparte (i marfa a fost împră(țiată pe stradă. În ciuda acestor neajunsuri, n-am auzit de nici un caz autentic în care vreun evreu să “ fost agresat “ zic. Bineîn)eles că a trebuit să stea ascun(i o perioadă, dar, încetul cu încetul, (i-au luat inima-n din)i să-(i redeschidă magazinele (i să facă repara)ii (i toate au mers ca înainte.

Autorită)ile române au primit toate cererile de despăgubire (i i-au despăgubit pe reclaman)i, dar o parte din “rmele mai bine cotate n-au depus nici o cerere – erau într-atât de genero(i, încât să suporte singuri repara)iile. Probabil că s-au gândit că pot scumpi toate produsele cu un franc sau doi, recuperându-(i astfel paguba. Evreul este su“cient de iste) (i are grijă singur de propriile interese.

Odată a venit un evreu de la Paris pentru a ajuta într-o prăvălie)inută de al)i evrei. După o vreme, l-a chemat (i pe fratele lui (i a intrat partener în afacere, care mergea atât de bine, că magazinul a fost extins. Apoi au sosit un cumnat (i so)ia acestuia, până când, în “nal, toată familia se instalase pe Lipscani, preluând afacerea de la primii proprietari. Toate articolele de îmbrăcăminte (i de toaletă erau, de fapt, aduse de la Paris,

ceea ce constituia, desigur, o mare atracție pentru români. Până la urmă prăvălia a ajuns locul cel mai la modă din București (i a mers atât de bine, că întreaga familie s-a întors la Paris cu o adevărată avere. Magazinul a trecut în mâinile unei "rme din Elve)ia – n-a(putea spune dacă erau tot evrei, dar (i-a pierdut într-o oarecare măsură prestigiul.

Există două sinagogi în București, cea mai recent construită "ind o clădire cu adevărat frumoasă. Am participat odată la o nuntă evreiască (i mi s-a părut foarte interesantă. În asemenea ocazii, un grup de domni stă la intrarea în sinagogă (i unul dintre ei îi oferă îndată bra)ul (i te conduce la un scaun. Timpul până la sosirea miresei îl po)i petrece admirând toaletele doamnelor, pentru care nu s-a făcut nici o economie, sau observând pregătirile pentru ceremonie, care pot părea ciudate unor ochi nefamiliariza)i.

În celălalt capăt al sinagogii este ridicată o platformă acoperită cu un baldachin. Pe platformă se așă o masă pe care sunt a(ezate o carafă cu vin (i un pocal mic, iar lângă masă stă mirele, cu pălăria pe cap, a(teptându-(i mireasa. Domni(oarele de onoare (i rudele apropiate au (i ele locuri aproape de platformă. În cele din urmă, când ochii tuturor sunt întor(i nerăbdători spre intrare să vadă întâia oară mireasa, se aude un cântec în depărtare. Sunetul se apropie (i vezi că este rabinul, care pă(e te agale cântând (i uitându-se curios la oamenii din sinagogă, care cu siguran)ă nu sunt cu to)ii evrei. În astfel de ocazii, rabinul se uită cu coada ochiului, "ind cu adevărat comic să-l vezi cum prive(te în stânga (i-n dreapta. Câteva minute mai târziu sose(te (i mireasa, care merge încet, îmbrăcată toată în alb, neînso)ită decât de mama ei, care o urmează la câ)iva pa(i în urmă.

Apoi mirele (i mireasa se a(ază sub baldachin (i începe serviciul religios. Se cântă foarte mult (i, într-un târziu, vine (i momentul când este oferit vinul. Mirele bea primul, apoi îi oferă pocalul miresei. Apoi pocalul este spart, pentru că nu mai trebuie folosit niciodată. La “nalul ceremoniei sunt felicita)i, apoi to)i invita)ii merg la casa miresei pentru a lua parte la dineul festiv.

Nunta la care am participat a fost dublă, două surori căsătorindu-se în acela(i timp. Cea mai tânără era frumoasă (i se logodise deja de câteva luni (ceea ce se întâmplă rar, logodnele evreie(ti durează pu)in), dar părin)ii nici n-au vrut să audă de nuntă înainte de a-i “ găsit (i celei mari un so). Era de neimaginat ca “ ica mai mică să se mărite prima. Până la urmă i s-a găsit o pereche pe măsură (i cele două surori s-au căsătorit în aceea(i zi.

CAPITOLUL X

*Sistemul educa)ional □ Ore lungi de studiu, fără aer curat sau mi*care □ Take Ionescu, ministrul Instruc)iunii, introduce baia în *coli *i prevede timp de plimbare □ Mâncarea de la *coală nu este bună □ Secetă □ Examene *i întrebări □ Poe)ii englezi sunt tradu*i literal □ Literatura germană este predată în franceză, iar elevii sunt examina)i în române*te □ Penurie de căr)i în limba română □ Serbările *colare □ Mănăstiri *i prozelitism □ O fată fuge de-acasă să se călugărească*

Educa)ia este gratuită (i obligatorie în întreaga Românie, dar în multe zone rurale absenteismul este trecut cu vederea, în special în perioada recoltei. Cei din clasele de jos frecventează, în general, (colile primare de stat; copiii din familiile mai bune merg la (coli private sau bene“ciază de educa)ie la domiciliu. Oricum, elevii sunt obliga)i să se prezinte la examenele de stat (i să promoveze primele patru clase.

, colile private din Capitală sunt foarte căutate, unele având până la 400 de elevi, căci copiii din provincie sunt trimi(i la Bucure)ti pentru a-(i desăvâr(i educa)ia. De(i se a(teaptă foarte mult de la ei, copiii români sunt, din păcate, dezavantaja)i. Limba lor maternă este complet neglijată, lec)iile “indu-le predate, de regulă, în franceză. În plus, au ore de engleză (i germană (i, uneori, de latină (i greacă. Se acordă foarte mare aten)ie muzicii (i picturii, iar în ultimii ani în (coli se face pregătire practică la croitorie, gătit (i activită)i gospodăre(ti.

Normal, cu atâtea materii în programă, n-ai prea mult timp de pierdut dacă trebuie să-ți faci toate temele pentru ziua următoare într-un anume interval de timp. Elevii au foarte multe exerciții scrise, în toate limbile, rezultatul “înd acela că scrisul de mână este groaznic, iar timpul nu-ți permite să încerci să-l îmbunătățești.”

Orele încep la 8 dimineața, continuă până la amiază, când urmează o pauză de masă (și de odihnă până la ora 2. Lecțiile se reiau atunci și) până la ora 6 seara. Desigur, asta nu înseamnă că “ecare copil are opt ore de cursuri. Un elev poate avea numai patru ore într-o zi, chiar trei uneori, restul timpului “înd dedicat pregătirii temelor pentru a doua zi. Odată terminate pregătirile, copilul poate face ce dorește, cât timp păstrează liniștea, căci în clasă pot continua lecțiile la care acesta nu participă.

Aceste cursuri și) în foarte mult (și, având în vedere că nu există un timp prevăzut pentru mișcare în aer liber, nu trebuie să te miri că acești copii sunt plăpânzi (și sfrijiți). Într-o (coală celebră din București, exercițiile “zice, aerul liber (și baia erau complet necunoscute. Sălile de clasă erau supraîncălzite, în “ecare existând o sobă mare, iar ferestrele nu se deschideau niciodată. O dată la două săptămâni copiii din mai multe clase (erau chemați prin rotație) erau adunați în sala de odihnă, unde guvernanta germană le supraveghea spălatul pe picioare cu toată solemnitatea cuvenită! Aceasta era singura concesie făcută curățeniei, pentru că, “reține, riscau să răcească dacă li s-ar “permis mai multe abluțiuni!

Aceste obiceiuri s-au schimbat oarecum acum câțiva ani (poate mi se permite să spun că la inițiativa mea), când Take Ionescu a ajuns ministrul Instrucțiunii. Fire inteligentă (și luminată, acesta a observat imediat proble-

mele pe care o asemenea educație avea să le creeze în rândul tinerilor. S-au introdus astfel regulamente prin care în toate (colile, de stat sau private, erau puse la dispoziție băi, iar în programul elevilor exista cel puțin o oră de plimbare zilnică. Aceste schimbări n-au fost deloc bine primite la vremea aceea, nici de către directorii de coli, nici de către copii (i nu m-ar mira să aflu că lucrurile au revenit la vechea lor stare.

Micul dejun se servește la ora 7 (i constă într-o ceață de cafea (i o *kipfel* (o chiță mică) fără unt. La amiază se ia prânzul, când mâncarea este de obicei variată, dar niciodată apetisantă (mâncarea de cantină nu este niciodată bună). Uneori carnea se servește cu gutui, carto“ sau alte legume (i cu un terci din mălai presărat din belug cu brânză rasă. La ora 4, “ecare copil primește o felie de pâine goală, iar la 6 este cina. Aceasta constă de obicei dintr-o supă slabă, rareori gustoasă, felul doi “ind carnea din care s-a făcut supa. Cu siguranță nu s-a mai pomenit asemenea carne! Este în general perfect albă, de parcă i s-ar “ fost stors (i ultima picătură hrănitore din ea. Aceasta, împreună cu legumele, reprezintă felul doi. Dacă o guvernantă nu se poate forța s-o înghită sau invocă o durere cumplită de cap, poate primi un *bifteck*; dar cum friptura de vită nu diferă cine (tie ce de o talpă de opincă, nu câ(tigă prea mult prin acest schimb.

Un compot de fructe sau o budincă u(oară încheie masa de seară. Guvernantele primesc un pahar de vin slab de ăară, dar copiii sunt sili) să-(i stingă setea cu apă. , i ce apă! Pe vremea despre care povestesc arăta de parcă o picătură de lapte căzuse din gre(eală în ea (i îi dăduse o culoare tulbure. Apa era foarte rea în București când am ajuns acolo, dar în ultimii ani s-a îmbunătățit

sim)itor pentru că s-au instalat “ltre prin care apa trece înainte să ajungă în Capitală. Existase la un moment dat planul să se aducă apă de la Sinaia, dar, cum costurile erau foarte ridicate, planul n-a fost pus în aplicare. Dacă s-ar “ realizat, n-ar “ existat capitală europeană mai bine alimentată cu apă, căci apa de Sinaia este cea mai bună pe care am gustat-o vreodată. E limpede ca un cristal (i extraordinar de rece, cum este apa de munte, o băutură cu adevărat răcoritoare într-o zi “ erbinte de vară.

Dar chiar (i la munte cursurile de apă pot scădea, cum s-a întâmplat într-o vară extrem de călduroasă. Mă a□am la Sinaia în perioada aceea (i a fost singura dată în via)a mea când am invidiat o regină. Am auzit că numai Maiestatea Sa, dintre to)i locuitorii, î(i permitea luxul unei băi zilnice.

Dar să revenim. Examenele au loc de obicei în luna iunie, atât cele de stat, cât (i cele din (colile particulare. Am fost cu adevărat uluită la primul examen (colar la care am participat. Sala în care se)inea era destul de impunătoare, “ ind frumos decorată cu plante înalte (i multe □bri. Rudele (i prietenii elevilor fuseseră invita)i să asiste (i erau prezen)i în număr mare. A venit o clasă care trebuia examinată la gramatica limbii germane, dar, spre marea mea uimire, profesorul a pus numai două întrebări. Aceste două întrebări *au fost adresate pe rând “ ecăru(i elev din clasă* (i, cum primul răspuns a fost corect, toate celelalte răspunsuri au fost, desigur, corecte, căci “ ecare elev examinat tocmai auzise răspunsul celui dinaintea lui.

Explica)ia – a(a cum a fost – a venit mai târziu. În timp ce-mi pregăteam ora (căci am lucrat pentru scurt timp la acea (coală), directoarea mi-a indicat ce întrebări să pun. Mi-a spus: □Face o impresie a(a de proastă

Copiii din familiile mai bune merg la școli private sau beneficiază de educație la domiciliu.

Vechiul palat al Universit()ii din Bucure, ti.

Regina Elisabeta la Pele, , avându-l invitat pe George Enescu.

dacă elevii nu răspund corect! □ Poezia engleză era în-vă)ată pe de rost, “ind întâi tradusă *literal*, cuvânt cu cuvânt. Cei care în)elegeau ceva din felul cum era redată erau ni(te copii nemaipomenit de inteligen)i; dar, cum directoarea decretase că a(a trebuie să “e, a(a se făcea.

Limba germană era predată (i mai ciudat. Copiilor români nu le place germana, a(a că nu se descurcă niciodată foarte bine la această materie. Ne(tiind destulă germană cât să înve)e în această limbă, literatura germană se predă în *franceză*, iar când feti)ele s-au prezentat la examenul de stat, au fost ascultate în *române*te!*

V-a)i putea întreba de ce nu se înva)ă în limba maternă; explica)ia)ine, în mare măsură, de lipsa căr)ilor.* Nu există în române(te căr)i bune care să trateze subiecte străine, astfel încât copiii sunt obliga)i să folosească franceza, o limbă în care se descurcă mai mult sau mai pu)in.

În România vacan)ele sunt mult mai lungi decât cele din Anglia – trei săptămâni de Crăciun, două săptămâni de Pa(te (i de la trei luni la trei luni (i jumătate vara, nemaipunând la socoteală numeroasele sărbători religioase, care se respectă cu s“n)enie.

Unele (coli private organizează o mică serbare chiar înainte de vacan)a de vară. Copiii pun în scenă o scurtă piesă; mai sunt cântece (i solouri de pian ca parte a distrac)iei, apoi dansul este permis până la ore înaintate. S-a întâmplat să “u prezentă la o astfel de petrecere (i, ca să “u sinceră, am fost foarte amuzată să constat că, de(i dansul)inea pentru oaspe)i până la 3 diminea)a (copiii erau trimi(i la culcare), nu se oferea decât *dulcea*)ă. La unele (coli, ziua numelui directoarei este

* Cred că de atunci – cu ni(te ani în urmă – această stare de fapt s-a îmbunătă)it sim)itor (n. a.).

considerată zi de sărbătoare. Fiecare copil contribuie, în mod obligatoriu, cu o sumă de bani la cadoul ce trebuie oferit. Am auzit de câiva elevi întârziați în clasă să aducă suma datorată nu mai târziu de o anumită dată, căci atunci trebuia cumpărat cadoul.

Se adună astfel o sumă mare, iar cea care primește cadoul este foarte mulțumită, pentru că primește, după dorință, un cadou foarte practic (și foarte frumos. Îmi amintesc că am văzut un asemenea cadou constând din trei covoare de fabricație românească, cu un model deosebit.

După oferirea cadoului, copiii sunt, evident, liberi pentru tot restul zilei (și primesc bomboane, o mică răsplată pentru generozitatea lor.

Copiii români sunt adesea trimiși la (coală la una dintre mănăstirile romano-catolice răspândite în întreaga țară, călugări)ele făcând parte, invariabil, dintr-un ordin de surori franceze. Acum câiva ani, a fost mare agitație în București, călugări)ele “ind acuzate de prozelitism. Oamenii, a căror credință străveche era amenințată (nu că i-a “văzut s-o respecte prea strict), au inițiat un protest, iar câteva doamne din înalta societate, care aveau atunci timp liber pentru un moft nou, s-au adunat s-o apere. S-a învins o slujbă la una dintre cele mai importante biserici, Sfântul Gheorghe, apoi o procesiune a pornit pe străzi până la palatul Mitropoliei, pentru a-i transmite ierarhului o petiție prin care-l asigurau de credința veșnică a poporului față de propria religie (și prin care protestau față de încercările de convertire a copiilor lor.

O vreme, această agitație a stârnit mari discuții, care s-au stins în mod natural. Dar nu se poate nega faptul că româncele educate într-o mănăstire franceză păstrează

rareori o dragoste veritabilă pentru)ara lor, obiceiurile (i limba acesteia. Este unul dintre motivele pentru care limba română este atât de neglijată. S-a întâmplat astfel ca fetele educate în Fran)a să intre sub in□uen)a călugări)elor (i să treacă la romano-catolicism.

Îmi amintesc de cazul unei fete care a(a făcut. Era ortodoxă (i locuia la Bucure)ti împreună cu părin)ii ei, care, de(i nu erau bogă)i, au făcut tot posibilul pentru ca unicul lor copil să-(i desăvâr(ească educa)ia la Paris. Fata era foarte talentată la muzică (i probabil călugări)ele s-au gândit că le-ar “ utilă, chiar dacă nu avea bani. Fata s-a întors la părin)i la timpul convenit, dar era mereu nelini(tită, dorindu-(i să se întoarcă la mănăstire, (i, până la urmă, i-a mărturisit mamei dorin)a arzătoare de a deveni călugări)ă. Mama s-a opus (i i-a expus toate dezavantajele care decurg dintr-un asemenea act (i, pentru a-i abate gândurile, i-a oferit toate distrac)iile posibile. Baluri, concerte, serbări s-au succedat cu repeziciune, dar toate s-au dovedit inutile. Fata a plecat într-o după-amiază, chipurile să-(i viziteze o prietenă, iar apoi au primit ve(ti de la ea printr-o telegramă trimisă de la grani)ă, prin care îi anun)a că se duce la mănăstire. A ajuns călugări)ă (i, din câte (tiu, părin)ii au pierdut-o pentru totdeauna. Acest caz nu este însă singurul de care am auzit.

CAPITOLUL XI

*Take Ionescu, un ministru al Instruc)iunii cult □ La bouche d'or □ Personalitatea sa □ Român adevărat prin dragostea aproape orientală pentru lux □ Casa de la)ară *i cea de la ora* □ Madame Ionescu, scriitoare □ Menajeria ei de animale de casă □ Povestea de dragoste a lui Take Ionescu □ Întâlnirea studentului la Drept cu tânăra englezoaică □ O călătorie în Anglia □ Obstacolele sunt învinse *i urmează o căsnicie fericită*

Take Ionescu, cum este cunoscut în toată România (Take este diminutivul de la Dumitru), a fost unul dintre cei mai cul)i mini(tri ai Instruc)iunii. Este un bărbat extrem de inteligent; înzestrat cu un mare talent oratoric, este cunoscut în)ara lui ca □ La bouche d'or □ Cu toate că n-a ajuns încă prim-ministru, este sigur că i se va solicita acest lucru la un moment dat, căci este foarte capabil să ocupe func)ia.* A de)inut succesiv portofoliile de la Justi)ie, Educa)ie (i Finan)e, iar acum î(i face datoria fa)ă de)ară în calitate de ministru de Externe.

Când Partidul Conservator nu se a)ă la putere, domnul Ionescu î(i urmează profesia. Este cel mai strălucit avocat din România, iar cel care reu(e)te să-(i asigure serviciile lui într-un proces este aproape sigur de succes.

Se spune că domnul Ionescu este un om bogat, dar nu este chiar a(a. Averele lui *personală* nu-i însemnată, depinzând de venitul său profesional, care este totu(i

* A (i ocupat func)ia de prim-ministru al României, în perioada decembrie 1921–ianuarie 1922.

foarte mare. Din punct de vedere “nanciar este un mare sacri” ciu să accepte un portofoliu ministerial, căci salariul plătit unui ministru român este de numai 30 000 de franci (1 200 de lire).

În via) a de zi cu zi, domnul Ionescu are o personalitate fermecătoare. Este un om foarte amabil, gata să ajute pe oricine s-ar a□a în necaz. Faptele lui bune sunt numeroase (i mereu făcute cu modestie, a(a încât adesea nu sunt cunoscute publicului. Cauza dreaptă a multor clien)i sărmani a fost îmbră)i(ată de Take Ionescu fără vreun gând sau speran)ă de plată.

Este un român adevărat prin pasiunea lui aproape orientală pentru lux. Casa lui de la Bucure)ti este impunătoare, minunat decorată (i întotdeauna deschisă cu ospitalitate musa“ rilor, dar vila lui de la Sinaia, în Mun)ii Carpa)i, unde subsemnata a avut plăcerea să “e oaspete, este cea care stârne)te cea mai sinceră admira)ie. Casa, splendid mobilată, se a□ă într-un loc fermecător, care oferă o priveli)te splendidă asupra Văii Prahovei, locul ideal unde să te refaci după grijile activită)ii politice sau profesionale.

Mul)i oaspe)i englezi au fost primi)i acolo, mai ales datorită faptului că răposata doamnă Ionescu era ea însă)i englezoaică. Avea un mare talent muzical (i a fost o scriitoare cu o bună reputa)ie, după cum spun cei care i-au citit fascinanta carte intitulată *Only a Singer*. Era un sprijin de nădejde al so)ului ei, “ind înzestrată cu multe calită)i.

Ambii erau mari iubitori de animale (i se poate spune că aveau o mică menajerie – câini, căprioare, un urs (i o maimu)ă numărându-se printre animalele lor de companie. Datorită mai ales doamnei Ionescu, la Bucure)ti s-au pus bazele □Societă)ii pentru prevenirea cruzimii

fa)ă de animale□ care (i-a desfă(urat activitatea foarte e“ cient.

Dintre cei zece câini pe care îi avea doamna Ionescu, Charlie era cu siguran)ă preferatul. Un retriever mare, cu un cap frumos (i ochi căprui, sinceri, Charlie se bucura de aten)ia tuturor (i, în consecin)ă, avea o părere foarte bună despre sine. Îi plăcea foarte mult să “ e plimbat (i, când sosea trăsura la u(ă pentru o vizită de după-amiază, Charlie părea să creadă că venise acolo anume pentru el. Sărea întotdeauna primul în trăsură (i a(tepta, lătrând din toate puterile, până când, exasperat, cineva îi punea în din)i un ziar făcut sul. Atunci se potolea pe dată, căci n-ar “ dat drumul vreunui obiect care i se încredin)ase până ce nu i se dădea voie s-o facă.

Sărmanul Charlie vara suferea foarte mult din pricina căldurii (i, de aceea, când stăpâna lui era plecată în străinătate, Charlie stătea în pensiune la Hotelul Joseph din Sinaia. Cum era că)elul preferat al stăpânei sale, era tratat cu deosebit respect de ospătari, cărora nici prin gând nu le trecea să i se adreseze altfel decât cu □Domnul Charlie□ În “ ecare după-amiază era scos la plimbare, “ e de către un îngrijitor, “ e de către un vizitator de încredere. Era un privilegiu să)i se permită să-l sco)i pe Charlie la plimbare. În ciuda tuturor îngrijirilor, bietul Charlie a ajuns unde mergem cu to)ii până la urmă, dar a avut mul)i urma(i la afec)iunea stăpânei sale.

Un alt animal preferat era un urs pe care i-l oferise un domn la întoarcerea din Mun)ii Caucaz. Ursul umbla în voie prin curte, “ ind împiedicat să plece de către un îngrijitor înarmat cu un ciomag, care trebuia să “ e în permanen)ă cu ochii-n patru.

Dacă se întâmpla ca acest om să-l scape din priviri pentru o clipă, marea plăcere a □domnului Bruin□era să

intre în casă, spre spaima servitoarelor. Se dovedea atât de priceput la deschiderea u(ilor, că nu te sim)eai în siguran)ă decât atunci când erau încuiate.

Într-o după-amiază, doamna Ionescu stătea de vorbă în salon cu ni(te musa“ re. S-a auzit un zgomot slab dinspre u(ă, care s-a deschis înceti(or, lăsându-l să intre pe Domnul Urs. Mare le-a fost spaima cucoanelor, care (i-au pierdut cumpătul (i au luat-o la fugă care-ncotro. Din fericire, doamna Ionescu (i-a păstrat prezen)a de spirit (nu se temea deloc de animale), a luat ursul de zgardă (i l-a condus încet spre u(ă. Odată ajun(i acolo, au chemat imediat îngrijitorul, care l-a luat în grijă cu porunca strictă să nu-l mai lase atât de liber pe viitor.

Cu timpul, Bruin a ajuns di“ cil de îngrijit, a(a că a fost dat autorită)ilor din Sinaia, care l-au dus într-o mică grădină zoologică pe care o în“ in)aseră lângă mănăstire.

Înainte de a abandona pove(tile cu animale, trebuie să mai amintesc de maimu)ă.

Pe nume Armina (i rea din “ re, această “ in)ă nu era agreată de nimeni în afara stăpânei sale. Cu toate că era închisă într-o cu(că foarte solidă, accesele ei de furie erau atât de violente, încât reu(ea uneori să rupă gratiile. Odată ie(ită din cu(că, se că)ăra în copaci (i pe acoperi(urile caselor învecinate (i era foarte greu de convins să se întoarcă. Poli)istul care patrula pe stradă (i care o cuno(tea deja pe Armina – era într-adevăr unul dintre prefera)ii ei – trebuia chemat adesea în astfel de ocazii. Era amuzant să vezi cât de prompt răspundea maimu)a la alinturile lui (i cum se întorcea poli)istul triumfător cu maimu)a ghemuită confortabil la piept. Poli)istul era foarte mândru de prietenia lui cu animalul doamnei Ionescu (i chiar s-a fotogra“ at cu Armina în bra)e.

A(face aici o digresiune, ca să vă spun o povestioară în care apare acela(i poli)ist. Cred că n-am mai men)ionat

faptul că dl Alfred Richards, fratele doamnei Ionescu, membru în Baroul britanic, a petrecut câțiva ani în România, “înd un personaj apreciat în multe cercuri. Sănătatea lui era (ubredă (i clima îi pria. Domnul Richards a murit în Anglia, acum câțiva ani.

Într-un anumit moment, regele Carol i-a încredințat domnului Richards o misiune specială la Înalta Poartă. El l-a ales ca însoțitor pe prietenul nostru ((i al Arminei), poli)istul. Domnul Richards a fost decorat de către sultan pentru reușita misiunii sale (i toată lumea se aștepta ca (i poli)istul să primească o formă de recunoaștere, potrivită rangului său mai modest. Îndrăznesc să spun că ne preocupau toate nimicurile în țara aceea îndepărtată, dar îmi amintesc că s-a speculat foarte mult cu privire la ce va primi Gheorghe (i ce va face cu acel lucru. Am aflat că a primit o sumă considerabilă de la sultan (i că a cheltuit-o pe toată pe un inel superb cu diamant, o investiție curioasă, dar nu chiar neinspirată la București.

Povestea de dragoste a domnului (i doamnei Ionescu a fost plină de romantism. El era un tânăr student care plecase la Paris să-și termine studiile, când o foarte frumoasă tânără englezoaică a intrat în compartimentul lui. Văzând-o călătorind singură, el, ca un român galant, a ajutat-o cu tot ce i-a stat în putere. Sensibil la frumusețe ca toți românii, pentru el a fost dragoste la prima vedere. , i-a urmărit scopul cu atâta ardoare, că a uitat pe dată de călătoria la Paris (i a traversat Canalul Mânecii să-și cunoască pe părinții tinerei. Au existat câteva obstacole, dar, în ciuda acestora, dragostea a triumfat (i povestea s-a terminat cu o căsătorie fericită.

CAPITOLUL XII

*Teatrul Național □Revolta studențească pentru
apărarea limbii naționale □Cursele de cai, o dis-
tracție la modă □Jochei *i dresori englezi □Bătaia
cu □bri □Împătimitii mesei de joc □Plutăritul pe
Bistri)a, un sport extraordinar*

Românii, ca orice nație răsăriteană, au o dragoste orientală pentru spectacol, strălucire (și plăceri. Teatrele, concertele (și cinematografele sunt mereu pline. Din păcate, acestea au loc la ore foarte târzii, nici un spectacol nu începe înainte de ora 9 seara (și, cum românii au (și o antipatie orientală față de punctualitate, se întâmplă adeseori să înceapă chiar mai târziu. După spectacolul de teatru, care se termină abia între miezul nopții (și ora 1 noaptea, este musai să mergi la Cap(ă să bei ceai sau să mănânci o înghe)ată, în func)ie de anotimp. Nu-i de mirare că Bucure(țiul este numit Micul Paris: seamănă foarte mult cu ora(ul acela vesel, mai ales în ceea ce prive(țe via)a de noapte. Indiferent cât de târziu ar “ ceasul la care ai trece pe Calea Victoriei, strada este mereu luminată ca ziua, cafenelele (și restaurantele sunt deschise (și oamenii se plimbă în număr mare.

Românilor nu le place foarte tare teatrul lor, dar când se anun)ă reprezenta)ia unei companii din străinătate (mai ales una franceză) este bătaie pe bilete. Pre)urile cresc mult în asemenea ocazii, ajungând până la 300 de franci pentru o lojă.

În Bucure(ți există două teatre relativ decente – Teatrul Național (și Teatrul Liric. Primul a fost scena unor

mari tulburări într-o seară, acum câ)iva ani.* Ni(te doamne din înalta societate doreau să joace într-o piesă, încasările urmând să “ e donate săracilor. Era un scop lăudabil, dar maniera de punere în practică a întâmpinat opozi)ia unei păr)i a publicului. Piesa, se anun)ase, avea să “ e jucată la Teatrul Na)ional în limba franceză. Cei care au locuit vreodată la Bucure)ti (tiu foarte bine aversiunea doamnelor din înalta societate pentru tot ceea ce este românesc – “ e că este vorba de limbă, obiceiuri sau orice altceva. Pe de altă parte, oamenii obi(nui)i, (i mai ales studen)ii, nu vedeau nici un motiv pentru care limba lor maternă să “ e atât de neglijată (i s-au hotărât să protesteze. Teatrul Na)ional, sus)ineau ei, era pentru piese de teatru na)ionale, jucate în limba na)ională. Persoanele responsabile cu acel proiect n-au acordat aten)ie nemul)umirii generale (i au continuat repeti)iile. A sosit seara evenimentului, dar, cu mult înainte de ora “ xată pentru începerea spectacolului, platforma din fa)a teatrului se umpluse de o mul)ime de protestatari, cei mai numero(i “ ind studen)ii, care n-au putut “ împre)tia)i cu toate eforturile poli)iei. Au reu(it chiar să pătrundă în clădire (i să reziste acolo. Se cântau cântece patriotice (i mul)imea a devenit treptat atât de agitată, încât se putea întâmpla orice nenorocire.

Vai (i amar de cei care au încercat să intre în Teatrul Na)ional în seara aceea. Cum sosea o trăsură, era numai-decât înconjurată, i se luau caii (i i se spărgeau geamurile, iar cei din trăsură se puteau socoti noroco(i dacă scăpaseră numai cu rochia sfâ)iată sau cu jobenul terfelit. Pagubele produse în zonă au fost considerabile, s-au spart multe ferestre (i o casă a fost aproape distrusă.

* Evenimente petrecute în martie 1906.

Umbla zvonul că un student a fost ucis (i ascuns în clădirea teatrului, dar, de(i acest lucru a aprins mul)imea, el n-a fost niciodată con“rmat. În “nal, studen)ii (i-au impus punctul de vedere (i piesa nu s-a mai jucat.

La scurtă vreme după acest eveniment, a fost fondată o societate ai cărei membri se angajau să protejeze limba română, să o vorbească în public (i în particular (i să nu permită să-i “e răpit statutul de limbă na)ională. Din momentul acela, Teatrul Na)ional a fost rezervat pieselor române(ti. Teatrul Liric, care este mult mai mic, a fost cedat în folosul companiilor străine.

Călăritul nu se practică foarte mult la Bucure)ti. Câteva doamne, nu foarte multe, au fost antrenate în această ocupa)ie de către regina Maria, care este o călărea)ă pricepută. Românii sunt – trebuie să reamintesc – o na)ie răsăriteană, iar aceste na)ii n-au mari aptitudini pentru sporturile mai viguroase.

Că)iva membri ai Jockey Clubului (fondat acum că)iva ani* de un englez) au o herghelie (i organizează curse de două ori pe an, primăvara (i toamna. Aceste curse sunt ni)te evenimente foarte importante, la care participă multă lume, pentru că sunt patronate de familia regală (i desigur că orice persoană cu preten)ii e musai să le urmeze exemplul.

Cu această ocazie se comandă toalete foarte (ic, arbitrele elegan)ei concurează una cu cealaltă (i trebuie să “i curajos să a“rmi că aglomera)ia de la curse se datorează evenimentelor din program sau dragostei pentru cai. Eu înclin să cred că majoritatea merg acolo pentru a studia toaletele.

Se întâmplă foarte des ca toaletele respective să “e distruse înainte de sfâr(itul zilei din cauza ploii toren)iale.

* Jockey Clubul a fost în“inat la Bucure)ti în 1875.

S-a observat în repetate rânduri că plouă în prima zi a curselor (i că, atunci când plouă, plouă cu găleata.

Bineînțeles că toți jockeyii sunt englezi; domnul Marghiloman are o mică colonie britanică la moșie – un dresor (i că)iva jockeyi, ale căror familii (i soții) alcătuiesc un grup destul de numeros. , i domnul D. are o herghelie (i desigur că (i o)erii au de-a face cu cursele (i îi (i înscriu caii pentru diferite probe. Derbyul (la scară mai mică) este cursa principală, cu un premiu de 5 000 de franci (200 de lire), oferit întotdeauna de Jockey Club.

În luna iunie are loc, de obicei, Bătăia cu Bri un eveniment organizat de "ecare dată la , osea, această stradă celebră pretându-se mai bine acestei activități decât orice alt loc public. Bătăia cu Bri este organizată de doamnele din înalta societate a Bucureștiului, fondurile "ind folosite în scop caritabil pentru La Crèche (orfelinat) sau alte instituții similare. Dacă este o zi frumoasă, , oseaua este foarte animată încă de la amiază, toate persoanele chibzuite grăbindu-se să ajungă mai devreme ca să ocupe una dintre numeroasele bănci așezate de-a lungul drumului (i astfel să nu mai plătească pentru un scaun.

, oseaua se așază la capătul orașului (i se aseamănă întrucâtva cu Praterul vienez, dar la o scară mult mai mică. Este o stradă lată, pe ale cărei margini sunt plantați tei frumoși, pe kilometri întregi, până când ajunge în câmp deschis. De "ecare parte a străzii se așază câte un trotuar pentru cei cărora le place să se plimbe pe jos, cu multe bănci, iar la dreapta este o alee pentru călători. Vă puteți lesne închipui cât e de vesel la , osea când la frumoșele obișnuite se adaugă mici decorațiuni (i steagurile naționale ale României.

Îngăduiți-mi numai să vă descriu pe scurt ultima bătaie la care am participat acum un an sau doi.

În cabinele de la intrare stăteau ni(te fete drăgu)e, cărora le-am plătit cu plăcere taxa de acces în valoare de un franc. Pentru trăsurile împodobite, intrarea era zece franci, pentru cele neîmpodobite, cinci franci, iar pentru biciclete, doi franci. Din loc în loc, pe drum, erau fanfare care însușeau evenimentul cu cântecele lor. Entuziasmul creștea pe măsură ce soseau trăsurile decorate. Prima a avut parte de toată admirația, dar pe măsură ce apăreau (și altele, una mai frumoasă ca alta, nu ne mai săturam privindu-le (și minunându-ne. Îmi aduc aminte că trăsura doamnei C., decorată cu buchete mari de margarete albe (și maci roșii ca sângele, a avut mare succes cu această ocazie. Apoi au sosit marșalierilor, nu doar decorate cu flori, ci (și pline de fete tinere (și frumoase, care purtau câte un coif roșu de hârtie. A urmat un car cu boi strănesc, împodobit tradițional, cu un coviltir de frunzi (și buchete de flori de câmp. Tabloul a fost însușit apoi de un grup frumos de fete îmbrăcate în costume naționale. Ici-colo, câte un călăreț cu (așa împodobită sau un biciclist cu ghidonul înșiruit mai stârneau aplauze – dar admirația a fost generală când prințesa Maria (cum era pe atunci) a sosit în calea (ca ei splendid împodobită cu trandafiri de toate culorile. Prințesa Elisabeta, care (și conducea singură elegantul dozar, a sosit (și ea să (și primească binemeritata porție de admirație. Ea (și micul ei echipaj alcătuiau un tablou încântător.

Apoi a început bătălia, cu mare entuziasm. Cum cele două (iruri de trăsurile se depășeau, aerul părea plin de buchețele frumoase, aruncate de la o trăsură la alta. , și cei de pe trotuare luau parte la vesela competiție (și se schimbau nu numai flori, ci (și amabilități, pe măsură ce cunoștințele se recunoșteau în mulțime. Prințesa Maria

abia dacă a luat parte la bătaie, căci era bombardată din toate părțile (i nu prea mai apuca să arunce (i ea. Am fost încântată că am reu(it să prind un tranda“ r de la ea. Prin)esa nu stătea niciodată prea mult la bătaia cu □bri. Fiind mereu în centrul aten)iei, era atât de bombardată, încât pesemne că nu i se mai părea amuzant.

Când s-a apropiat ora cinei, trăsurile au început să se întoarcă spre casele lor. Câ)iva combatan)i entuzia(ti au mai continuat pre) de vreo oră, sfâr(ind ziua cu o plimbare prin ora(, unde au fost aclama)i cu veselie de la balcoanele pline, iar încercări de a duce mai departe lupta au fost făcute de ambele păr)i. Totu(i, încetul cu încetul, străzile s-au lini(tit, iar din bătaia cu □bri n-au mai rămas decât bieteles □bri o“ lite căzute din trăsuri (i pro“ tul foarte consistent adunat pentru orfelinat.

Românii (i româncele sunt foarte pasiona)i de tot felul de jocuri de noroc: bridge, taroc, maus (i pocher sunt cele mai populare, ultimul părănd a “ preferatul tuturor. Nu numai la Bucure(ti se joacă, ci (i în provincie, iar femeile, tinere sau bătrâne, sunt deosebit de pasionate de acest mod de petrecere a timpului liber. Pentru ele jocul de căr)i pare o obsesie. Se a(ază la masa de joc după-amiaza devreme (i joacă până târziu în noapte. Bineîn)eles, trebuie să recunoa(tem că via)a în provincie este îngrozitor de plicticoasă. Vara este destul de plăcut, pentru că sunt petreceri în aer liber, partide de tenis (i concerte, dar iarna nu-i nici o distrac)ie, a(a că jocul de căr)i este singura scăpare.

Nici o serată nu poate avea succes fără inevitabila masă de căr)i, iar aici se pierd (i se câ(tigă sume foarte mari, bani pe care rareori persoanele în chestiune î(i permit să-i piardă.

Cum spuneam mai devreme, majoritatea râurilor din România sunt pu(in adânci, dar râul Bistri)a este, cu siguran)ă, o excep)ie. Râul curge printr-o parte a Moldovei (i este foarte folosit pentru transportul de cherestea de la munte. Cherestea este transportată pe ni(te plute imense (i cea mai mare distrac)ie pe timp de vară este să închiriezi o astfel de plută (care costă 20 de franci) (i să faci o plimbare pe râu.

Pluta este făcută din bu(teni lega)i între ei (i are aproximativ patru metri lungime (i doi lă)ime. Pasagerii stau cât pot de confortabil (i, “încă nu au de ce să se)ină, trebuie să aibă grijă să rămână în mijlocul curentului, ca să nu se ciocnească. Curentul este foarte iute, a(a că sarcina celor de la cârmă nu este simplă. Pe cursul râului sunt mereu numeroase plute, unele cu pasageri, altele fără, a(a că peisajul este foarte animat (i interesant, alcătuiind una dintre cele mai frumoase priveli(ti riverane din România.

Bistri)a curge învolburată (i agitată, într-o succesiune de mici cataracte. Mun)ii, împăduri)i până la malul apei, lasă ici-colo numai câte un de“ leu îngust pe unde poate trece o singură plută. Râul are numeroase meandre (i, când este înghi)it de apele Siretului*, (uvoaiele lui par o mare în clocot, valurile mici fac spume (i (i uieră în jurul pietrelor. Pluta(ul trebuie să “e foarte priceput să evite aceste □por)i de “er□în miniatură (i adesea se abate dezastrul asupra plutilor mai mici, care se răstoarnă (i sunt târâte înoace (i încolo de apele învolburate, dacă sunt pe mâinile unui pluta(nepriceput.

Când se lasă seara, trebuie găsit un loc de acostat pentru plută (i un adăpost pentru pasageri, iar aici intervine

* Bicaz, în original.

unul dintre dezavantajele unei astfel de excursii: hanurile mititele care se găsesc în această parte a țării sunt cam primitive, iar cazarea cam sărăcăcioasă. Trebuie să te mulțumești însă cu ce găsești, căci cealaltă variantă ar să-ți petreci noaptea pe plută.

Dacă vremea este frumoasă, o excursie pe Bistrița este cât se poate de plăcută (majoritatea celor care au vizitat țara îți amintesc încăntător de mișcarea lină în jurul buștenilor plutei, cu apele maronii învolburându-se și depărtându-se sau apropiindu-se, după cum pluta se apropie sau se îndepărtează de mal.

CAPITOLUL XIII

Botezul apelor, o ceremonie pitorească □ Săritura după cruce □ Botezul evreului □ Copilul care aduce ploaia: un obicei fermecător □ Cum am udat plantele umane □. ăranii sărbătoresc semănatul

În luna ianuarie are loc o ceremonie foarte ciudată, Boboteaza, adică botezul tuturor apelor din România. Cum (i în Rusia are loc o ceremonie identică, probabil că î(i are originile în obiceiurile Bisericii Ortodoxe.

Un pavilion foarte elegant, decorat cu o mul)ime de steaguri vesele, este înăl)at cu această ocazie pe malurile Dâmbovi)ei, râul pe malurile căruia este a(ezat Bucure)tiul.

În diminea)a zilei respective, oamenii, îmbrăca)i în straie de duminică, iau cu asalt străzile, iar nerăbdarea se cite)te pe chipurile tuturor. Românii le plac spectacolele de orice fel (i n-ar pierde vreunul pentru nimic în lume. Pe măsură ce te apropii de pavilion, oamenii se îndesesc, iar solda)ii reu)esc cu greu să păstreze un culoar de trecere pentru familia regală.

Apropierea regelui este vestită cu sunet de trâmbi)e (i, când trăsura Cur)ii trage la intrarea în pavilion, toate găturile se întind să-l vadă pe Maiestatea Sa, înso)it de suită (i uneori de al)i membri ai familiei regale.

După ce regele este întâmpinat de către mitropolit, începe slujba cu intonarea rugăciunilor. Acestea nu pot “ auzite decât de cei a)ă)i în apropiere, dar cântecul corului se aude în aerul înghe)at până departe. Când se ajunge la un anumit punct al ceremoniei, mitropolitul binecuvântează apele din România (i aruncă în râu o

cruce mare de lemn. Acesta este semnalul că a sosit cel mai important moment al zilei. O mulțime de bărbați (i băieți) care au așteptat cu nerăbdare până atunci sar pe dată după cruce (râul nu este foarte adânc), iar norocosul care reușește să pună mâna pe ea (și s-o aducă la mal este răsplătit de către rege cu o bancnotă de 100 de franci (4 lire). Vederea bietului om (înd tremurând din apele înghețate) te face să te gândești că merită banii, mai ales când este (și) zăpadă (și) vântul (“chiuie).

Vai de evreul nefericit care se aventurează să piardă vremea pe lângă Dâmbovița în dimineața aceea. Dacă este zărit de mulțime, riscă să “e trimis (și) el să caute crucea în apele râului. Acest botez al evreului este un obicei foarte gustat.

Un alt obicei ciudat poate “observat pe timp de secetă, al (și) cum se întâmplă adeseori pe timpul verii. Un grup de copii intră în pădure (și) se învețește din cap până-n picioare în frunze. , iraguri verzi le înconjoară trupurile, iar pe capete poartă coronițe (și) ghirlande de frunze nostime (și) frumos aranjate. Au chiar (și) buchele de iarbă. În afară de feței (oarele lor cafenii, nu se vede decât verdeața).

Când intră în fugă la tine în curte este ca (și) cum o pădure Birnam în miniatură se îndreaptă spre Dunsinane.* Totuși, cum ni se dovedește curând, sunt veniți cu gânduri păcătoase, pentru că se încolonează în ogradă (și) execută un dans extraordinar de ciudat (și) de impresionant. Când dansul ia sfârșit, vine rândul tău, căci trebuie să mergi printre micii aducători de ploaie cu câni de apă sau chiar găleți (și) să-ți stropești. La început am

* Aluzie la piesa lui William Shakespeare, *Macbeth*, în care, conform profeției vrăjitoarelor, pădurea Birnam pornește spre castelul Dunsinane.

(ovăit să-i ud, dar copiilor părea să le placă atât de mult, (i se scuturau cu atâta încântare când un potop mai mare ca de obicei se abătea asupra lor, că mi-am lăsat deoparte temerile (i mi-am făcut cu mare entuziasm datoria de udătoare. Micile tu“ (uri mi(cătoare se ciorovăiesc apoi pentru un pumn de bănu)i (i aleargă la casa următoare, să repete spectacolul. Dacă nu sunt uda)i bine, misiunea lor de aducători de ploaie e în primejdie să n-aibă sor)i de izbândă.

Tot a(a, la începutul primăverii,)ăranii din jude)ele învecinate organizează o sărbătoare în cinstea semănatului. Celebrarea ia forma unei vizite în Capitală pe care, într-adevăr, pare să o ia în stăpânire cu totul în ziua aceea. Încă de diminea)a devreme petrecăre)ii inundă străzile, cu perechile lor de boi (i carele împodobite din bel(ug cu □bri vesele (i crengi înverzite, ceea ce oferă o priveli(te plăcută ochiului. , i)ăranii sunt în straie de sărbătoare, neuitând să adauge o □bare după ureche, în caz că vor întâlni la ora(o damă mai drăgu)ă decât cele pe care le-au lăsat în sat.

Vizitatorii rustici se plimbă pe străzile principale cu perechile lor de boi, printre zgomote (i râsete (i nesfâr(ite pocnituri de bici. Sunt mereu bucuro(i să primească mici daruri (i trebuie spus că serbarea lor nu este niciodată umbrită de be)ii sau necuviin)e. După un păhărel de)uică, se întorc la ei acasă, povestind evenimentele zilei, nerăbdători să le împărtă(ească (i celor de acasă peri-pe)iile trăite.

CAPITOLUL XIV

*Sărbători □ Un botez crud □ Aranjarea căsătoriilor □ Logodna, o plictiseală □ Referin)e despre moralitatea miresei □ Scrisori anonime □ Rochia de mireasă □ Ceremonia nup)ială □ Ploaie de □ bri □ Bijuterii de împrumut ca dar de nuntă □ Mirese-feti)e □ Atrasă la altar cu o păpu*ă!*

Botezurile, nun)ile (i zilele s“ n)ilor sunt, în general, ocazii de mari petreceri. Nu se sărbătoresc zilele de na(- tere, ci cele onomastice, oamenii celebrând cu mare fast ziua sfântului după care sunt boteza)i, ca de exemplu Sfânta Maria, Sfânta Ana, Sfântul Ion etc.

Un botez românesc reprezintă o ceremonie foarte ciudată. Sunt invitate foarte multe persoane, dar tatăl (i mama copilului nu trebuie să “ e prezen)i. După ce preotul spune rugăciunea, se aduce un vas mare, aproape plin cu apă caldu)ă. Copilul este vârât de trei ori înăuntru, cu ochii, gura (i nasul astupate de palma preotului. Sărmanul mititel iese înecându-se (i, când î(i recăpătă su□area, după cea de-a treia scufundare, de obicei începe să plângă. Atunci se spun (i alte rugăciuni (i preotul începe să atingă fruntea, buzele, mânu)ele (i picioru(ele copilului cu ulei s“ n)it, ca să nu vadă răul, să nu-l audă, să nu-l facă (i nici să nu meargă acolo unde este rău. Preotul întrerupe de câteva ori această ceremonie, ca să scuipe o dată în fa)ă, o dată în spate (i câte o dată în păr)i. Asta ca să)ină departe diavolul (i toată lucrarea lui. Am participat o singură dată la un botez. Mi s-a părut nespus de crud pentru bietul micu) (i de atunci nu m-am mai întreat de ce se insistă ca părin)ii să nu ia parte.

Cât privește căsătoriile, acestea sunt aranjate printr-o terță persoană. Doamna A., de exemplu, are un “u pe care ar dori să-l vadă la casa lui cu o nevastă care să-i aducă o casă, să-i plătească datoriile (i să-i ofere un trai bun. Caută în cercul de cunoștințe, face cercetări (i în afara cercului ei (i, când aude de o pereche potrivită, îi roagă o prietenă s-o facă pe mijlocitoarea.

Dacă negocierile merg bine (i nota aspectul cel mai important) este mulțumitoare, se celebrează imediat logodna. Se trimit invitații, se comandă (ampanie, bomboane etc. de la Capșa, sunt tocmești lăutari (muzicanți români) (i, în ziua cea mare, dansul) începe până târziu. În timpul serii, dansul se oprește o vreme (i toată lumea se îngrămădește în salonul cel mare, unde îi așteaptă cuplul proaspăt logodit. Prietenul cel mai vechi al familiei) începe un discurs, urând toată fericirea (i bunăstarea tinerei perechi, care apoi schimbă inelele. Vor purta aceste inele până în ziua nunții, când sunt din nou schimbate (i mireasa (i intră în rolul de soție.

După logodnă, mirele vine la cină în “ecare seară să o cunoască pe mireasă, căci probabil nici n-a dat ochii cu ea până atunci. Logodnele durează rareori mai mult de două, trei săptămâni, deoarece, așa cum mi-a spus odată o viitoare soacră, “logodnele lungi sunt imposibile la noi în țară. Este destul de enervant pentru noi să avem un invitat la cină două săptămâni la rând”

Când se anunță căsătoria unui tânăr cuplu, autoritățile trimit formulare la trei gospodării din vecinătatea casei miresei, care trebuie să “e completate (i trimise înapoi. Întrebările sunt în legătură cu moralitatea miresei. Când am auzit prima oară de această procedură (iță din comun, nici nu mi-a venit să cred, dar apoi mi s-a arătat un asemenea document nemaipomenit. Un

alt aspect neplăcut al logodnei îl constituie primirea neîntreruptă, atât de către mire, cât (i de către mireasă, de scrisori anonime cu tot soiul de bârfe (i sugestii cu privire la felul de a “ al viitorului partener de via)ă. Scrisorile acestea continuă să sosească până în ziua nun)ii.

Rochia de mireasă a unei tinere românce nu este foarte diferită de a suratei ei din Occident, cu excep)ia voalului. În loc de voal, a(a cum îl (tim noi, se poartă o)esătură cu “ r aurit, lungă cât rochia. Are un efect minunat. La nun)ile foarte importante, “ rul este de aur curat (i voalul costă o grămadă de bani. La nun)ile mai modeste, “ rul nu este de aur (i, de obicei, voalul este închiriat.

Ceremonia civilă, obligatorie prin lege, are loc într-o zi, iar cea religioasă a doua zi. Aceasta din urmă se)ine de obicei pe înserate, iar toaletele vesele ale invita)ilor, patra“ rele de sărbătoare ale preo)ilor (i numărul enorm de lumânări de ceară care luminează întreaga scenă alcătuiesc un tablou încântător. Domni(oarele de onoare se adună în biserică s-o a(tepte pe mireasă, care este dusă pe dată la icoane, adică la picturile s“ nte, să le sărute. Apoi se a(ază împreună cu mirele (i rudele lui apropiate la o măsu)ă (i începe slujba.

În timpul ceremoniei, pe capetele mirilor sunt a(ezate coroane u(urele de metal (e cam ridicol în ceea ce-l prive)te pe mire, mai ales dacă se întâmplă să “ e chel) (i rugăciunile continuă, înso)ite de o ploaie de □bri care cad de la balcoane peste to)i invita)ii.

După aceea se schimbă verighetele (i se joacă □dansul sfânt□ Mirele, mireasa, rudele apropiate (i preo)ii î(i dau mâinile (i înconjoară solemn masa de trei ori. Este o întreprindere cam riscantă pentru mire, care riscă să-(i piardă coroana. Mireasa este în siguran)ă, căci a ei este prinsă cu agrafe.

La ie(irea din biserică, pentru drumul înapoi spre casă se formează o coloană de trăsură. Acestea sunt de obicei împodobite cu □bri (i vizitiul de pe capră)ine în mână lumânări mari, aprinse.

Pe vremuri, fetele din România erau cerute în căsătorie la vârste foarte fragede. Nu era nimic ie(it din comun ca o fată de 15 ani sau chiar mai tânără să se mărite.

O tânără doamnă din România mi-a povestit că bunica ei avusese numai 13 ani la nuntă. Fusese cerută în căsătorie, (i ea, “ ind doar o copilă, se gândise că va “ minunat să aibă rochii noi (i să-(i poată cumpăra tot ce-i poftte te inima, a(a că a spus da pe dată.

Însă când a sosit ziua nun)ii copila nu mai era în aceea(i dispozi)ie (i nimic n-o putea îndupleca să meargă la biserică. Argumente, promisiuni, amenin)ări, nimic n-o clintea. Mirele ales (i rudele ajunseseră la capătul răbdării – totul era pregătit, se adunaseră invita)ii, iar preo)ii a(teptau deja în biserică să)ină slujba. Ce-i de făcut? Dintr-odată, mirelui i-a venit o idee. S-a aruncat într-o trăsură, a mînat cu toată viteza (i s-a întors degrabă cu cea mai frumoasă păpu(ă pe care o puteai găsi în Bucure)ti. Bucuria copilei a fost ne)ărmurită (i, când i-au pus păpu(a în bra)e, a consim)it pe dată să intre în biserică (i să se mărite. În ciuda împotrivrilor sale din ziua nun)ii, a fost, cum mi s-a spus, foarte fericită în căsnicie. Dar până în clipa mor)ii nu i s-a adresat niciodată altfel so)ului decât cu □domnule□, adică □stăpâne□ El era cu mult mai în vîrstă decât ea (i de aici, îmi închipui, (i respectul fa)ă de el.

CAPITOLUL XV

*Românce frumoase □ Înfrumuse)ări nenaturale □
Toalete pariziene □ Extravagan)e copilăre*ti □
Domni cu croitori londonezi □ Un “ l” zon cu ghete
albastre □ Câteva supersti)ii ciudate □ Apărarea
de deochi □ E“ cacitatea cărbunilor încin*i *i a
paharului cu apă □ Măr)i*orul sau simbolul lunii
martie □ Impruden)a unei doamne, pedepsită: o
poveste despre justi)ia divină □ Măr)i*orul, baro-
metru al temperamentului*

Româncele sunt, în general, frumoase, iar unele chiar foarte frumoase. Au păr (i din)i frumo(i (i picioare mici. Au (i siluetă, iar, de se întâmplă ca una să nu aibă, problema se rezolvă cu o *corsetière*. Singurul aspect unde nu stau prea bine este tenul, pricină pentru care este o cerere atât de mare de pudră (i farduri. , i vopsitul părului este foarte la modă, chiar (i la fetele tinere, (i este foarte amuzant să observi schimbarea în înfă)i(area cuiva atunci când se vopse(te pentru prima oară.

Cuno(team două surori, “ icele unei prin)ese (care făcea mare caz de titlul ei), două fete foarte frumoase, cu păr castaniu-închis. Evident, erau nemul)umite, căci întâlnindu-mă cu ele într-o zi am observat, cu mare mirare, că aveau părul blond. Am fost atât de surprinsă, că n-am reu(it să le felicit pe loc pentru noua înfă)i(are, cu toate că era limpede că se a(teptau s-o fac. Văzându-mi zăpăceala, s-au dat peste cap să-mi explice că nu se vopsiseră, ci doar se oxigenaseră. Cum rezultatul era acela(i, nu mi s-a părut că ar conta denumirea procedurii.

Românii, mai ales doamnele, (tiu să se îmbrace, iar cum “ecare articol vestimentar este adus de la Paris, gustul lor este, cu siguran)ă, pe drumul cel bun. Nu-i interesează cât cheltuiesc pe haine – cel mai simplu costum de zi în perioada antebelică ajungea la 8 lire (i 10 penny, o pălărie simplă – de la 4 lire în sus, a(a că vă pute)i imagina cât se cheltuia pe)inute mai elaborate. Pre)urile acestea nu sunt deloc apanajul claselor avute – chiar (i oamenii cu posibilă)i modeste cheltuiesc sume enorme pe îmbrăcăminte. De multe ori îmi păreau ni(te copii mari – dacă aveau bani de cheltuit, era musai să-i cheltuiască.

Îmi amintesc o asemenea întâmplare. Un tânăr din Bucure)ti mo(tenise o sumă considerabilă. Numaidecât, (i-a cumpărat o calea(că elegantă (i o pereche extraordinară de cai de rasă. Era văzut plimbându-se elegant la , osea în “ecare după-amiază (i mi s-a spus că garderoba lui era o adevărată expozi)ie, cu costume de ultimă modă (i, pentru “ecare, avea o pereche asortată de ghete sau panto“ .

A dus via)a aceasta fericită o vreme, până când banii au început să se împu)ineze (au banii obiceiul acesta ciudat), iar tânărul a fost obligat să-(i vândă calea(ca (i caii de rasă. A început curând să “e văzut făcându-(i plimbarea zilnică într-o birjă, adică o trăsură de pia)ă (nici un român nu merge pe jos dacă nu trebuie s-o facă), iar după câteva luni a ajuns să meargă cu tramvaiul! Decăderea lui a fost treptată, dar în cele din urmă a ajuns pe treapta cea mai de jos.

Bărba)ii din România nu-s, în general, prea arăto(i. Sunt, de regulă, mici de statură, cu ten închis (i teribil de mustăcio(i. Înainte, mustă)ile se purtau cu vârfurile întoarse, asemenea kaiserului, dar, cum acesta nu mai

este bine privit, au renun)at la această modă. Bărba)ii îndeajuns de înstări)i î(i comandă hainele de la Londra sau Paris. Ca regulă generală, numai cei care nu-(i permit altfel î(i cumpără hainele din propria)ară.

Ghetele pe care le po)i cumpăra în România sunt de obicei de piele moale, atât pentru iarnă, cât (i pentru vară. Doamnele poartă ghete negre, maro sau gri (i nu le-am văzut niciodată cu alte culori, cum am băgat de seamă că poartă bărba)ii. Am fost foarte uimită să văd într-o zi un bărbat încăl)at cu o pereche de ghete albastre. N-ai nevoie de cizme solide în România, pentru că iarna se poartă ni)te cizme impermeabile peste celelalte (i se scot la intrarea în casă. Ghetele au fost dintotdeauna scumpe la Bucure)ti, o pereche costând de la 25 de franci (1 liră) în sus, dar oamenii cu adevărat elegan)i dau 75-80 de franci pe o pereche.

Doamnele î(i fac aproape întotdeauna corsetele, ghetele (i mănu)ile la comandă. Se întâmplă foarte rar să-(i cumpere vreunul dintre aceste articole de-a gata.

Nu trebuie să uităm nici o clipă, când vorbim despre poporul român, că mentalitatea lui aminte)te mai degrabă de Orient decât de Occident. Pentru noi, unele dintre obiceiurile lor sunt foarte ciudate, ca să nu spun mai rău. De pildă, chiar (i membrii claselor superioare sunt extrem de supersti)io)i. Nimănui nu-i dă prin cap să plece într-o călătorie sau să înceapă o activitate oarecare într-o zi de mar)i. Este considerată aducătoare de ghinion.

Visele sunt povestite cu seriozitate (i din ele se trag anumite concluzii bazate, bineîn)eles, pe experien)ele trecute ale povestitorului sau ale vreunui prieten.

Copila(ii poartă funde colorate să-i ferească de □de-ochi□ Băie)ii poartă ro(u (i feti)ele albastru. Este un obicei destul de convenabil, pentru că-)i dai imediat seama

de sexul copilului (i nu mai e(ti) nevoit să te referi la acesta la modul impersonal.

Sub nici o formă nu trebuie să admiri sau să lauzi un copil în prezența părinților săi. Asemenea purtare este socotită direct răspunzătoare pentru atragerea atenției. N-am să uit niciodată un incident petrecut cu ani în urmă. Eram în vizită la Madame (i luam liniștite ceaiul, după moda englezească (un omagiu adus mie), când soțul ei s-a năpustit înăuntru cu băiețelul lor, într-o stare de mare agitație. Ne-a explicat că se plimbau pe Calea Victoriei când s-au întâlnit cu un prieten comun, un englez care nu era în București de mult timp. Din nefericire, acest gentleman își exprimase admirația pentru băiatul cel frumos (el – de aici beleaua. Doamna a sunat violent din clopot) (i a dat poruncă servitoarei, care, fără întârziere, a adus pe o tavă o cană cu apă rece, în timp ce în cealaltă mână avea o lopățică cu trei tăciuni încinși din soba de la bucătărie. Cu mare nerăbdare (i atenție, părintele tulburat a cufundat în cană cele trei bucățele de cărbune: au sfârșit un pic (i au plutit. Dacă s-ar scufundat, asta ar fi prevestit cele mai groaznice nenorociri. Copilului i s-a dat o linguriță de apă, fruntea, palmele (i tălpile i-au fost înmuiate în această apă, i s-au spus trei Tatăl nostru (i totul a revenit la normal. Urat, tatăl s-a întors spre mine cerându-mi scuze pentru intrarea sa intempestivă, dar în elegeri) mi-a spus, problema era de cea mai mare importanță, este singurul nostru copil.

În România e obiceiul ca femeile să poarte mărțori în luna martie. Acesta este mai cu seamă o podoabă pentru fete (i se găsesc tot felul de modele, de la cele simple, de sticlă sau lemn vopsit, până la bijuterii scumpe de aur (i argint decorate cu pietre prețioase. Aadar se pot

găsi la orice pre). Dar, indiferent de pre), măr)i(oarele se leagă cu un (nur fantezist, alb cu ro(u, simbolizând culorile ideale ale tenului unui fete. Podoabele se poartă, de obicei, la încheietură, cu ciucura(ii albi (i ro(ii mi(-cându-se la “ecare pas. La sfâr(itul lunii, măr)i(orul se dă jos, podoaba se păstrează cu grijă, iar (nurul se aga)ă de un tu“(, ca să-l stropească roua cerului. Măr)i(orul ar da, pare-se, mult râvnita culoare obrazilor mai trecu)i.

Obiceiul de a oferi măr)i(oare în luna martie este atât de răspândit, încât de el nu se bucură doar bărba)ii mai tineri, care se grăbesc să le ofere dragei lor un cadou ce, în altă împrejurare, ar “considerat o impertinen)ă. , i cei mai în vârstă pro“tă de ocazia de a oferi daruri pe care altminteri nu s-ar cuveni să le facă. Un exemplu foarte amuzant de asemenea impruden)ă s-a petrecut acum câ)iva ani în Bucure(ti, ajungând, fără exagerare, pe buzele tuturor.

Madame M., o frumuse)e vestită din înalta societate, avea un so)nici bogat, nici generos. Un măr)i(or expus în vitrina giuvaergiului Resch i-a atras aten)ia (i (i-a dorit cu ardoare să-l aibă. Era o frumoasă bijuterie de aur, bătută cu sa“re. Madame M. i-a arătat-o so)ului, care însă a refuzat “e (i să întrebe pre)ul, încredin)at “ind că trebuie să “e foarte piperat. Acum, doamna avea un *bon ami*, un bărbat foarte bogat, care, auzind problema, a implorat-o să accepte măr)i(orul ca dar din partea lui. Ea a sus)inut că nu este posibil, pentru că ar stârni pe dată suspiciunile so)ului. Cu toate acestea, perechea a discutat chestiunea, punând la cale un plan foarte ingenios.

Prietenul dnei M. i-a făcut o vizită lui Resch (i s-a în)eles cu acesta. Pre)ul bijuteriei era de 2 000 de franci, a(a că i-a plătit jumătate din sumă lui Resch, stabilind

că, dacă dl M. venea să se intereseze de ea, să i-o vândă cu 1 000 de franci. Înarmată cu această informație, Madame M. (i-a reluat asalturile (i, în cele din urmă, (i-a făcut bărbatul să-i promită că, dacă măș)(orul putea “ achiziționat pentru 1 200 de franci, avea să i-l cumpere. So)ul era un cunoscător al pietrelor preioase (i s-a gândit că putea face lini)tit oferta, căci era imposibil să “e acceptată. Cred că negocierile au fost deosebit de interesante. Se spune că Resch s-a purtat cu mare discre)ie (i, după ce a cerut un pre) stabilit a(a încât să nu stârnească suspiciuni, s-a dat bătut la 1 000 de franci.

În după-amiaza aceea de martie, nu exista în tot Bucure)tiul un bărbat mai victorios decât dl M. Pe drumul spre casă, unde urma să-(i încânte so)ia, nu s-a putut ab)ine să nu se oprească la club, să se laude cu iste)imea lui. A avut un public alcătuit dintr-o jumătate de duzină de bărba)i, care nu s-au plictisit nici o clipă, pentru că era un chilipir adevărat (i surprinzător. Cu to)ii au admirat îndelung măș)(orul. Câ)iva î(i doreau foarte mult să-l aibă (i de aici au pornit complica)iile. Dl M. a)inut seama, la început, de so)ia lui (i de plăcerea pe care putea să i-o facă, dar, când cineva i-a oferit cu 500 de franci mai mult decât plă)ise, s-a lăcomit (i măș)(orul (i-a schimbat proprietarul.

A(a că dl M. s-a îndreptat spre casă fără rele pre-sim)iri. So)ia lui era o femeie ra)ională, iar un câ)tig net de 500 de franci avea cu siguran)ă s-o consoleze pentru mica dezamăgire legată de bijuterie. I-a spus plin de încântare povestea cea minunată, iar doamna a căzut pe dată pradă istericalelor. Bietul bărbat a putut doar să sune din clopo)el (i, în timp ce era readusă în sim)iri, să re)ecteze neajutorat că nu ai nici o (ansă să în)elegi cum gândesc femeile.

Dacă este cineva curios cum a ajuns publică această poveste, pot să vă spun numai că lunga mea rezidență în România m-a învățat, printre altele, că în București nu există secrete.

Mai există un alt obicei legat de primele nouă zile din luna martie. Fiecare fată își alege una dintre aceste zile ca ziua ei specială, iar vremea din ziua respectivă este considerată a-i arăta caracterul – vremea ploioasă sugerează că este predispusă să plângă imediat, vremea mohorâtă că este pesimistă, vremea însorită alternând cu ploaia că este schimbătoare (și asta mai departe. Aceste nouă zile se numesc Babe, iar următoarele nouă le sunt rezervate bărbănilor. Era foarte interesant să urmărești starea vremii în acele zile (și foarte distractiv când se potriveau (ceea ce se întâmpla frecvent) cu felul de “al persoanei care alesese o anumită zi.

CAPITOLUL XVI

Bonele englezoaice introduc baia □ Spălatul de dimineață într-o casă de la țară □ Abinerea de la spălat, dovadă de sⁿenie □ În mormântarea unui mitropolit: prelatul mort în procesiune □ Echivalentul din cavou al ceaiului de la ora 5

Este o plăcere să vezi un copil(român din înalta societate scos la plimbarea zilnică. Este îmbrăcat cât se poate de frumos, cu toate că fe)i(oara îi pare iritată (i palidă printre atâtea dantele. Bona care împinge căruciorul este îmbrăcată, de obicei, într-o uniformă care constă dintr-o pelerină lungă, cu glugă, iar pe cap are o bonetă făcută din panglici, cu fâ(ii lungi care atârnă pe spate. Dacă are grijă de un băie)el, bona poartă ro(u, dacă are grijă de o feti)ă, poartă albastru.

Foarte rar se întâmplă ca o doamnă româncă să î(i alăpteze copilul. Ele angajează o doică până când micu)ul este în)ărcat. A fost o adevărată senza)ie când s-a a)at că actuala regină a României a hotărât să-(i alăpteze unul dintre copii.

Nimeni nu-(i dă osteneala să le facă băi dese copiilor – spălatul pe fa)ă (i pe mâini (i frecatul corpului cu o)et din când în când sunt considerate su“ ciente.

În ultimii ani, multe familii au angajat bone englezoaice (i, de(i la început noutatea ferestrelor deschise (i apa rece din bel(ug au fost privite cu teamă (i “ ori, oame-nii par a începe să se obi(nuiască.

Spălatul nu s-a numărat niciodată printre preferin)ele adul)ilor (i, mai ales dacă mergi în vizită la)ară, condi)iile pentru o toaletă completă sunt di“ cile.

Când te retragi în dormitor te întrebi unde o să te speli, căci nu se vede nici un lavoar, dar misterul se rezolvă a doua zi diminea)ă. Pe la opt se aude o bătaie în u(ă (i o slujnică intră cu un lighean (i o găletu(ă cu apă. Lighena(ul este a(ezat pe un scaun,)i se spune să întinzi mâinile, iar slujnica î)i toarnă apă cu multă demnitate. Dacă e(ti îndeajuns de iute să prinzi un pic de apă, te speli oarecum pe fa)ă, apoi)ii din nou mâinile întinse, să-)i mai toarne o por)ie (i pentru mâini. Odată terminată această opera)iune, slujnica î(i strânge ustensilele (i pleacă, dar o auzi bătând la u(a următoare, ca să repete procedura.

Eram în vizită în provincie acum câ)iva ani, când gazda mea ne-a spus într-o diminea)ă, cu durere în glas, că murise episcopul. □Vai, era un sfânt□ repeta ea cu atâta stăruin)ă, că m-a făcut pe dată să o întreb ce dovezi are. □ tim cu to)ii că era sfânt, mi-a răspuns, imaginează-)i, nu s-a spălat deloc de l-au uns episcop, acum zece ani!□

Imunitatea la spălat nu este singurul avantaj pe care-l are clerul fa)ă de muritorii de rând. Mitropolitul, de pildă, nu este niciodată îngropat. După moarte, trupul lui este a(ezat pe un fel de tron (i coborât în cripta mănăstirii.

După câteva luni, prelatul mort este încastrat într-un zid, cu tron cu tot.

Am o amintire vie despre funeraliile unui arhiepiscop, la care am luat (i eu parte. Nu cred că cineva ar putea uita o asemenea experien)ă. Ceremonia a fost dintre cele mai impresionante. Mul)ime fără număr s-a adunat să se uite cum trece cortegiul pe străzi. Un deta(ament de cavalerie deschidea alaiul, urmat de infanterie (i la urmă, de fanfară. Apoi venea catafalcul. Acesta era un fel de platformă trasă de (ase cai pe de-a-ntregul acoperită cu

□ori (i, în mijloc, îmbrăcat în sutana de ceremonie (i purtând mitra, era a(ezat pe tron mitropolitul răposat. Corpul era sus)inut de “ecare parte de un bărbat, dar, în ciuda aten)iei lor, capul mortului, cu o expresie care te băga în sperie)i pe chip, se zgâl)âia oribil. Mi-era tea-mă că se va răsturna cu totul.

În urma catafalcului veneau o“cialii de la Curte, mini(tri, deputa)i etc. Apoi, mai mul)i solda)i (i poli)i(ti. Dar, pentru mine, procesiunea era compusă dintr-o singură “gură – mortul a(ezat pe tron.

Până nu demult, era obiceiul ca sicriele să stea deschise, ca răposatul să “e văzut atunci când e condus pe ultimul drum.

Alt obicei e ca atunci când o persoană este pe moarte să i se pună câte o lumânare în “ecare mână, ca să-i lumineze calea spre lumea cealaltă.

Din cauza acestui obicei a avut loc un incident îngrozitor. O văduvă care locuia pe Calea Victoriei era foarte bolnavă, iar doctorii spusese că nu mai este nimic de făcut. Servitorii care aveau grijă de ea, gândindu-se că i-a sosit clipa de pe urmă, i-au pus, cum era obiceiul, câte o lumânare în “ecare mână (i apoi au plecat de acasă (bolnavii sunt, de obicei, lăsa)i să moară singuri, chiar de cei dragi (i apropia)i, românii “ind de-a dreptul îngrozi)i să asiste la momentul mor)ii). Din nefericire, lumânările au căzut din mâna slăbită (i au aprins a(ternuturile, apoi focul s-a întins, iar când, în sfâr(it, a sosit ajutor, toată camera fusese înghi)ită de □ăcări. Pe mine m-a îngrozit “e (i numai vederea ruinelor casei (i gândul la ce se petrecuse înăuntru. Mult timp am fost bântuită de ideea că poate biata femeie (i-ar “revenit dacă ar “fost bine îngrijită în loc să “e lăsată singură, a(a cum s-a întâmplat.

Legile cu privire la cazurile de deces care trebuie anchetate oferă un exemplu extraordinar de birocratie. Dacă o persoană cade (i moare pe stradă, trupul nu poate “ atins sub nici o formă până când nu se completează tot felul de rapoarte de către diver(i func)ionari (i până când nu se semnează tot felul de formulare. Neplăcutele opera)uni pot)ine (i o zi întreagă. Mi s-a întâmplat de mai multe ori să văd un cadavru zăcând cu orele în mijlocul unei străzi aglomerate, ceea ce impunea (i redirec)ionarea circula)iei. Odată, rudele au aprins lumânări în jurul trupului. A fost un spectacol ciudat.

Acesta nu este un subiect prea vesel, dar, înainte de a-l abandona, trebuie să vă povestesc despre ni(te ca)vouri mai deosebite din cimitirul de la marginea Bucure(tiului).

Cel mai interesant apar)ine unei fete* care a murit acum câ)iva ani. Trupul ei n-a fost niciodată îngropat în sensul propriu al cuvântului, ci zace într-o criptă mare, care este mereu deschisă. Cripta aceasta, în care po)i ajunge coborând (ase sau (apte trepte de marmură, este mobilată ca un salon de primire. Fata era cunoscută ca poetă, iar căr)ile ei preferate sunt a(ezate în rafturi, pe pere)i. Printre alte lucruri în cameră – sau criptă – se găse)te (i un glob pământesc mare, pe care îl folosea în studiile ei de geogra“ e. Limbile ceasului de pe perete arată ora mor)ii ei. În spatele unei draperii, sicriul este a(ezat pe un pedestal de marmură. Deasupra lui, o lampă stă mereu aprinsă. Tatăl îndurerat petrece multe ore în criptă. El spune că este în permanentă legătură cu spiritul “ icei sale.

* Este vorba despre mormântul Iuliei Hasdeu (1869–1888), “ ica lui B.P. Hasdeu.

La celebrarea zilei ei de nume, rudele (i prietenii sunt invita)i la criptă, unde sunt servi)i cu cafea neagră sau dulcea)ă.

Un alt monument deosebit este e“ gia în mărimenaturală de pe mormântul unei doamne. Silueta este a(ezată pe o piatră de mormânt (i)ine un evantai în mână. Un evantai pare chiar nepotrivit într-un cimitir. Pe aproape “ecare mormânt se a□ă o fotogra“ e a persoanei care se odihne(te acolo.

CAPITOLUL XVII

*Problema servitorilor nu este la fel de acută ca în Anglia □ Case cu câte 30 de servitori □ Oamenii cu func)ii au câte cinci sau opt servitori □ Condi)iile *i îndatoririle unei servitoare □ Una care nu voia să se spele □ O servitoare cu recomandări serve*te descul)ă la masă □ Carne)ele cu referin)e despre servitori □ Aripa servitorilor □ Un privilegiu ciudat: servitoarele î*i pot aduce so)ii sau a*a-zi*ii so)i *i familia să locuiască cu ele □ Taxele pentru căsătorie sunt prohibitive □ Madam□*i □ Madame□□ Capcane lingvistice: cocona* sau cozonac? □ Când este dorită o bucătăreasă □ De ziua numelui se lasă cări) de vizită □ Un tur cu omnibuzul*

Problema servitorilor nu este nici pe departe la fel de serioasă în România pe cât este în Anglia. Se găsesc întotdeauna servitori, de(i cei cu adevărat buni sunt rari. Toată lumea (tie că ungerii sunt mai muncitori decât românii, dar în ultimii ani autorită)ile maghiare au devenit atente la migra)ia permanentă în)ara vecină (unde salariile sunt mai mari), a(a că au interzis-o cu desăvâr(ire.

Probabil din pricină că robia a fost abolită în urmă cu numai vreo 70 de ani, familiile române au nevoie de un număr mare de servitori. Prin)ul G., de exemplu,)ine 30 de servitori, de(i nu are o casă prea mare, în nici un caz una pe care ai putea-o numi □princiară□ Oamenii a□a)i ceva mai jos pe scara socială, cum ar “ doctorii, inginerii, avoca)ii etc., au, în general, între cinci (i (apte servitori.

Condițiile de lucru nu seamănă deloc cu cele din Anglia. O servitoare este angajată cu un salariu “x pornind de la 30 de franci pe lună, plus masă. Mai primește 30 de bani pe zi, numiți “bani de pâine” cu care trebuie să-și cumpere pâine, ceai sau cafea, zahăr sau orice îi mai este necesar pentru masă. Orice resturi rămase de la masa stăpânilor pot “luate de servitori. Cum o parte dintre ei își pun banii deoparte, se pot descurca destul de bine în aceste condiții. Servitorii trebuie să se trezească foarte devreme, în general la 5 dimineața, să măture (și să teargă praful prin toate camerele ocupate în ziua precedentă. Cum cele mai multe case au parchet, cu covoare pe deasupra, munca nu este chiar atât de grea. Aproape orice familie are un “rânda” (un servitor care face toate muncile grele – bate covoarele, spală geamurile și altele. Uneori, rânda (ul servește și la masă, dar aceasta este mai degrabă treaba fetei în casă. Depinde de abilitățile bărbatului, dacă acesta este inteligent sau nu.

Am mers odată într-o vizită (și am observat că gazdele aveau un rânda (nou. Aducând vorba despre asta, am aflat că venise doar pentru o scurtă vreme, “încă, în câteva săptămâni, avea să devină “popă” adică preot.

Cu câteva minute înainte de prânz sau cină, o servitoare intră în salon ducând o tavă cu câteva pâhărele cu uică (și o farfurie cu niște bucă)ele de pâine, pe care le oferă “ecărui musa” r. - uica este o băutură alcoolică făcută din prune, care se presupune că va ajuta la digestie. După cină, când musa“rii se întorc în salon, servitoarea apare din nou cu ce(cu)e mici de cafea turcească. Această cafea este delicioasă (și este preparată exact ca aceea pe care o poți cumpăra în bazar la Constantinopol.

În ultimii ani, servitoarele se îmbracă mult mai bine; în unele case menajerele poartă bonetă (și (or), dar nu

este o regulă. Când am ajuns eu în România, am fost uluită să văd u(a unui conac destul de impresionant deschisă de o creatură murdară, cu un batic pe cap. Unele doamne sunt mai pu)in preten)ioase (i nu insistă asupra cură)eniei servitoarelor lor.

O doamnă elve)iană pe care am cunoscut-o la Bucure)ti a avut mari neazuri cu servitoarea româncă pe care o angajase. Regula casei era ca “ecare servitoare să facă baie o dată pe săptămână, dar în cazul acestei fete regula a fost anevoie de aplicat. Se sustrăgea cum putea (i, când era adusă la ordine, aproape că plângea (i spunea că nu i se mai ceruse a(a ceva în nici o altă casă. În cele din urmă, stăpâna a stărunit ca servitoarea să intre în baie (i a rămas personal la u(ă până când necesara, dar mult temuta spălare a fost dusă la bun sfâr(it.

Îmi aduc aminte de o servitoare proaspăt angajată în casa în care locuiam. Spunea că lucrase o vreme la doamna B. (i la doamna N., două doamne bine-cunoscute în societatea bucure)teană, a(a că s-a socotit de la sine în)eles că, de vreme ce slujise în asemenea case, avea să “e o servitoare bună. Dar ce mirare pe capul nostru când am văzut-o, prima dată când a servit la masă, intrând în sufragerie în picioarele goale. La început ne-am uitat ului)i unii la al)ii, apoi ne-a izbit comicul situa)iei (i am râs de ne-au dat lacrimile. A fost o masă plăcută în seara aceea, dar n-am mai fost servi)i de fosta slujnică a doamnei B.

În România nu este nevoie ca servitorii să prezinte referin)e scrise, dar poli)ia le dă ni(te carne)ele în care se trec amănunte cu privire la purtarea lor, pe care trebuie să le prezinte la “ecare angajare. Dacă au obiceiul să plece fără să ceară voie sau să ia ceea ce nu le apar)ine, pot “u(or descoperi)i cu ajutorul acestor carne)ele, ale căror duplicate rămân la poli)ie.

În multe case, camerele servitorilor sunt separate de restul locuin)ei. Uneori li se oferă o căsu)ă în curte, dar chiar (i când locuiesc sub acela(i acoperi(cu familia ocupă camere care pot “ izolate de restul locuin)ei închizând o u(ă. Acest lucru se (i face, de obicei, pe timpul nop)ii.

Stăpânele românce nu au niciodată grija procurării lenjeriei de pat pentru servitoare, căci “ ecare vine cu cea proprie. Li se oferă doar patul (i nimic mai mult. A(ternuturile alcătuiesc o parte indispensabilă a echipamentului servitoarelor, iar unele se mândresc cu o mul)ime de perne cu fe)e bogat cro(etate. Dar cu servitorii este altă treabă – se întâmplă adesea ca ace(tia să n-aibă nici un fel de pat. Am auzit odată de un □ăcău abia adus de la)ară să lucreze ca rânda(. Fiind întrebată de o prietenă unde doarme tânărul, stăpâna lui a răspuns: □A, peste tot, n-are nevoie de pat□ Cercetări mai amănun)ite au arătat că se întindea pur (i simplu pe micul lui cu)ăr (i dormea acolo destul de bine.

Servitoarelor li se permite să-(i aducă so)ii cu ele. Pot “ căsători)i (i numai de formă, (i a(a (i sunt adeseori, dar tot nu se opune nimeni să li se ofere găzduire. Dacă bărbatul are vreo slujbă, este plecat toată ziua (i vine acasă doar noaptea, când nevasta îi va “ pregătit de mâncare, pe care trebuie să i-o asigure din banii ei. A(a că foarte des o întreagă colonie este găzduită în aripa servitorilor, “ ecare cu propriii ei copii. Probabil că obiceiul datează de pe vremea când robia era încă la modă în această)ară. Cred că atunci când a fost abolită, hotărârea nu i-a mul)umit prea mult pe (erbi. Ace(tia locuiau împreună cu familiile lor la mo(ia stăpânului, erau hrăni)i, îmbrăca)i (i găzdui)i, nu erau trata)i prea rău (i nici munci)i în exces; iar când (i-au dobândit libertatea

(a cărei lipsă n-o sim)iseră niciodată) (i au fost obliga)i, în multe cazuri, să-(i caute de lucru pentru a-(i între)ine nevasta (i copiii, au descoperit noi răspunderi care nu le-au plăcut deloc. Singurul dezavantaj ca robi – unul care îmi imaginez că nu-i deranja totu(i foarte tare – era că n-aveau voie să se tundă.

Spuneam că servitorii se lipsesc adeseori de ceremonia nun)ii, dar nu este atât vina lor, cât a autorită)ilor.

Taxele pentru căsătorie sunt foarte ridicate în România, nu doar cele date preo)ilor, ci (i taxele cerute de autorită)ile civile. Să spunem că un bărbat de la)ară dore(te să se căsătorească la ora(. El trebuie să scrie autorită)ilor din sat (i să ob)ină de acolo certi“catul de na(tere, dar (i consim)ământul scris al părin)ilor sau, dacă ace(tia lipsesc, al bunicilor. Chiar (i dacă bărbatul are 50 de ani, tot este obligat să le ceară consim)ământul părin)ilor, dacă ace(tia mai trăiesc. Dacă părin)ii nu sunt de acord cu căsătoria, el face trei □soma)ii□ Ceea ce înseamnă că este obligat prin lege să le trimită trei noti“cări părin)ilor, la un anumit interval de timp, mai întâi aducându-le la cuno(tin)ă că vrea să se însoare, apoi anun)ându-i că este în continuare hotărât. Abia după ce s-a trimis (i a treia noti“care este liber să se însoare.

După ce (i-a procurat în sfâr(it diferitele acte (i aprobări în scris, acestea trebuie depuse la primăria ora(ului (i timbrate. Timbrele (i taxa se ridică la o sumă considerabilă, a(a că nu este de mirare că un cuplu sărac preferă să-(i păstreze cei câ)iva franci (i să se lipsească de legătura căsătoriei.

O servitoare nem)oaică dintr-o casă în care am locuit mi-a spus odată o poveste regretabilă. Venise în România când era destul de tânără. După o vreme, a cunoscut un băiat român de care s-a îndrăgostit. Cum el n-avea o situa)ie prea bună, au renun)at la o“cierea căsătoriei (i

au trăit împreună ca (i cum ar “ fost căsători)i. În jurul lor au apărut copiii, iar situa)ia i-a produs mare durere mamei fetei, rămasă în Germania, care resim)ea decăderea “ icei ei. Din pu)inul pe care îl avea, i-a trimis 200 de mărci ca să ajute cuplul să se căsătorească. Vai, suma a fost repede înghi)ită de pre)ul timbrelor, al traducerii unor hâr)oage inutile, iar scopul a rămas neatins. Spre marea durere a bătrânei mame din satul ei îndepărtat, situa)ia “ icei a rămas neschimbată, fără vreo (ansă de îmbunătă)ire, pentru că orice bani ar “ ob)inut cuplul, ace(tia urmau să “ e folosi)i pentru între)inerea copiilor.

Bucătăresele bune sunt destul de bine plătite, cu 50, 60, chiar (i 100 de franci pe lună, dar au (i multe de făcut. Zahărul se vinde la căpă)âni întregi în România (i, printre multele ei îndatoriri, bucătăreasa trebuie să aibă grijă să “ e tăiat în cubule)e mici. Trebuie să prăjească (i să macine cafeaua zilnic. Mai mult, trebuie să meargă din timp la pia)ă (unele se duc înainte de 5 diminea)a), altfel vor pierde produsele de calitate aduse de la)ară.

Servitoarele sunt foarte respectuoase una cu cealaltă, nu-(i spun niciodată pe nume fără a adăuga □madam□ □Madam Ana a plecat la pia)ă.□□Madam Maria este ocupată cu spălatul.□Este foarte curios că acest titlu de □madam□ diferit de □madame□ este folosit aproape exclusiv în rândul servitoarelor. □Cuconi)ă□sau □cucoană□ cuvântul românesc pentru stăpână, i se spune numai doamnei. Cuvintele □cocona(□domni(or) (i □cozonac□(un fel de prăjitură) se pronun)ă asemănător. O prietenă a mea, o doamnă englezoaică, trimitea din când în când servitoarea după această prăjitură, pentru că-i plăcea la ceai, dar nu putea pricepe de ce servitoarea se amuza de “ ecare dată, până când a □at că ceruse să-i aducă un domni(or, nu o prăjitură. Apar gre(eli amuzante când cineva nu cunoa)te bine limba, cum s-a întâmplat cu o

altă doamnă. Avea angajată cu ziua o persoană care, la plecare, îi spunea invariabil "Sărut mâna" Englezoaica, crezând că acele cuvinte însemnau "bună seara" repeta politicoasă. Dar a fost obligată să găsească o altă formulă când a aflat ce însemnau acele cuvinte.

Cred că trebuie să gădesc pu)in loc să amintesc un exemplu de ceea ce am aflat că este cunoscut drept "perla" Chiar e prea bună să n-o spun. I-am dat odată unei eleve să traducă din franceză în engleză un fragment din cartea a paisprezecea a Evangheliei după Marcu. În traducerea ei am găsit următoarea "mestemată" "Suetul este plăcut, dar carnea este slabă".

O prăjitură foarte apreciată în România se face din straturi de aluat care alternează cu un amestec de mere, coacăze (i zahăr. Trebuie făcută într-un loc foarte răcoros (i este nevoie de o masă foarte mare. Când aluatul este gata, se rulează într-o foaie foarte sub)ire, se a(ază pe masă (i se tot întinde până când ajunge sub)ire ca foaia de hârtie. Amestecul de mere, coacăze, sta" de, zahăr (i mirodenii este pregătit (i o parte se întinde pe foaie, apoi se adaugă o altă foaie (i un alt strat de amestec (i tot a(a. La sfâr(it se rulează până când coca ia forma unui cârnat mare, lung de aproape un metru. Apoi se îndoaie în formă de potcoavă (i se bagă la cuptor, să se coacă. Nici nu-)i po)i dori o prăjitură mai delicioasă! Când mi s-a oferit prima dată această delicatessă, am fost curioasă cum se face. Mi s-a spus că prăjitura poate " făcută numai de un bucătar chel, pentru că trebuie să întindă coca pe cap (i să tragă de ea încoace (i încolo ca să se sub)ieze cât e necesar. Fiind la vremea aceea dispusă la

* Referire la versetul 38 din cartea a paisprezecea a Evangheliei după Marcu: "Căci duhul este osârduitor, dar trupul neputincios"

(ocuri, am încercat o senza)ie de grea)ă, dar mi-am dat seama mai târziu că prietenii mei români nu erau lipsi)i de sim)ul umorului.

Una dintre îndatoririle servitorului este să stea la poartă de ziua onomastică a stăpânului său (i să primească felicitările. De obicei, cu această ocazie nu se primesc vizite (i acesta este un lucru atât de bine cunoscut, încât este trimisă o persoană numai să lase felicitarea la casa indicată.

De Anul Nou se trimit atât de multe felicitări, încât este adesea cu neputin)ă să prime(ti o scrisoare, într-atât sunt de pline cutiile po(tale. Nu m-am mirat să aud că un biet po(ta((i-a pierdut răbdarea (i a aruncat în râu toate scrisorile, în loc să le livreze. În asemenea zile de sărbătoare este aproape imposibil să faci rost de o trăsură civilizată, toate “ind închiriate cu multe ore, dacă nu chiar cu zile, înainte. Oamenii sunt liberi, iar după ce (i-au lăsat căr)ile de vizită pe unde era nevoie, î(i permit o plimbare la , osea sau se duc poate la vreo nuntă la care trebuie să-(i facă apari)ia.

Îmi amintesc de un domn din provincie sosit la Bucure(ti într-o astfel de zi de sărbătoare. Cum venea rar în ora(, a dorit să pro“te de ocazie (i să facă (i câteva vizite. N-a găsit nici o trăsură, a(a că, în disperare de cauză, a închiriat un omnibuz să-l ducă prin ora(. Partea amuzantă a întâmplării nu este atât de evidentă pentru un cititor englez. Omnibuzul din Bucure(ti nu este deloc *chic*. Este acceptabil să mergi cu tramvaiul, dar cu omnibuzul nu este elegant, a(a că vederea domnului cu mânu(i de piele (i joben, apărut la u(ile unor case impunătoare în vehiculul respectiv a fost extrem de amuzantă (i a stârnit multă veselie.

CAPITOLUL XVIII

*Via) a de de) inut în ocnele de sare □ Un Jack Sheppard român □ Trucul care l-a doborât □ Procedura în cazurile de crimă □ Reconstituirea crimei □ Pu) înă dreptate pentru servitori: în România nu există un Habeas Corpus Act □ Un bărbat a cărui fa)ă era singura dovadă împotriva sa □ . iganii *i construc) iile: bărba) ii sunt zidari, femeile salahori □ Expunerea noilor haine când se pune acoperi*ul □ . iganii muzican) i □ Pază împotriva)iganilor în Carpa) i*

Condi) iile de deten) ie din închisorile române(ti sunt acum mult mai bune. Celulele sunt luminoase (i aerisite, iar meniul de) inu) ilor nu este mai rău decât în alte)ări. Nu există pedeapsa cu moartea. Dacă o persoană este condamnată pentru crimă, sentin) a va “ ocna pe via)ă sau pentru o perioadă foarte mare. Aceste mine de sare se a)ă la Ocna Mare (i este o experien)ă foarte interesantă să le vizitezi. Înainte de a coborî în mină, vizitatorilor li se cere să îmbrace o pelerină mare pentru a(i proteja hainele. Se coboară cu un soi de cu(că până într-o incintă mare, săpată în sare, care, când este luminată, re) ectă nenumărate culori strălucitoare. De) inu) ii coboară în “ ecare diminea)ă (i muncesc acolo un anumit număr de ore, după care sunt du(i înapoi la locul de deten) ie. Li se permite să confec) ioneze mici obiecte din sare, lemn etc., iar în curtea închisorii sunt amenajate standuri unde acestea sunt expuse spre vânzare, “ înd comercializate chiar de condamna) i.

Pentru “rile sensibile nu este deloc lini(țitor să te a(ă în asemenea companie. Unii de)inu(i) ai o înfă(i)are “oroasă (i îndărătnică, iar când observi printre articolele de vânzare cu)ite mari (i zdravene, începi instinctiv să te întrebi ce s-ar întâmpla dacă pu(căria(ii ar apuca un cu)it (i ar încerca să-(i ob)ină libertatea. Am “ataca)i, sau nu? Evident, asemenea gânduri nu le-au trecut prin cap. Sau oare s-au luat su“ciente măsuri de precau)ie, iar o revoltă a de)inu)ilor este în afara oricărei discu)ii?

Uneori câte un condamnat încearcă să evadeze. Cu câ)iva ani în urmă un răufăcător celebru, care avea de executat o pedeapsă mare, a reu(it să fugă din pu(cărie. A fost arestat din nou, dar acest Jack Sheppard modern* (i-a păcălit iară(i temnicerii, reluându-(i cariera banditească (i continuându-(i fărădelegile. Autorită)ile penitenciarului erau sătule de acest individ, a(că au pus la cale un plan să scape cu totul de el. Ultima dată fusese arestat la Gala)i, unde este o grădină publică destul de mare. Într-o anume zi (i la o anume oră s-a interzis cu desăvâr(ire publicului să intre în grădină, (i la “ecare intrare au fost a(ezate santinele pentru a veghea la respectarea ordinului. De)inutul a fost dus apoi sub escortă serioasă pentru a “transferat într-un alt loc de deten)ie, iar drumul până la (noua locuin)ă)trecea prin grădină. Cum gărzile vorbeau (i râdeau, arestatul s-a gândit că e un moment bun să scape. Era un bărbat foarte agil (i a pornit în viteză, dar n-a ajuns foarte departe când a fost pus la pământ de trei focuri de armă, iar cariera lui ticăloasă s-a încheiat pentru totdeauna. A fost un truc foarte josnic, dar, cum nu se dă niciodată pedeapsa cu moartea, nu se găsisese un alt mijloc de a scăpa de el.

* Celebru bandit în Anglia la începutul secolului al XVIII-lea, faimos pentru numeroasele lui evadări.

Procedura în cazurile de crimă mi s-a părut întotdeauna foarte ciudată, dar cred că este similară cu cea din Franța. Dacă o persoană este arestată pentru crimă, se face o primă investigație, apoi este dusă la locul crimei. Totul este aranjat cum se presupune că a fost la comiterea omorului. Chiar și cadavrul victimei este prezent. Se presupune că revenirea la locul crimei și reconstituirea teribilei întâmplări pot trăda sentimentele acuzatului sau chiar îl pot face să-și mărturisească vinovăția. Întreaga idee este cumplită (și mi se pare că se poate pe nedrept de de)inut.

Principiile dreptății (și corectitudinii nu sunt la fel de răspândite în Răsărit ca în Occident. Spre exemplu, un servitor acuzat de furt de stăpânul sau stăpâna lui primește o bătaie bună la secția de poliție pentru a-l face să-și recunoască vina (și a divulga unde a ascuns bunul furat. Este împotriva legii să se procedeze astfel, dar servitorul nu îndrăznește să se plângă.

Nu este deloc greu pentru o persoană cu o poziție importantă în Capitală să obișnuieze în temnișă cuiva de statut inferior, un servitor sau un muncitor spre exemplu. O vorbă la poliție (și victima va fi arestată (și închisă poate timp de mai multe zile fără să i se aducă vreo acuzație. Dar nu se depune niciodată plângere pentru arestare neîntemeiată (și nici nu s-ar lua în calcul o asemenea reclamație. O doamnă pe care o cunosc a angajat odată un servitor cu un aspect antipatic. Într-o noapte, după ce s-a retras la culcare, a fost trezită de sunete suspecte în casă. Imediat (și-a imaginat că acel bărbat cu aspect răutăcios trecuse la acțiune. Cum avea mereu la îndemână o huruitoare de poliție, s-a repezit la fereastră (și a folosit-o. În câteva minute au sosit doi polițiști care au început să caute prin casă. Nu l-au găsit pe servitor până

n-au ajuns la bucătărie, unde acesta dormea, sau se făcea că doarme, pe masă, cu un cu)it mare alături. Totul arăta atât de suspect, încât omul a fost imediat arestat (i dus la sec)ia de poli)ie. Doamna a fost întrebată dacă-l putea acuza de vreo infrac)iune, dar, cum n-avea nimic precis de reclamat, ci doar suspiciuni, nu i s-a putut aduce nici o acuza)ie. Însă a fost re)inut trei sau patru zile înainte să “ e eliberat.

În România,)igani) reprezintă o componentă interesantă a societă)ii; ace(tia sunt angaja)i oriunde se construie(te ceva. Bărba)ii sunt zidari (i fac muncile cali“ cate, iar femeile lucrează ca salahori (i urcă pe schelă cu greutate)i în cârcă. La început nu s-a considerat necesar ca acestor)igani să li se ofere vreun fel de adăpost atunci când erau toc)ii – stăteau oriunde în câmp deschis, dar, cum reprezentau o problemă (i un pericol pentru comunitate, s-au luat măsuri în acest sens, a(a că s-a dat o lege ca oricine angajează)igani să le ofere (i condi)ii decente de cazare (i să se respecte regulile sanitare.

Când construc)iile la care lucrează)igani) ajung într-un anumit stadiu, uneori înainte să se pună acoperi(ul, se organizează o mare sărbătoare. Schelele sunt decorate cu crengi verzi, între care po)i vedea fuste, haine (i bluze noi □uturând în vânt. Acestea sunt oferite de angajator (i rămân expuse tot restul zilei. Cred că este singurul moment când sunt văzute, căci n-am întâlnit niciodată vreun)igan cu haine noi. Chiar ar părea o imagine ne“ rească. Zdren)ele (i)igani) par să-(i apar)ină reciproc. Când nu se construie(te,)igani) pot “ adesea văzu)i plimbându-se pe străzi cu un urs îmblânzit care face diferite giumbu(lucuri. Unul dintre ei spune o incanta)ie ciudată la care bietul urs ar trebui să danseze.

Mi(cărilor lui stângace (i mormăitul înăbu(it, ca un fel de acompaniament al muzicii, sunt pe placul copiilor, gata să-l recompenseze pe stăpânul ursului cu tot mărun)i(ul pe care îl au.

- iganii nu par o rasă cu adevărat lene(ă. Când lucrează, sunt destul de activi, cântând (i □uierând dacă n-au între buze eternul chi(toc. Una dintre ocupa)iile copiilor este să umble pe străzi în căutarea chi(toacelor (rareori se fumează pipă în Bucure(ti). Acestea sunt duse părin)ilor, care le fumează până la capăt. , i femeile fumează la fel de mult. O altă ocupa)ie a copiilor mai mari este să facă rost de un fel de vioară rudimentară (i să cânte în public. Este o priveli(te interesantă să-l vezi pe câte unul încercând să)ină pasul cu un tramvai, cântând la vioară cât de bine poate (nimeni nu (tie ce melodie), dar urmărind cu aten)ie orice bănu) i se aruncă. Are o “gură comică, de cele mai multe ori umblă fără panto“ sau ciorapi, doar cu o haină lungă, care-i ajunge până aproape de picioarele goale. Câteodată are (i o pălărie ponosită, dar cel mai adesea doar pletele neîngrijite alcătuiesc singurul acoperământ al capului.

Copiii sunt pitore(ti (i ar încânta ochiul unui artist. Nu se complică deloc cu hainele. Este adevărat că uneori micile trupuri bronzate sunt acoperite de o căma(ă, dar de obicei sunt complet goale. Ochii mari (i negri, fe)ele brune (i pletele negre amintesc bine de personajele din picturile lui Murillo.

To)i)iganii sunt talenta)i la muzică, iar când această aptitudine este dezvoltată, succesul este aproape sigur. Un)igan din Bucure(ti este, împreuna cu orchestra lui, foarte căutat pentru distrac)ii. Poate cere 200-300 de franci pentru a cânta câteva ore într-o seară, iar cum petrecerile nu lipsesc, mai ales iarna, probabil că a strâns

o avere frumu(ică. Acum câ)iva ani a mers cu forma)ia la expozi)ia de la Paris (i a stârnit entuziasmul francezilor cu interpretarea lui. Muzica)igănească din România are mereu un ton melancolic, “ind diferită de muzica ungurească, aprinsă (i sălbatică, arătând clar spiritul neîmblânzit al poporului.

- iganii nu se bucură de o reputa)ie bună pentru onestitatea lor, a(a că trebuie să ai mare grijă când îi vezi lângă casa cuiva. Într-o vară am stat câteva săptămâni într-un sătuc din Carpa)i. La o distan)ă de vreo 20 de minute de mers pe jos de casa noastră era o tabără de)igani. Doamna cu care stăteam era destul de nelini(tită (i speriată din pricina lor. Pădurea, care era foarte deasă, ajungea până în spatele căsu)ei noastre, a)ată într-o zonă destul de izolată. Se temea că)iganii s-ar putea ascunde în pădure (i ne-ar putea ataca în toiul nop)ii. A trebuit să ne luăm destule precau)ii: am încuiat u(ile (i ferestrele, am adus câinii – (i sunt mereu destui la)ară – aproape de casă (i cu un revolver încărcat la îndemână ne-am socotit că le puteam face fa)ă)iganilor. Dar adevărul este că n-a fost nevoie să le-o dovedim.

CAPITOLUL XIX

*Regele Carol ca diplomat □ Lichnowski ca secretar de legatie □ Scandalul despre nevasta prin)ului von Bülow □ Observ ceva la Bad Hall □ Un domn foarte galant cu damele merge prea departe *i este □ avansat □ Kiderlein-Wächter, agreabil *i popular □ Un dineu nefericit prezidat de o menajeră □ Prin)ul Gulochowski *i so)ia sa □ Că)iva ambasadori britanici: Sir Frank Lascelles *i Sir Charles (acum Lord) Hardinge □ Cum mi-a făcut unul dintre ei un mare serviciu □ Sir Henry Drummond Wolff □ Sir John Kennedy, Lady Kennedy *i familia lor □ Vremuri mai bune pentru comunitatea britanică □ Comunitatea britanică *i preocupările ei religioase □ Episcopul Collins *i vizitele sale la Bucure)ti □ Sfâr)itul său tragic □ De când a început războiul, Bucure)tii sunt vizita)i de mai mul)i britanici □ O Cameră de comer) britanică *i un Club*

Răposatul rege Carol a fost considerat unul dintre cei mai buni diploma)i din Europa. Oare din acest motiv avea Ambasada Germaniei mai mul)i secretari în *staff*-ul lor decât orice altă ambasadă? În orice caz, aceasta era situa)ia.

În urmă cu vreo 20 de ani, actualul prin) von Bülow era ambasadorul Germaniei pe lângă Curtea României. Unul dintre secretarii săi era tânărul prin) Lichnowski, care (i-a sfâr)it cariera la Londra ca ambasador al Germaniei, la izbucnirea războiului.

Tânărul Lichnowski era socotit a “ un bărbat foarte elegant, în ciuda capului său anormal de mare (î)i făcea

întotdeauna pălăriile la comandă). Pentru un neam) era deosebit de dichisit, dar nu e de mirare dacă e să men)ionăm că-(i lua hainele de la Poole)□

Se bârfea mult în Bucure)ti la vremea aceea cu privire la slăbiciunea lui Lichnowski pentru doamna von Bülow, so)ia (efului său. Cum doamna era mult mai în vârstă decât el, n-am dat crezare acestor zvonuri până când n-am observat eu însămi câteva lucruri. Stăteam pentru câteva săptămâni la Bad Hall, un sătuc din Austria, celebru pentru proprietă)ile curative ale izvoarelor sale. Doamna von Bülow era cazată la hotelul central (i, în imediata ei apropiere, nimeni altul decât prin)ul Lichnowski. Era foarte atent, o înso)ea la cazino, la băi (i căra întotdeauna multe (aluri, căci nu era o femeie prea robustă. După ce-am văzut toate acestea, n-am putut să nu dau crezare pove)tilor care tot circulau.

Lichnowski avea totodată reputa)ia unui bărbat foarte galant în Bucure)ti (i-(i petrecea bună parte din timp înconjurat de cele mai frumoase reprezentante ale societă)ii locale. Aten)iile sale pentru o anumită doamnă, decedată între timp, au devenit atât de bătătoare la ochi, încât s-a considerat mai potrivit să i se întrerupă cariera aventuroasă, a(a că a fost □avansat□ iar societatea din Bucure)ti i-a pierdut urma.

Un alt diplomat era Kiderlein-Wächter, (i el ministru plenipoten)iar german în vremea petrecută de mine la Bucure)ti. Era un om agreabil (i foarte popular, dar trebuie să mărturisesc că numai cumpătat la băutura nu era – nici măcar nu se limita la bere, ca majoritatea nem)ilor.

Personalul său era alcătuit din trei sau patru servitoare, un valet (i o menajeră. În legătură cu cea din urmă, a cam încurcat-o cu damele din România. A făcut invita)ii la un dineu (i, când cina a fost anun)ată, locul

din capul mesei a fost ocupat de doamna menajeră! Indignarea oaspeților a fost generală, căci românii, deși nu sunt atât de stricți cu ei înșiși, sunt foarte mofturoși în legătură cu ceea ce pretind străinilor. Urmarea a fost că Herr Kiderlein-Wächter nu i-a mai putut arăta ospitalitatea față de românce, pentru că în nici un caz nu i-ar mai “fost acceptată. Bietul om! A murit acum vreun an la Stuttgart, foarte subit, am impresia.

El, prințul Gulochowski a locuit în București în urmă cu ceva vreme, ca ambasador al Austriei. Mi-amintesc că era destul de scund, corpulent, cu niște favoriști stufoși. Soția lui era exact opusul. Era extrem de slabă. Doamna Gulochowski a fost prezentă o dată la balul reginei Elisabeta, organizat anual la Teatrul Regal. Dorința expresă a reginei fusese ca toate doamnele să poarte costume naționale românești, căci dorea să încurajeze industria națională.

Oricine i-ar “închipuit că doamna Gulochowski va profita cu dragă inimă de (ansa de a-și acoperi umerii slăbănogi, dar nu i ea. În ciuda dorinței bine cunoscute a reginei, a apărut în rochie de bal, atrăgând atenția asupra sa, “ind singura doamnă care nu purta costum național.

Dintre diplomații noștri, nu puține personalități au petrecut ceva timp în România.

Sir Frank Lascelles, o rudă a contelui de Harewood, a fost ambasador la București înainte să “e numit la Teheran.

El, fostul guvernator al Indiei, lordul Hardinge, a petrecut acolo o perioadă, ca *chargé d'affaires*. Îi sunt pe veci recunoscătoare pentru că m-a ajutat într-o situație dificilă. Eram în Rusia de ceva vreme (i doream să mă întorc în România, dar nici un prefect rus nu voia să-mi semneze pașaportul sau să-mi acorde permisiunea de a

Principele Ferdinand, ducele de Edinburgh,
principele de Hohenzollern, principesa Maria,
ducesa de Edinburgh și regele Carol I.

Nici un musafir al familiei regale nu părăsește România până nu face o vizită la Sinaia.

Regina Elisabeta , i regele Carol I la Sinaia. Sus, împreun(cu împ(ratul Franz Josef, al doilea din stânga (1906).

părăsi)ara. O)ineau una (i bună că-mi trebuie un pa(aport nou, căci nu puteam să părăsesc)ara cu acela(i pa(aport pe care-l avusesem la sosire. În disperare de cauză, am scris la Bucure(ti, ob)inând în)elegerea lui Sir Charles Hardinge, care era pe atunci în func)ie. A făcut tot ce i-a stat în putere pentru mine, având chiar o întrevedere cu dl de Fonton, ambasadorul Rusiei, astfel că s-a găsit un prefect care să-mi semneze pa(aportul.

Cum vă pute)i imagina, n-am lăsat să curgă prea multă apă pe râu odată ce-am primit permisiunea. Mi s-a părut mereu ciudat că era la fel de greu să ob)ii permisiunea de a părăsi Rusia cum era (i să intri în)ară.

, i Sir Henry Drummond Wolff a fost, pentru o vreme, ambasador al Marii Britanii în România, dar (ederea lui a fost atât de scurtă, că aproape nici unul dintre membrii comunită)ii britanice nu l-a văzut.

Dintre ambasadorii britanici, cel mai popular a fost, de departe, Sir John Kennedy, care a stat (apte sau opt ani la Bucure(ti împreună cu familia sa, alcătuită din patru “i (i o “ică. Despre □Pat□Kennedy am spus în altă parte că era partenerul de joacă al prin)ului Carol. Doi dintre gra)io(ii săi fra)i au murit în Marele Război. Domni(oara Kennedy era – (i încă mai este – una dintre favoritele reginei României.

Sir John (i Lady Kennedy împreună cu “ica lor (băie)ii erau la (coală în Anglia cea mai mare parte a timpului) participau frecvent la slujbele Bisericii Anglicane. Se interesau îndeaproape de tot ce avea legătură cu comunitatea britanică (i au fost mult mai amabili (i mai ospitalieri decât to)i predecesorii lor.

Dintre toate comunită)ile de străini din Bucure(ti, cea engleză era, până acum câ)iva ani, cea mai mică. Ambasada, câ)iva oameni de afaceri cu familiile, câteva guvernante, un medic englez (i un director de bancă erau

cam to)i. Nu exista biserică de rit anglican, slujba se)inea în “ ecare duminică într-o sală a misiunii pentru convertirea evreilor de către un misionar care vorbea engleza foarte bine (i fusese hirotonisit în Anglia, de(i el însu(i era de origine evreiască. So)ia lui era englezoaică (i, poate din acest motiv, casa lor era centrul ospitalității arătate coloniei engleze(ti. Micile întâlniri care se)ineau la casa parohială de lângă (coală erau foarte agreabile – sesiuni de lucru o dată la două săptămâni, când se făceau haine pentru evreii săraci, repeti)ia săptămânală a corului (i ceaiurile informale de după-amiază.

Majoritatea musa“relor erau guvernante (i ce încântare era să bem o cea(că de ceai englezesc veritabil (i să purtăm o conversa)ie fără să “m obligate să pândim orice gre(eală pe care vorbitorul era foarte probabil s-o facă (cum trebuia să facem când vorbeam cu elevii)! Cum mai râdeam la orice mic *faux pas* pe care-l făceau servitoarele române, cum a fost, de exemplu, într-o după-amiază, când gazda a sunat (i a cerut o altă cea(că (i farfurioară, iar micu)a menajeră a băgat capul pe u(ă, întrebând (optit: ☐ cea(că (i o farfurioară *curate*, madam?☐

La sesiunile de lucru aveau întotdeauna multe participante. Fiecare membră plătea bucuroasă un franc pe lună pentru cumpărarea materialelor (i n-a existat nici o neîn)elegere până mult mai târziu, când ni(te persoane abia sosite din Anglia s-au apucat să critice modul în care erau distribuite hainele. Acestea erau oferite întotdeauna evreilor săraci (în Bucure(ti nu existau englezi săraci) (i, cum unii oameni nu-i iubesc pe evrei, nou-venitele au protestat, sus)inând că hainele ar trebui împăr)ite indiferent de na)ionalitate. Până la urmă s-a decis a(a, de(i s-a dovedit inutil. Germanii săraci erau bine îngriji)i, ca (i francezii, (i se părea că numai evreii aveau cu adevărat

nevoie de ajutor. În plus, cum eram îndatorate misionarului evreu pentru ajutorul său de “ecare duminică, ca (i pentru ospitalitatea de “ecare dată, era normal, după părerea mea, să-i ajutăm cu tot ce ne stătea în putere. La momentul despre care vorbesc, misionarul nu primea nici un fel de plată pentru slujbele anglicane)inute duminica. În ultimii ani s-a făcut un aranjament prin care misionarul acordă o treime din timpul său comunită)ii britanice, în schimbul unei sume “xe strânse anual.

Mă bucur să aud că acum s-a construit o biserică anglicană pentru nevoile tot mai numeroasei comunită)i.

Biserica Anglicană din România, ca în mai toate)ările din sud-estul Europei, apar)ine de dioceza de Gibraltar. Eram vizita)i des de către episcop – episcopul Collins –, care-(i propusese să viziteze toate locurile diocezei sale, inclusiv Smirna, cel pu)in o dată pe an. Sărmanul! N-a apucat să-(i ducă la îndeplinire planurile. S-a ales cu o răceală severă în timp ce călătorea prin Rusia, dar a stărui să predice pe durata (ederii sale la Bucure)ti. Urmarea a fost că s-a îmbolnăvit grav (i a trebuit să renun)e la orice activitate pentru o bună bucată de vreme. Când (i-a revenit, (i-a reluat îndatoririle, sperând că o călătorie în Orient i-ar desăvâr(i tratamentul. Ce ne-am mai bucurat când am fost anun)a)i că vom primi vizita episcopului! A sosit, dar atât de schimbat! Nu mai era acela(i om. A părăsit România cu gândul de a vizita Smirna. Se pregătise o mare recep)ie pentru el acolo, întreaga comunitate britanică era în sărbătoare, iar la ora când era a(teptat vaporul to)i cei care au putut s-au îndreptat spre chei. Vai! Bucuria lor s-a prefăcut în durere a)ând că aveau să întâlnească doar un trup fără via)ă – episcopul murise la bord.

Durerea a fost imensă în întreaga dioceză, căci episcopul Collins fusese foarte iubit. O personalitate

fermecătoare, mai degrabă un om dornic să învețe decât un lucrător activ, căci țigase stima (și afecțiunea tuturor în dioceza sa (predicatori și oameni simpli). Și soția lui fusese foarte iubită. Era mai în vârstă cu câțiva ani decât el, dar erau foarte devotați unul celuilalt. Fără îndoială că moartea ei, petrecută cu numai un an înainte, îl afectase mult (și i-a grăbit tragicul sfârșit).

Războiul a avut multe consecințe. Unul dintre puținele lucruri bune este acela că englezii au descoperit, în sfârșit, România. Prezența muzicilor britanici în hotelurile bucureștene nu mai stârnete discuții. S-a înființat chiar o Cameră de comerț britanică (și se discută despre fondarea unui club, care, nu mă îndoiesc, va deveni în curând realitate).

Mă bucur atât de mult că britanicii reprezintă acum cea mai mare comunitate, nu cea mai mică!

CAPITOLUL XX

*Colonia franceză □ Un episcop direct □ Colonia germană □ ocolile, bisericile *i spitalele sale □ Oruptură în rândul surorilor □ Educa)ie, sau asisten)ă medicală? □ Un spital bine condus □ Spitalele române*ti □ Un chirurg eminent, dr. Toma Ionescu □ Un dentist american excentric □ Practica lui exclusivistă □ Dentistul lasă un prin) cu gura căscată*

Francezii sunt destul de bine reprezenta)i în România (i au o biserică frumoasă, numită □Catedrala□ a□ată pe una dintre străzile principale ale Bucure)tiului. Numele episcopului lor era Hornstein, care te face să te gânde)ti mai degrabă la Ierusalim decât la Paris. În “ecare an, în luna mai, din capitala Fran)ei venea un preot într-un fel de activitate de misionariat. Timp de doi ani la rând această îndatorire a revenit unui anume abate, care a stârnit un mare interes în ora(. Era un bărbat foarte scund, cu o înfă)i(are pipernicită, dar foarte inteligent (i direct. Ora slujbei era 5 p.m. (i vai de nefericitul credincios care întârzia. Abatele se oprea, î(i a)ntea privirea asupra întârziatului (i îi arăta foarte glacial lui sau ei – în general a doua variantă – un loc liber. Când se restabilea lini)tea, î(i reîncepea predica. Metodele (i stilul lui au stârnit curiozitatea oamenilor, care se înghesuiau cu sutele să-l asculte. Catedrala era mereu plină, francezi, români sau englezi “ind cu to)ii reprezenta)i.

La început, românii, cunoscuci pentru lipsa lor de punctualitate, întârziiau la slujbă, dar după una sau două experien)e au avut grijă să ajungă la timp. Vorbea (i

critica fără milă toate micile probleme ale societății moderne, dragostea pentru haine, extravaganța, goana după distracții. Oamenii nu păreau să se supere pe stilul lui direct, deși în multe cazuri cuvintele erau bine întinse.

Francezii au (și câteva) coli în București, mai ales (coli profesionale, profesorii "înd călugări sau călugări").

Cea mai cunoscută (coală franceză din București este "Dames de Sion" educația oferită acolo "înd de bună calitate, limba franceză predominând, desigur. , coala nu este frecventată doar de copii francezi; românii care nu-și permit să-și trimită copiii la Paris pro"ță adesea de ea.

Am cunoscut câteva fete care au studiat la "Dames de Sion" (și obișnuiau să spună povești foarte curioase despre lăcomia călugărilor)elor. Spre exemplu, dacă era nevoie de o masă mai mare într-una dintre sălile de clasă, "ecărei eleve i se solicita o anumită sumă de bani pentru a acoperi costul. Copiilor li se cereau în mod constant sume mai mici pentru decorarea capelei. Trebuia ba o statuie mică pentru această nișă, ba un tablou pentru alta; cât despre "brile pentru altar, de acestea era *mereu* trebuință).

Obiceiul a stârnit o mare nemulțumire, căci românii nu înțelegeau de ce trebuie să ofere decorațiuni pentru o capelă care nu avea legătură cu biserica lor.

Expulzarea din Franța a călugărilor (și călugări)elor din ordine nerecunoscute a determinat un mare aflaj al acestora în România, cum s-a întâmplat, din nefericire, (și în) țara noastră, astfel că acum există mai multe (coli profesionale împreună) decât erau înainte.

Obișnuiam să merg la una dintre mănăstiri, căci era acolo o soră irlandeză care-mi era foarte dragă. Această mănăstire se numea "Die engelische Damen" După întoarcerea mea în Anglia am fost foarte amuzată să

citesc o descriere a acestei mănăstiri. Inteligentul autor scria că-(i trage numele de la faptul că fusese întemeiată de câteva englezoaice în vremuri de demult. Desigur, numele german, pe care în mod curios l-a purtat mereu, înseamnă □Doamnele angelice□

Dintre toate coloniile străine stabilite în România, cea germană era, înainte de război, cea mai mare. Avea (coli, biserici (i spitale, iar comer)ul pe care-l făcea era extins. Era în Bucure(ti o importantă (coală de fete, unde se preda germana, franceza (i engleza. Copiii nu primeau doar cuno(tin)e, ci (i educa)ie. Dragostea germană pentru ordine (i disciplină era vizibilă în toate privin)ele. Acest stabiliment era complet diferit de (colile române(ti, unde predomină în general spiritul *laissez-faire*.

Examenale se organizau o dată pe an, doar 20 de minute “înd alocate pentru “ecare materie. Germanii nu consideră examenale un test important pentru cuno(tin)ele copiilor; ei se încred mai mult în progresul lor pe durata anului (colar.

, coala era coordonată de călugări)e, care se ocupau de predarea limbii germane, dar erau în acela(i timp (i surori medicale. Veneau din Kaiserswerth, un mare stabiliment de educa)ie (i asisten)ă de pe Rin, în care (i faimoasa noastră Florence Nightingale a căpătat ceva din experien)a ei timpurie.

La început, la Bucure(ti era un mare număr de surori, dar acum câ)iva ani acestea s-au despăr)it. Disputa)inea de întrebarea dacă trebuie să predomine educa)ia sau asisten)a medicală. În cele din urmă s-a luat hotărârea ca jumătate dintre călugări)e să rămână la (coală (i să-(i concentreze eforturile asupra predării, în vreme ce cealaltă jumătate trebuia să deschisă un spital (i să-(i dedice timpul (i energia îngrijirii bolnavilor.

Sora Ida, care conducea a(ezământul medical, era o femeie foarte inteligentă, cu o minunată capacitate organizatorică. Foarte energică, nu s-a oprit până n-a reu(it să deschidă spitalul, echipat cu toate facilită)ile moderne. Avea (i o capelă mică, unde o“ cia un pastor german, a(a că surorile nu trebuiau să participe la slujbele de la biserica germană principală.

Mi s-a părut amuzant, când disputa amintită a ajuns la apogeu, s-o aud pe una dintre surori spunându-mi: □Imaginează-)! Singura concesie pe care o putem scoate de la cealaltă parte este ca atunci când murim să “ m îngro-pate în cimitirul lor!□Slabă consolare, după părerea mea.

, i (coala de baie)i avea mare succes. Era condusă pe principii germane stricte, sub supravegherea unui pastor german. Biserica, a□ată aproape de (coală, era o clădire frumoasă, retrasă de la stradă. Era o biserică germană tipică în simplitatea ei, severă până în ultimul grad, până când regina Elisabeta a avut ideea fantastică de a o decora (i a transformat-o într-o clădire ce semăna iz-bitor cu o sinagogă evreiască. Când am intrat prima dată în biserică după redecorare, abia mi-am putut crede ochilor. Să “ e asta biserica germană? m-am întrebat. Interiorul, coloanele (i amvonul erau decorate cu catifea purpurie, pe care erau atâr-nate textele scripturii cu caractere germane, dând întregii biserici un aspect ciudat (i foarte evreiesc.

O veritabilă biserică germană este simplitatea întru- chipată, a(a că m-a izbit numaidecât contrastul. Cum de o artistă ca regina Elisabeta putea să ofenseze astfel bunul-gust mi-a depă(it puterea de în)elegere.

Spitalul, a□at la ceva depărtare de ora(, prevăzut, cum spuneam, cu toate facilită)ile moderne, era o binefacere pentru străini. Se acorda aici asisten)ă medicală mai

bună decât în spitalele române (ti, căci surorile erau bine pregătite. În spital lucrau doctori români (i germani; de fapt, un pacient putea avea orice doctor voia să cheme.

Mâncarea era foarte bună (i se servea mereu mult lapte. Apropo, laptele de bivoli)ă este foarte folosit în România; de(i la început pare foarte gras, după ce te obi(-nuie(ti cu el, laptele de vacă î)i pare slab în compara)ie.

Un alt lucru pe care l-am observat în străinătate (asta este o divaga)ie) (i care mi se pare că ar trebui urmat în Anglia este ca laptele să “ e mereu “ ert. Nimeni nu se gânde(te să bea lapte fără să-l “ arbă mai întâi. Cum laptele poate să poarte atâtea infec)ii, cred că ar “ o pre-cau)ie necesară.

Spitalele române(ti nu pot “ considerate exemple pentru alte)ări, căci sunt foarte înapoiate în privin)a îngrijirii medicale. Surorile cali“ cate lipsesc cu desăvâr-(ire. Orice femeie care dore(te poate “ angajată ca □asistentă□- singura obliga)ie “ ind să aibă bonetă (i hal-lat la sosirea doctorilor la vizită sau pentru o opera)ie. În restul zilei poate purta orice-i place. Aceste îngrijitoare, căci nu sunt altceva, rareori (tiu ceva în plus fa)ă de no)ionile de bază ale îngrijirii medicale.

Managerul sau directorul de spital (nu obligatoriu un doctor) are alocată o anumită sumă pentru hrana “ ecărui pacient. Dacă poate face economie, surplusul intră, desigur, în propriul buzunar.

Am vizitat o prietenă bolnavă internată la cel mai mare spital din Bucure(ti, iar hrana care se dădea în saloane era foarte proastă. Prietenei, care avea o rezervă, i se trimitea totul din afară, căci rezidentul care o vedea din când în când o sfătuisese să nu bea laptele din spital căci avea prea multă apă în el.

Singurul aspect lini(titor al spitalelor este faptul că sunt gratuite. Indiferent de ce na)ionalitate e(ti, vei “

primit ((i îngrijit după obicei) gratuit. Dacă pacientul dă o mică aten)ie sau cunoa(te pe cineva care să pună o vorbă pentru el, poate primi chiar o rezervă.

- ăranii care n-au fost niciodată alinta)i sunt adesea foarte ferici)i (i mul)umi)i cu tratamentul primit la spital (i părăsesc locul cu regret.

Ine“ cien)a surorilor din spitale sare cu atât mai mult în ochi cu cât medicii (i chirurgii din România sunt foarte talenta)i.

Cel mai bun chirurg din Bucure(ti este profesorul Toma Ionescu, fratele lui Take Ionescu. De(i nu este chiar inventatorul stovainei anestetice, el a fost cel care a descoperit puterea aproape miraculoasă ob)inută prin adăugarea de stricnină. Acest compus minunat, aplicat local, îl lipse(te complet pe pacient de durere în zona operată. L-am auzit pe profesorul Ionescu spunând că a amputat un picior în vreme ce pacientul privea calm (i făcea remarci asupra opera)iei.

Oricine a locuit în Bucure(ti (tie sau a auzit pove(ti despre un remarcabil dentist american, dr. Y. Avea o “ re foarte taciturnă, “ ind cam excentric de felul lui (i având foarte pu)ini prieteni apropia)i. Dincolo de ciudă)eniile lui, îi număra printre pacien)i pe membrii celor mai bune familii din România, inclusiv fosta regină, de a cărei încredere s-a bucurat mul)i ani. Probabil din acest motiv era atât de atent cu noii pacien)i. Într-un an a plecat în vacan)ă, iar la întoarcere asistentul lui, care nu era de mult timp în serviciul lui la Bucure(ti, i-a arătat mândru lista de noi pacien)i pe care-i făcuse.

Dr. Y. a luat lista, a privit-o tăcut (i apoi a tăiat calm un nume după altul până când pe hârtie au mai rămas foarte pu)ine. I-a înapoiat lista asistentului uluit cu remarca □Nu îngrijesc asemenea oameni□

Unul dintre pacienți era prințul G., care a murit acum câțiva ani. O experiență a acestuia cu dr. Y. a stârnit mare ilaritate, căci era foarte amuzantă pentru alții. La ora stabilită de către doctor, prințul G. a sosit (i-a luat locul pe scaun. După ce a lucrat câteva minute, doctorul, cu o scuză mută, a ieșit din încăperea, lăsându-l pe prințul G. cu gura căscată, în așteptarea întoarcerii. Cum timpul trecea, iar doctorul nu se vedea (i pace, prințul a devenit nerăbdător (i a sunat din clopoțel. Ce uluit a fost să află de la servitor că doctorul Y. plecase la Sinaia!

În ciuda "rii lui ciudate, dr. Y. este pomenit cu plăcere de multă lume. Motivul este că făcea cea mai bună plăcintă cu prune pe care am mâncat-o vreodată. La Crăciun pregătea mai multe (i le împărțea familiilor prietenilor (i cunoștințelor.

CAPITOLUL XXI

*Sosirea regelui Carol □ Românilor le displac germanii *i nu-i suportă pe unguri □ Regele Carol este un om reticent, re)inut *i singuratic □ Singurele lui apari)ii publice □ Un bal pentru popor □ Tatăl regelui, singurul lui sfătuitor □ Dorin)a de abdicare □ România datorează mult fostului rege*

Circumstan)ele care au dus la venirea regelui Carol în România au un parfum romantic. Principalul politician liberal la momentul detronării prin)ului Cuza (ultimul conducător pământean al României) era Ion Brătianu, al cărui “ u, numit la fel, a fost premier în timpul primei păr)i a războiului. Brătianu î(i terminase studiile la Universitatea din Bonn, iar acest fapt, neimportant în sine, a avut consecin)e importante pentru)ara lui. Politicianul liberal, comparând sistemul german cu cel din România, a căzut sub vraja germană, iar când a fost nevoie de un nou conducător pentru)ara lui (i-a întors privirea spre familia de Hohenzollern. În cele din urmă, s-a oprit la prin)ul Carol, un urma(al ramurii romano-catolice a acelei familii.

Cum se (tia bine că Austria se va opune unui asemenea aranjament, di“ cultă)i evidente stăteau în fa)a călătoriei viitorului rege prin acea)ară. Brătianu s-a gândit la un plan. Convingându-l pe prin)ul Carol să joace rolul de valet, a călătorit cu el de la Viena. Nu erau căi ferate pe vremea aceea, a(a că întreaga călătorie până la frontiera României s-a făcut cu vaporul. La ultima oprire pe teritoriul austro-ungar, celor doi li s-au

cerut pa(apoartele, iar valetul german, Anton Kuchner*, (i-a uitat în mod ciudat numele. Câteva minute a fost consternare, iscându-se bănuiala că ceva nu era în regulă. Dar Brătianu (i-a păstrat prezența) de spirit (i, făcând să pară că acel Kuchner era un prostănac de la) ară, a spus el însu(i) numele. Primejdia a trecut (i au ajuns cu bine în România. Prin)ul a fost întâmpinat de viitorii lui supu(i, al căror respect l-a căpătat cu siguran)ă de-a lungul viitoarei lui domnii. De la întronarea lui în 1866 a domnit ceva vreme ca [prin] de România[(i (i-a asumat titlul de rege doar după bătălia de la Plevna, când românii au reu(it să îndeapărteze complet jugul turcesc. Coroana lui a fost făcută din o)elul unui tun capturat la Plevna.

Se cunoa)te în general cum s-a dezvoltat)ara în timpul domniei răposatului rege Carol. Mijloacele de transport fuseseră până atunci înapoiate, dar curând)ara a fost străbătută de un sistem e“cient de căi ferate. Aceasta a deschis calea dezvoltării industriale, noi fabrici “ind puse pe picioare pentru producerea mobilei, sticlei, pânzei, brânzei etc. Aceste ini)iative au apar)inut în principal germanilor (i nu-i un secret faptul că regele avea interese clare în aproape toate aceste afaceri. Se spune adesea că averea personală a regelui Carol a sporit mult după urcarea sa pe tron.

Răposatul rege Carol, cum am arătat deja, era foarte german în idei (i gusturi.

Ca rasă latină, simpatiile românilor sunt desigur îndreptate spre francezi. Franceza este limba predominantă în România sau mai bine spus era, căci, cum remarcam în altă parte, engleza câ(tigă iute teren. Se

* Pa(aportul prin)ului Carol era în fapt eliberat pe numele Karl Hettingen.

urmează moda franceză, literatura franceză este cea mai citită, iar majoritatea tinerilor români sunt trimiși la Paris pentru a-și face studiile.

În nici o clasă socială nu găsești sentimente favorabile germanilor. Nimic din caracterul german nu place sentimentelor mai „ne ale românilor. Germana este vorbită, ca modă, dar nu se arată nici un interes pentru studierea ei, cum se întâmplă în cazul francezei (și englezei).

Regele Carol era o persoană reticentă (și re)inută. În lungii ani petrecuți în România n-a avut niciodată un prieten apropiat. Avea o anumită rezervă, care a rămas una dintre trăsăturile lui distinctive, (și n-a părut să cedeze niciodată. Mi s-a spus adesea că la audiențe nu (dea) niciodată, chiar dacă durau o oră. Vizitatorul era astfel obligat să stea (și el în picioare. Foarte rar regele era văzut la vreună întrunire sau distracție publică – doar dacă prezența lui era absolut necesară.

În timpul iernii, la Curte se organizau trei baluri publice, în afara altor multe dansuri (și serate informale. Primul bal al sezonului era de revelion, iar la el putea merge oricine. Trebuia doar să-și treacă numele în cartea de felicitări așezată la intrarea în palat (și să se trimită o invitație). Aceste întâlniri erau foarte amuzante, soțiile măcelarilor (și brutarilor purtând cele mai extravagante toalete. Aglomerația era uriașă (și atingea punctul culminant când se anunța cina. Atunci obiectivul tuturor era să ajungă jos cât mai iute cu puțin)ă ca să prindă un loc cât mai bun la masă. Se dădea tare din coate pentru a se forța trecerea; politețea uzuală era în afara discuției. Ar „interesan de (ti)ut care erau gândurile regelui la asemenea scene, dar ele n-au fost niciodată divulgate. Desigur că reprezentanții curții aveau o masă separată. Îngrămădeala era atât de mare, încât aproape

că nu se putea dansa, iar cum toate scaunele disponibile în sala de bal erau numaidecât ocupate, devenea foarte obositor pentru cei obligați să stea în picioare.

O cunoștință mi-a spus că, “înd foarte obosită la una dintre aceste ocazii, soțul ei a rugat un servitor să aducă un scaun. Spre uluirea lor, acesta a răspuns că nu putea, căci regele dăduse ordine stricte ca scaunele să nu “e mutate dintr-o cameră în alta. Pare straniu ca un rege să se deranjeze cu asemenea detalii.

Deși regele era un călăre) grozav, rareori era văzut călărind, cu excepția datei de 10 Mai, când se organiza o mare paradă; atunci călărea mereu de la Mitropolie (Catedrală) înconjurat de o suită strălucită până la Bulevard, unde avea loc parada. Cât despre plimbare, regele nu era văzut niciodată pe jos, iar în ora(, cu atât mai puțin. Toate aceste exerciții cred că aveau loc în parcul de la Cotroceni, reședința prințului (și prințesei) moștenitoare, așadar la patru kilometri de Capitală.

Regele ducea cu adevărat o viață singuratică, “înd văzut în public doar când atribuțiile îi reclamau prezența. Era un soldat înăscut (și a dus armata la actualul nivel de eficiență). Guvernarea României nu era o slujbă deloc simplă, după cum se vede din câteva scrisori trimise tatălui său, care au fost publicate acum un an sau doi. Tatăl pare să-i “fost prieten (și sfetnic statornic în toate momentele dificile, iar faptul că sfaturile lui au fost mereu bune se poate vedea în lumina recentelor evenimente.

În mai multe rânduri regele Carol s-a gândit la abdicare, dar, cum tatăl lui s-a opus cu tărie unei asemenea acțiuni, a răbdat (și, din fericire pentru țară, a rămas în fruntea sa până la sfârșit. România datorează mult regelui Carol – progresul, prosperitatea (și poziția) actuală de țară dezvoltată (și civilizată).

*Regina Elisabeta (Carmen Sylva) □ O dilemă timpurie: fără divor)uri înseamnă fără Curte □ Ciu-data poveste a unui divor) □ Adevărata istorie a întâlnirii dintre Carol *i Elisabeta □ Iubea)ara, sau pe regele acesteia? □ Mormântul copilei ei □ Regina scriitoare □ Pasiunea pentru muzică □ Vai de bietul artist □ Supă rece pentru rege □ În)ă)area reginei □ Azilul pentru orbi *i administratorul german fraudulos □ Cea de-a *aizecea mea aniversare □ *i cum a fost sărbătorită □ Regina *i copiii teribili □ Orfanii de la Azilul Elena Doamna □ Cotrocenii *i nefericitul lui palat*

Asumându-(i responsabilitatea de regină, Carmen Sylva s-a confruntat cu problema de a decide cine era îndreptă)it să facă vizite la Curte. În discutarea chestiunii cu (ambelanul cur)ii (i-a exprimat dorin)a ca nici o doamnă care divor)ase să nu “ e invitată. Mare a fost uimirea (ambelanului. □ În)ă) Maiestatea Voastră nu va putea face niciodată o Curte în aceste condi)ii □ a fost răspunsul rapid. În “ ne, după multe discu)ii, decizia a fost ca nici o doamnă care divor)ase de mai mult de două ori să nu “ e eligibilă pentru distrac)ii la Curte. Cred că acest mic amănunt (căci este un amănunt) demonstrează din plin cât de slabă erau atunci legătura căsătoriei în România; trebuie să recunosc că lucrurile nu sunt mult mai bune acum, căci divor)urile sunt căutate sub cele mai triviale pretexte. Incompatibilitatea de temperament este frecvent acceptată drept un motiv su“ cient.

Dacă un bărbat divorțează de soție sau ea divorțează de el, legea îi permite să se recăsătorească, însă nu cu aceeași femeie. Acest fapt dă adesea naștere unor situații picante. Uneori, după câteva săptămâni de la despărțire, bărbatul învelește adevărul proverbului «Mai rău», că-i mai drăguț (și vrea să revină la prima dragoste. Se lovește însă de prevederea dură a legii. «Nu ai voie.» Nepuținând schimba legea, își reia adesea viața alături de fosta soție (și trăiește cu ea fără sancțiunea bisericii sau a statului.

Am aflat acum câțiva ani de un caz destul de amuzant. Un profesor de colegiu era logodit cu o tânără pe care o cunoșteam bine. Păreau să se placă (nu e mereu situația căsătoriilor românești), iar cum rudele ambelor părți păreau la fel de mulțumite totul părea perfect. Casa a fost luată, mobilată și decorată. Mireasa se ocupă mereu de aceasta, pe cheltuielile părinților ei, căci mirele nu trebuie să contribuie cu nimic la pregătirea gospodăriei. Nunta a avut loc, iar la recepția dată a curs multă (ampanie. Totul a părut să meargă bine câteva luni, dar apoi a apărut prima ruptură. Se auzeau fel de fel de zvonuri că numai armonie n-ar «în familia profesorului; mai târziu, cuplul a băgat divorț». , și l-a obținut, doamna revenind la părinții ei, iar domnul reluându-și viața de celibatar.

Toate acestea pot părea destul de obișnuite, însă urmarea este una curioasă. Vacanța de vară se apropia. Doamna tânjea să călătorească, dar să călătorească singura era de neconceput. Fostul soț a fost chestionat cu privire la acest subiect. A fost de acord să o însoțească; detaliile călătoriei au fost aranjate, iar ei au pornit împreună. Te-ai «putut gândi că se puteau împăca. Deloc. La întoarcere (și-au spus calm «La revedere» ea reîntorcându-se la părinți, iar el la casa lui de burlac.

Povestea romantică a felului cum prin)ul de România a întâlnit-o pe prin)esa Elisabeta de Neuwied la palatul de la Berlin (i a prins-o în bra)e când cădea pe scări a fost atât de des negată de fosta regină, încât este inutil s-o mai amintesc aici.

Adevărata întâlnire a avut loc cam a(a: prin)esa Elisabeta era la Köln cu mama ei pentru pu)in timp, iar într-o seară s-au făcut aranjamente pentru a participa la un concert. În cursul după-amiezii, prin)ul României le-a vizitat pe cele două doamne, spre marea încântare a prin)esei. Aceasta l-a asaltat cu întrebări despre)ară (i popor (i a ascultat curioasă tot ce i-a spus. Atât de interesată era, încât concertul (i tot restul au fost uitate – se putea gândi (i vorbi doar despre România.

Spunându-i-se mai târziu că prin)ul de România a cerut-o în căsătorie, a acceptat imediat, nu cred că atât de mult din dragoste pentru prin), cât din interes pentru)ară. Un copil a fost rezultatul acestei căsătorii, o feti)ă numită Maria, care a murit la vârsta de cinci ani în urma unui atac de scarlatină. A fost o mare durere pentru pă(rin)i, mai cu seamă pentru regină, căreia îi plăceau foarte mult copiii. A înmormântat copila în parcul Cotroceni, un palat a)at la mică distan)ă de Bucure)ti. Mormântul ridicat acolo este din marmură albă (i reprezintă copilul adormit în pătu)ul ei. Pătura pare să “e deranjată (i se vede urma unui pas mic. Este o idee frumoasă (i a fost remarcabil realizată de artist. Mormântul* este înconjurat de un gard înalt (i este mereu păzit de un gardian.

Fosta regină a României era o femeie foarte capabilă, scriitoare, lingvistă, pictori)ă (i muziciană. A fost bine

* Rămă(i)ele prin)esei Maria au fost exhumate în 1916, după moartea reginei Elisabeta, (i reînhumate la mănăstirea Curtea de Arge).

cunoscută lumii literare sub pseudonimul Carmen Sylva, derivat de la cuvintele latine pentru "cântec" și "pădure"

Cărțile ei, *De "cit, Scrisori de pe câmpul de luptă, Gândurile unei regine*, sunt extrem de interesante. Dar muzica era marea ei pasiune. Un violonist sau pianist care hotărâra să dea un concert la București era sigur că se va bucura de o primire entuziastă din partea reginei. Era chemat să cânte la palat pentru Majestatea Sa, iar distincția era să mai plece.

Era atât de prinsă de muzică, solicitând o piesă după alta, încât bietul muzician obosit abia de scăpa la timp pentru concertul de seară. Uneori spectacolul de la palat nu era deloc privat; regina trimitea un număr de invitații la matineu. La unul dintre aceste spectacole a fost prezent un prieten care mi-a povestit partea amuzantă a întâmplării. Matineul a continuat până târziu în seară, cu regina, ca de obicei, cerând "încă o sonată" până când regele (care absentă cu înțelepciune de la asemenea frivolități), simțind nevoia cinei, (i-a pierdut răbdarea. Un valet a intrat (i-a anunțat-o pe Majestatea Sa pe un ton jos că cina era servită. A dat din cap zâmbind, dar nu s-a mișcat. Bietul om a trebuit să vină (i-a doua oară, dar abia după ce regele l-a trimis de trei ori să-i spună că supa era pe masă a catadicsit (i regina să-(i concedieze oaspeții).

Fosta regină era (i o talentată poetă, compunând sonete la momente ciudate – uneori în nopțile când nu putea dormi. Nu rareori îl trezea pe rege din somnul adânc să-(i dea cu părerea asupra operei.

După asta ceva nu trebuie să te miri dacă auzi că regele României nu avea un temperament blând.

Când era tânără, după cum arată fotografiile, regina era foarte frumoasă, cu păr blond (i obraji roșii – tipul

obi(nuit de frumuse)e germană. Mai târziu a devenit foarte voinică (i fa)a foarte ro(ie, încadrată de părul perfect alb, o făcea o apari)ie remarcabilă. Nu a purtat niciodată pălărie sau bonetă, ci doar o mantilă dantelată aruncată neglijent pe cap.

Nimeni n-a văzut-o vreodată fără un zâmbet pe fa)ă, a(a încât să nu ne mirăm dacă zâmbetul nu o părăsea nici în timpul somnului. Avea maniere foarte plăcute (i putea să “ e (armantă.

Dar să nu credem că regina era doar artistă. , i partea practică a caracterului său s-a văzut uneori. În timpul războiului împotriva Turciei, Maiestatea Sa a desfă(urat o activitate extraordinară: doamnele au fost invitate la palat să ajute la confec)ionarea de bandaje (i îmbrăcăminte, iar regina a organizat un serviciu de ajutorare a solda)ilor.

De asemenea, a în“in)at (i un azil pentru nevăzători. În trecut, ace(tia nu puteau să-(i câ(tige existen)a decât prin cer(it sau altfel; ini)iativa reginei le-a oferit hrană (i cazare, nevăzătorii “ind totodată învă)a)i o meserie utilă. Contribu)iile din străinătate curgeau (cine putea refuza o regină?) (i cred ca Andrew Carnegie a fost un donator generos.

Din păcate, după ceva timp au început să circule prin ora(zvonuri neplăcute despre azilul de nevăzători. Când a fost controlat, s-a descoperit că administratorul (un german) fusese vinovat de gestiune frauduloasă. A fost un mare (oc pentru regină, căci î(i pusese toată încrederea în german. Regele a fost foarte deranjat de chestiune (i a insistat ca regina să renun)e la participarea activă în afacerile azilului.

Uneori îmi părea rău pentru regele Carol. Era atât de reticent, re)inut (i controlat, că trebuie să “ găsit

foarte neplăcute chestiunile în care era constant atras de activitatea sau entuziasmul reginei.

Aceasta era, cum bine spun germanii, pu)in *über-spannt**. Nu voi uita niciodată momentul când a împlinit 60 de ani. Cu această ocazie a scris un articol numit *A *aizecea aniversare*, care a fost publicat în toate ziarele. Acolo î(i exprima bucuria că ajunsese la 60 de ani, iar toate furtunile (i necazurile vie)ii fuseseră din fericire depă(ite. Apoi a relatat cum î(i petrecuse această fericită zi. Seara fusese la teatru; întoarsă acasă, a constat că slujnica prostu)ă adusă din Germania era ascunsă sub masă, unde asculta muzica frumoasă ce se auzea dintr-o cutie muzicală. Toate pisicile reginei erau împodobite cu funde noi pentru această ocazie, iar pe masă (i pe scaune erau cadourile sosite în absen)a sa. I-a luat o vreme să cerceteze toate acest comori; după alt cântec din cutia muzicală (i un ultim pupic pentru pisici, s-a pregătit să se odihnească într-o cămăru)ă învecinată cu budoarul său. Dorea să ne spună că nu-l deranja niciodată pe rege când se întorcea acasă târziu. Era foarte frumos din partea ei, dar pesemne că regele se lipsise de multe ceasuri de odihnă când ea era prinsă de crizele de inspira)ie poetică.

După cum am spus deja, fosta regină iubea foarte mult copiii, “ ind întotdeauna fericită să se a)ie în mijlocul lor. Dar părin)ii acestora treceau prin clipe de teamă, căci neastâmpăra)ii nu erau mereu discre)i.

O doamnă pe care o cuno(team locuise câ)iva ani la Paris împreună cu so)ul ei. Când s-a întors la Bucure(ti, regina (i-a exprimat dorin)a de a-i vedea pe băie)eii ei. Copiii au fost du(i la palat (i prezenta)i Maiestă)ii Sale, care i-a mângâiat (i le-a acordat toată aten)ia. În cursul

* Excentrică.

întâlnirii i-a întrebat: □Acum, copii, ce credea)i despre mine, (tiind că ve)i vedea o regină? Cum credea)i că voi “?□Spre groaza mamei, o voce tremurândă s-a auzit. □Nu credeam să “)i a(a de bătrână.□Regina a primit bine comentariul, răspunzând că □ i bunica este bătrână□ □, nu□ au răspuns ambii copii. □Bunica nu este bătrână; ea n-are păr alb ca dumneavoastră.□Vă pute)i imagina lini(tea mamei copiilor când întrevederea s-a sfâr(it.

Copiii o iubeau pe regină. Prezentul însărcinat cu afaceri, dl Boerescu, era un curtezan chiar (i în copilărie. Într-o zi, pe când era foarte mic, regina l-a sărutat. Aproape o săptămână n-a lăsat ca locul să “ e spălat.

Într-o parte a parcului Cotroceni este o clădire frumoasă, numită Azilul Elena Doamna, după numele fondatoarei sale, prin)esa Elena Cuza. Este o (coală pentru orfane, în care acestea sunt educate (i pregătite pentru căsnicie. Fetele sunt învă)ate să brodeze (i să împletească, (i ajung astfel ni(te tinere demne de toată lauda. Dacă una dintre ele este cerută în căsătorie (i tânărul se dovede(te o partidă potrivită, i se dă acordul (i autorită)ile orfelinatului fac toate aranjamentele necesare. Mireasa nu prime(te doar un trusou complet, ci (i lucruri pe care să le folosească în casa sa.

Fosta regină a arătat un mare interes pentru fetele de la Azilul Elena Doamna (i le-a ajutat uneori, a(a încât era foarte iubită. Cum am amintit deja, “ ica reginei, prin)esa Maria, este îngropată în parcul Cotroceni, lăsată, cum spunea chiar regina, □în grija orfanelor de la Azilul Elena Doamna□

Parcul este foarte mare (i are câ)iva arbori enormi, iar palatul este a(ezat pe o colină de unde se vede întreg ora(ul; de la ferestrele budoarului reginei Maria se poate vedea direct la Bulevard, pe o distan)ă considerabilă.

Regele (i regina erau foarte îndrăgosti)i de Cotroceni (i stăteau des acolo. Pe vremea lor era o simplă casă de)ară, cu ferestre fran)uze(ti lungi, care se deschideau spre straturile de □ori din fa)ă.

La căsătoria prin)ului Ferdinand vechea casă a fost demolată (i o re(edin)ă mai preten)ioasă a fost ridicată special pentru tânărul cuplu. Cotroceniul, din păcate, nu s-a dovedit niciodată un loc foarte sănătos. Chiar în perioada reconstruirii palatului malaria făcea ravagii printre muncitori. La Cotroceni, actualul rege a făcut, acum mai mul)i ani, febră tifoidă, iar via)a i-a fost în primejdie. Ultima întâmplare tragică la nenorocosul palat a fost moartea regretatului mic prin) Mircea, când febra tifoidă (i-a arătat din nou temutul chip.

CAPITOLUL XXIII

*Ferdinand de Sigmaringen devine mo*tenitor al tronului □ Prin)ul, un bun soldat *i un favorit al o“)e-riilor □ Prietenul Alia)ilor □ Căsătoria lui cu prin)esa Maria □ Sosirea prin)esei: un străin singuratic □ O piesă de gală □ Misiunea prin)ului în Germania □ O“)erii românii întâlnesc câ)iva Herr □ Mahlzeit□*

Cum Carol de România nu a avut al)i copii (“ ica lui murind de mică), el l-a ales succesor, cu consim)ământul românilor, pe nepotul său Ferdinand de Sigmaringen. Cel din urmă, ca (i unchiul lui, era romano-catolic, dar românii n-au obiectat, stipulând ca urma(ii lui să “ e boteza)i în religia ortodoxă – o condi)ie “ rească, cred.

Actualul rege al României are multe trăsături ale rasei sale, este foarte formal în privin)a etichetei (i este un bun soldat, dar nu este la fel de versat în arta diploma)iei ca regele Carol. Datorită abilită)ilor lui militare se bucură de apreciere în rândul o“)erilor. Urcarea lui pe tron n-a fost întâmpinată peste tot cu încredere, dar Ferdinand i-a surprins pe mul)i prin atitudinea avută. Are o purtare sigură (i demnă, care-i impresionează pe români. A fost, cred, în total acord cu poporul său în timpul războiului.

S-a căsătorit cu prin)esa Maria de Edinburgh (i-mi amintesc bine ziua sosirii miresei la Bucure)ti. N-a fost cel mai prielnic moment pentru venirea sa, căci regina Elisabeta lipsea atunci din)ară (i n-avea cine s-o ini)ieze în tainele vie)ii de Curte din România. S-a spus că ducesa de Edinburgh dorise ca “ ica sa să “ e înso)ită de o domni(oară de onoare englezoaică; la acest punct, regele Carol a fost

foarte îndărătnic (i nu a acceptat. Trebuie să “ fost o perioadă de însingurare pentru o tânără de 17 ani, sosită într-o)ară străină (i înconjurată de străini. Chiar (i regele (i prin)ul Ferdinand se încadrează în această descriere, căci cred că i-a văzut rar înainte de căsătorie.

Ziua intrării ei o“ ciale în Capitală a fost foarte agitată. Străzile erau frumos decorate: o mul)ime de □bri (i, desigur, culorile na)ionale, ro(u, albastru (i galben, se vedeau pretutindeni. Îmi găsisem loc într-un balcon aproape de palatul regal, de unde aveam o priveli(te splendidă.

To)i erau dornici să o vadă pe prin)esă, iar pe măsură ce se apropia momentul când procesiunea trebuie să plece de la gară entuziasmul a dat în clocot. În “ ne, câ)iva poli)i(ti călare (i-au făcut apari)ia pentru a deschide drumul, urma)i de un deta(ament de cavalerie (i, în cele din urmă, de trăsura regală. Era o trăsură de ceremonie, cu sticlă pe toate păr)ile, (i era complet acoperită cu □bri. Prin)esa Maria, părând mai degrabă palidă (i speriată, stătea lângă regele Carol, în vreme ce prin)ul Ferdinand ocupa locul din spate. Părea de rău augur pentru noul so) să “ e exilat în spate, dar nu se putea face alt aranjament în lipsa reginei. Procesiunea s-a îndreptat direct spre Mitropolie, unde slujba de căsătorie a fost o“ ciată pentru a treia oară. Seara a avut loc un spectacol de gală la Teatrul Na)ional.

Împreună cu câ)iva prieteni am împăr)it o lojă, de unde aveam o vedere bună asupra lojei regale. Prin)esa Maria arăta încântător de dulce (i de s“ oasă, cu ornamentele turcoaz la gât (i în păr. Prin)ul Ferdinand avea acum un loc în fa)ă, căci regele nu era prezent. Acesta din urmă mergea foarte rar la teatru.

Când actualul rege era doar prin), regele Carol l-a trimis într-o misiune în Germania. În suita sa erau trei sau patru o“)eri care nu cuno(teau deloc limba germană.

În ziua sosirii lor la S., prin)ul (i suita lui au fost invita)i la un banchet de către o“)erii garnizoanei gazdă. O“)erii români au intrat în anticameră înainte de apari)ia prin)ului (i a urmat o încurcătură. To)i călătorii (tiu că na)ionile de pe continent se prezintă în asemenea ocazii men)ionându-(i numele. Cei familiariza)i cu Germania (tiu (i că salutul invariabil la masă este □*Mahlzeit*□ o expresie care, de(i înseamnă literal □ora mesei□ este echivalentul lui poftă bună. A(a că atunci când un o“)er german cu mâna pe inimă s-a apropiat de un român (i, aplecându-se, i-a spus □*Mahlzeit*□ cel din urmă a răspuns cu □Bibescu□ în timp ce-(i strângeau mâinile călduros. La salutul □*Mahlzeit*□spus de altă gazdă, un alt o“)er român a murmurat □Grecianu□ iar Florescu (i al)ii au urmat.

Mai târziu, în conversa)ie cu prin)ul Ferdinand, românii uimi)i comentau curiosul fapt că toate gazdele lor făceau parte din aceea(i familie (i purtau numele de □*Mahlzeit*□ O“)erul care mi-a povestit întâmplarea spunea că atunci când prin)ul a în)eles ce se petrecuse s-a prăpădit de râs. □Nu l-am văzut niciodată pe prin)□ spunea prietenul meu, □ă se relaxeze atât de mult. Pur (i simplu nu s-a putut opri din râs timp de câteva minute (i multă vreme a avut obiceiul să ne salute cu «*Mahlzeit*» la “ecare ocazie.□

*Prin)esa într-o dispozi)ie bună □ Cum a impro*cat prin)ul Ferdinand fa)a de masă □ O dojană pentru prin)esa Maria? □ Copiii regali □ Elisabeta, o frumuse)e □ Mignonne (Maria), feti)a de zăpadă, nostimă *i veselă □ Ileana, cu ochi alba*tri de por)elan, este marcată de propria ei importan)ă □ Prin)ul Carol, un tânăr pe cinste, înva)ă polite)ea □ El *i Elisabeta mănâncă morcovi cruzi în grădina ministrului □ Jocul de-a războiul cu Pat Kennedy, când nici unul nu vrea să “ e bur □ Frumosul prin) Nicolae, □ nicul terorist □ Nicolae, marinar □ Plimbări)an)o*e □ O aventură la Pireu □ Un valet marinar □ Prima împărtă*anie *i lupta lui cu pâinea □ Guvernantele regale □ O istorioară despre regina Olandei*

Prin)esa Maria trebuie să se “ amuzat adesea de obiceiurile germane ale celor de care era înconjurată. De(i regele Carol i-a interzis ferm să “ e înso)ită de vreo doamnă de onoare englezoaică, el era înconjurat de germani. În mare măsură, eticheta cur)ii era germană, iar obiceiuri germane nera“ nate se vedeau frecvent la masă.

După cum se (tie, germanii au obiceiul dezgustător să-(i clătească gura după masă (i să scuipe apa într-un pahar. Cu ocazia unei mari cine festive, la câteva săptămâni după căsătorie, prin)esa Maria era într-o dispozi)ie bună. Văzându-l pe so)ul ei că face obi(nuita spălare a gurii, a ridicat degetul (i, împinsă de un drăcu(or, l-a băgat în obrazul lui um)at. La “ x! Apa a fost impro(cată pe masă (i au urmat câteva momente de consternare. În

ceea ce mă prive(te, m-am bucurat când scena mi-a fost descrisă de un prieten care asistase. Arăta că biata prin)esă solitară nu-(i pierduse spiritul. Orice ar “ sim)it, prin)ul Ferdinand a avut destulă în)elepciune încât să nu pară furios, dar regele a fost nespus de (ocat.

Actuala familie regală are acum cinci copii, doi “ i (i trei “ ice, to)i frumo(i, cum te a(tep)i de la asemenea părin)i.

Prin)esa Elisabeta, cea mai mare dintre “ ice, acum so)ia prin)ului mo(tenitor al Greciei, este o mare frumuse)e, cu trăsături perfecte (i păr blond.

Prin)esa Maria (a doua “ ică) sau Mignonne, cum este numită cu afec)iune, era o minunată feti)ă de zăpadă. Nu cred că este bolnavă, dar nu po)i să nu “ i uimit de albe)ea perfectă a pielii sale (i de gingă(ia de fulg a mâinilor ei. Nasul cărn (i ochii veseli îi dau fe)ei o expresie nostimă.

Fata cea mică, Ileana, este blondă cu ochi alba(tri. . i când era copil era marcată de propria-i importan)ă, iar dacă persoana căreia îi era prezentată nu-i plăcea, nu putea “ convinsă să se facă plăcută. La picnicurile de la Sinaia era foarte amuzant s-o prive(ti plimbându-se printre invita)i cu un aer important, de(i era doar un copil.

Prin)ul Carol, “ ul cel mai mare, care s-a căsătorit de curând cu prin)esa Elena a Greciei, este un tânăr frumos, de(i îndrăznesc să spun că s-a schimbat mult de când se bucura să intre cu sora lui Elisabeta în grădina dlui Costinescu, ministrul de “ nan)e, ca să mănânce morcovi cruzi! Pot spune că acest fapt nu le-a dăunat, căci nu există plângeri legate de digestia lor.

În acele vremuri, tovară(ul de joacă al prin)ului Carol era micul Pat Kennedy, cel mai mic “ u al lui Sir John Kennedy, ambasadorul englez. De obicei se în)elegeau

foarte bine, dar s-a întâmplat ca într-o zi (era în timpul războiului bur) regele Carol să treacă prin apartamentul unde se jucau copiii. Spre mirarea lui, acolo avea loc o discuție încinsă. Întrebând despre cauza disputei, a aflat că vroiau să se joace de-a soldații, dar nici unul dintre ei nu vroia să “e bur!

Regele a tran(at imediat discu)ia: a stabilit că Pat, englez “ind, trebuie să “e soldat englez, în vreme ce prin)ul Carol, spre marea lui supărare, a fost obligat să “e bur. A exclamat: □Nu-mi pasă! Oricum am mamă englezoaică□

Prin)ul Nicolae, al doilea “u, numit după)arul Rusiei, este un băiat simpatic. Când era mic, era aproape prea drăgu) pentru un băiat. Era însă un veritabil terorist.

La ceaiul de după-amiază de la palat era uneori prezent cu fratele (i surorile lui. Oferea prăjituri cu atâta insisten)ă, încât erai obligat să iei câteva chiar dacă nu vroiai. Îmi amintesc de o cuno(tin)ă invitată să recite la una dintre întâlnirile organizate de prin)esă. Cât timp a recitat, prietena a fost atent urmărită de prin)ul Nicolae. Imediat ce a terminat, micul drăcu(or s-a a(ezat în fa)ă ei (i i-a imitat bine toate gesturile, spre marele amuzament al celor prezen)i, dar spre perplexitatea prietenei mele.

Prin)ul Nicolae, “ind destul de plăpând, i se recomanda frecvent să călătorească pe mare, spre bucuria lui, căci îi plăcea marea. Într-unul dintre aceste voiaje, cu câ)iva ani în urmă, a avut loc o mică întâmplare. Prin)esa Mignonne (i el, înso)i)i de o slujnică de încredere, s-au îmbarcat pe un vapor românesc care mergea spre Grecia. Ni(te prieteni de-ai mei, dl (i dna Nacescu (i “ica lor, care se a)au la bord, mi-au povestit cum s-a comportat prin)ul Nicolae. Ca un marinar adevărat, pu-tea “văzut plimbându-se)anos pe punte indiferent de

vreme, de obicei cu un coltuc mare de pâine în buzunar, din care ciugulea la răstimpuri. Când vasul a ajuns la Pireu, portul Atenei, autoritățile militare grecești au crezut că un soldat dezertor se ascunde la bord.

A urmat o mare învălmășeală, căci grecii (și românii sunt rapizi cu limbile lor. Când au scotocit ei vaporul (și apoi când au înșut altercațiile aprinse care au urmat, copiii regali au fost înșinuți în cabina lor. Dezertorul n-a fost găsit, așa că grecii au trebuit, vrând-nevrând, să se retragă. Când copiii (și-au recăștigat libertatea, micul prin) Nicolae a exclamat: «Când o să ne întoarcem în România (și o să trimitem mai mulți oameni aici, o să vadă atunci grecii ăștia!»

L-a îndrăgostit tare pe unul dintre marinari (și, cum nu voia să se despartă de el, acesta a trebuit să-l aibă în grijă, ca un fel de valet, la călătoria de întoarcere.

I-am întâlnit în pădurile de la Sinaia (și era o privești foarte amuzantă: prinșesa Mignonne, Nicolae (și servitoarea erau în frunte, iar marinarul la câșșiva paști în urmă. Cel din urmă ducea ceva pentru prinș – un cușșit, cred. Cu siguranșșă își dorea să se întoarcă pe vas (și să aibă parte de pușșină linișște. Nicolae îi dădea cușșitul să-l înșșină (și după câșșiva paști se întorcea (și-l lua din nou. Acest joc a înșșut până ce copiii au ieșșit din peisaj (și cred că a continuat mult timp după.

Într-o duminică, vlășștarele regale erau la slujbăș la mănășștirea Sinaia. În Biserica Ortodoxă există obiceiul ca toșșii copiii, indiferent de vârstă, să primească împărtășșanie. Se face numai cu pâine, fruntea este atinsă de preot cu o mică pensulă cu mir, cel împărtășșășșit sărută mâna preotului (și ceremonia ia sfârșșit.

Prinșșul Carol, “ind cel mai mare, s-a dus primul la împărtășșanie, ceilalșșii urmându-l în ordinea vârșștei.

Nicolae, cel mai mic, a fost desigur ultimul (i, temându-se să nu “e lăsat acolo, a apucat în grabă o bucată a (a de mare de pâine, că la ie (irea din biserică putea “ încă văzut cum băga pe furi (degetul în gură ca s-o poată înghi)i.

Acum Nicolae este băiat mare (i studiază la Eton. Mă întreb dacă (i-a păstrat gusturile nautice.

Când copiii regali au ajuns la vârsta (colară, prima guvernantă pe care au avut-o a fost o irlandeză, Miss F., care le plăcea foarte mult micu)ilor. La un moment dat, prin)esa Maria a fost plecată în Germania s-o viziteze pe mama sa, ducesa de Edinburgh, iar la întoarcere a a□at că o altă englezoaică, dra W., fostă guvernantă a reginei Olandei, fusese instalată ca guvernantă a copiilor. Se spunea că fusese numită chiar de către regele Carol. Prin)esa Maria a fost deranjată de acest aranjament, spunând că ea e persoana care să decidă cine să “ e guvernanta copiilor. , i nu s-a oprit până când Miss W. n-a fost schimbată. Să-mi “ e cu iertare că relatez aici o mică anecdotă legată de experien)ele trei W. la Curtea Olandei.

Se pare că într-o ocazie guvernanta a supărat-o pe actuala regină (i drept pedeapsă a fost pusă să deseneze harta Europei. A făcut-o, dar nu s-a limitat la caracteristicile reale ale continentului, ci l-a desenat pentru a corespunde propriilor idei (i probabil cu gând de răzbunare. Când harta a fost gata, Olanda apărea ca o)ară mare, în vreme ce Anglia era doar o biată bucă)ică în ocean.

Următoare guvernantă angajată pentru copiii regali ai României a fost Miss M., care îi educase pe copiii ducelui (i ducesei de Connaught (i a căpătat o bună reputa)ie după succesul social al acelor încântătoare surori.

CAPITOLUL XXV

*Iarna în România □Serbările ghe)ii □Un urs □ava-
dat□face senza)ie *i î*i pierde capul □Principele
Carol face din bob distrac)ia la modă □Un acci-
dent nefericit al principesei Elisabeta □Se pune
capăt curselor de bob □Săni)ii *i costume de iarnă □
Crăciunul □Anul Nou*

Iarna este un anotimp foarte plăcut în România pentru cei care se bucură de o sănătate bună (i nu se tem de ger (i zăpadă. Frigul este foarte aspru uneori, dar strălucirea soarelui (i cerul albastru (i senin compensează temperaturile scăzute. Peisajul hibernal este de obicei plin de zăpadă (i, cu toate că legea cere “ ecăru)ii proprietar de imobil să-(i cure)e în fa)a por)ii, această regulă se respectă rareori. Am observat, într-adevăr, că până (i în fa)a u(ii prim-ministrului zăpada rămâne necură)ată (i mă gândesc uneori că exemplul personal ar “ mai util decât legea. Oricum, zăpada rămâne cu zilele pe trotuar, până ce vine un ger cumplit care o înghea)ă; doar atunci, când deja pune în primejdie via)a oamenilor, autorită)ile trimit oameni înarma)i cu caz-male ca s-o cure)e. Se întâmplă adesea ca, în timpul acestei opera)iuni, să se crape sau să se spargă (i pavajul, dar asta nu va face decât să dea altcuiva de lucru.

Patinajul este o distrac)ie foarte populară, iar pe lacul din micul parc Ci(migiu se poate face patinaj artistic, dar ghea)a nu este îngrijită deloc, a(a cum se întâmplă, de exemplu, la Viena. Crăpăturile nu sunt umplute nici-odată (i nici nu se mătură cu interes. Mucuri de)igară (i chibrituri arse sunt aruncate la tot pasul, a(a că pati-

natorii trebuie să meargă cu mare grijă ca să evite o căzătură urâtă.

Uneori se organizează baluri mascate pe înselat, iar scena este strălucitoare (i animată de patinatorii costuma) i în fel (i chip, alunecând gra)io(i pe lacul împodobit, în sunetul viu al muzicii de fanfară. Am văzut câteva costume foarte frumoase cu asemenea ocazii – ru(i cu haine îmblănite, chinezi cu codi)ele în vânt, doamne japoneze mici (i elegante, cu nenumărate agrafe prinse în cocurile înalte (i, bineîn)eles, de “ecare dată, pe Me“ s-tofel, jucându-(i rolul obi(nuit.

Dar ceea ce a stârnit mare rumoare odată a fost apari)ia printre patinatori a unui urs uria(, care se mi(ca greoi pe ghea)ă, cu totul lipsit de gra)ie. Apari)ia lui a stârnit mare agita)ie, oamenii crezând că e un urs ade-vărat, care a scăpat din captivitate. Doamnele au fugit)ipând din calea monstrului blănos (i, vai!, nu numai doamnele! Când ursul, cu labele sale imense, a încercat să le urmărească, s-a instalat panica (i lumea)ipa în gura mare să împu(te careva animalul. În toiul vacarmului, Domnul Urs (i-a scos capul (i a dat la iveală fa)a domnului J., o “gură cunoscută a înaltei societă)i din Capitală, râzând în hohote. Efectul a fost furtunos. Hohote de râs au izbucnit din toate păr)ile (i lumea s-a îmbulzit în jurul [ursului] felicitându-l pentru gluma reu(ită. Până la urmă, a fost silit să-(i pună capul la loc (i a fost purtat în triumf pe ghea)ă.

În România se practică (i schiul, de(i nu este la fel de popular ca patinajul, zona din jurul Bucure(tului ne“ind potrivită pentru acest sport scandinav.

Cred că principele Carol învă)ase să conducă bobul de la ni(te prieteni care fuseseră în Elve)ia; în orice caz, a devenit atât de pasionat de acest sport, că nu s-a lăsat

până nu s-a deschis o pârtie la Sinaia. A(a că, în numai o iarnă, bobul a devenit ultima senza)ie a înaltei societă)ii. Startul se lua undeva sus, în pădure, în spatele castelului, iar pârtia avea multe curbe până la podul de peste râul Pele(, de unde cobora până la drumul principal. A fost instalat (i un post telefonic, ca să se anun)e sosirea saniei la punctul terminus înainte de a porni următoarea, iar pârtia era păzită de solda)i care să împiedice spectatori)ii impruden)i să se expună pericolului.

Românii, iubitori de plăceri, n-au făcut nici o economie pentru noul lor hobby. Boburile erau aduse din Elve)ia (i costau 25 de lire bucata, toate celelalte lucruri necesare erau asigurate (i aranjamentele erau făcute fără a se uita cineva la cheltuieli.

Principele Carol (i prietenii lui alcătuiau un grup vesel (i entuziast, pericolul dând savoare plăcerii sportului în sine. Totu(i, într-o zi nefericită, a avut loc un accident care a pus capăt săniu(ului de la Sinaia. S-a întâmplat ca sania în care se a□a (i principesa Elisabeta să aibă probleme pe la jumătatea pârtiei (i să se în“gă adânc în zăpadă. Eforturile de a o scoate de acolo au durat mult, iar ocupan)ii următoarei sanii, deja nerăbdători, (i-au început coborâ(ul fără să mai a(tepte semnalul care indica drum liber. Groaza pasagerilor neajutora)i din sania regală, văzând sania cu numărul doi zburând drept spre ei cu toată viteza, este lesne de închipuit. Coliziunea părea inevitabilă (i fără îndoială că fatalitatea s-ar “produs fără prezen)a de spirit (i curajul doctorului C., care conducea a doua sanie. Fără a se gândi la riscurile îngrozitoare la care se expunea, (i-a cârmit sania spre stâncă de granit care mărginea pârtia în acel loc. S-a rănit grav la fa)ă, dar au fost evitate consecin)e mult mai serioase. Sania regală a fost u(or atinsă (i principesa Elisabeta s-a ales cu o gleznă umflată.

Când vestea accidentului a ajuns la București, regele Carol a fost foarte supărat, din câte am auzit. Ducând o viață izolată, nu prea agrea oricum aceste sporturi la modă. De la București s-a dat porunca neînduplecată să se înceteze imediat cu săniu(ul, iar tinerilor li s-a ordonat să se întoarcă numaidecât în Capitală. Această poruncă nu admitea comentarii, a(a că săniile au fost depozitate cu amărăciune (i grupul s-a întors în ora(.

Probabil că principele Carol a primit o predică din partea regelui, cu privire la pericolele unui astfel de sport. În orice caz, în iarna aceea nu s-a mai dat nimeni cu bobul.

Săniu(ul obi(nuit se practică atunci când s-a a(ternut îndeajuns de multă zăpadă. Atunci, toate trăsurile cu roți dispar ca prin farmec de pe străzi (i nu se mai văd decât săniile. Acestea sunt ni(te vehicule mici (i drăgu)e, destul de joase, trase de doi cai. Au două locuri, iar vizi(țiul saniei stă în fa)ă pe o băncu)ă îngustă din lemn. La spatele saniei este o altă băncu)ă de lemn pe care pot sta unul sau doi domni.

Săniile particulare sunt frumos, chiar splendid echipate. Blănurile bogate din sanie (i harna(amentele cu mulți clopo(ei din argint, caii frumo(i cu spatele acoperit cu împletituri albastru strălucitor (i ro(u aprins, care se întind până la sanie (i protejează pasagerii de zăpada aruncată de copitele lor, toate acestea aduc culoare (i însu)ăire pe Calea Victoriei într-o zi senină de iarnă. Când zăpada este îndeajuns de înaltă, mi(carea iute (i lină te înviorează, dar, dacă treci pe o stradă care a fost par)ial cură)ată, “ e de vânt, “ e cu măturile, izbiturile în pavaj nu sunt chiar plăcute. Plimbarea în viteză pe Calea Victoriei, apoi până la capătul , oselei, cu vântul aspru săgetându-)i fa)a, în vreme ce stai înfolit confortabil

în blănuri, este una dintre cele mai minunate experiențe ale iernii din România.

În acest anotimp trebuie să te protejezi de ger. Uneori, este atât de aspru, că poți vedea bărbați cu mustățile înghețate. Cred totuși că hainele pe care le poartă românii iarna sunt prea groase, ceea ce îi face (și mai sensibili la frig. De exemplu, bărbații poartă peste hainele groase de iarnă un palton imens, căptușit cu blană, atât de greu, încât te cam chinui să-l ridici. O căciulă de blană (și cizme îmblănite completează) înuta de ieșit din casă.

Și doamnele, (și copiii poartă haine îmblănite, iar peste pălărie inevitabilă o glugă) un capic (on care aminte (te de coifurile vrăjitoarelor, de stofă groasă, cu capete lungi pe care le poți răsuci (și înnodea în jurul gâtului. O Gluga este menită să protejeze capul (și urechile; uneori o poartă (și domni.

Crăciunul este o sărbătoare foarte plăcută, de care m-am bucurat întotdeauna, chiar dacă, din cauza calendarului, Moș Crăciun sosește cu două săptămâni mai târziu decât îl așteptam acasă. Cu ceva timp înainte de Crăciun, băieții din diferite coruri bisericești colindă străzile, cântând la "ecare poartă, a (a cum fac (și colindătorii noștri, (și duc cu ei un stindard mare în formă de stea. Cum acesta are în spate o lumină, se vede frumos pe strada întunecată. Bineînțeles, colindătorii se așteaptă să "e răsplătiți (și nu se întâmplă prea des să "e dezamăgiți, pentru că românii sunt miloși (și darnici. Crăciunul este mai ales o sărbătoare religioasă, adevărata petrecere având loc de Anul Nou. Atunci familiile cu copii aprind lumânările în brad (și împart cadouri. Fiecare musă "r trebuie să primească ceva din brad ca amintire, nu contează cât de mic. Exact la miezul nopții se aduce (ampanie, care se bea în clinchet de pahare (și urări de "La mulți ani!" care răsună din toate părțile.

Casele nu sunt împodobite cu ilice, ca în Anglia, chiar nu vezi nicăieri ilice. Actuala regină a României a încercat să cultive ilice în parcul de la Cotroceni, dar fără rezultat. Vâsc, în schimb, se găse(te din abunden)ă, cel mai bun soi crescând pe brazi.

Am fost foarte încântată în ajunul Crăciunului (colonia engleză î(i serba întotdeauna propriul Crăciun) să gălesc, la sosirea acasă, o creangă mare de vâsc la mine în cameră. Prin)esa G. mi-o trimisese. A fost o mică aten)ie, un gând bun, (i am apreciat gestul cum se cuvine. Polite)ea înăscută a românilor este adeseori demonstrată de asemenea gesturi de curtoazie.

În general, românii sunt foarte buni (i îndatoritori cu ceilal)i, iar ospitalitatea lor nu cunoa(te margini. Fiind o na)ie latină, este normal ca simpatia (i afec)iunea lor să “ e îndreptate mai degrabă înspre francezi, dar propria experien)ă mi-a arătat că acordă englezilor mai multă stimă (i respect decât oricărei alte na)ii.

CAPITOLUL XXVI

*Sinaia *i Curtea ei de vară □Via)a fără griji din Carpa)i □Doamne de la Curte în costume populare □Sinaia în toate anotimpurile □Mănăstirea *i odaia reginei: a decorat-o cu caricaturi ale doamnelor din înalta societate □Zi de sărbătoare la mănăstire □Regele Eduard la Sinaia □Lordul Roberts, musa“ r □Re*edin)a prin)ului mo*tenitor □Cuibul principesei Maria printre copaci □Sora ei, Marea Ducesă de Hessa □Micu)a principesă Ella □Un grup vesel la pădure □Îmi amintesc de o tragedie*

Această superbă sta)iune la modă se a□ă pe valea Prahovei (i este înconjurată de mun)i care nu sunt foarte greu de urcat nici de către un montaniard amator. Sinaia are, în afară de vile, un casino, o mică sală de concerte (i o baie publică foarte elegantă. O fanfară militară cântă pe terasa hotelului de trei ori pe săptămână; în celelalte zile o po)i găsi în pădure, în apropierea unui restaurant mic (i drăgu), a□at pe drumul spre castel. Aici le place vizitatorilor să se adune (i să asculte muzică. Nu se întâmplă niciodată să nu găse(ti loc, pentru că sunt puse la dispozi)ie multe mese cu bănci din lemn. Să stai acolo, să inspiri parfumul pinilor adus de razele calde ale soarelui, să sorbi în acela(i timp dintr-un păhărel de)uică sau altă băutură, în timp ce-i comentezi alene pe cei care trec pe drum constituie o parte importantă a vie)ii de zi cu zi în sta)iune.

La Sinaia ajungi cam în patru ore cu trenul de la Bucure(ti (i cam într-o oră de la grani)a cu Ungaria (i este cu siguran)ă sta)iunea cea mai la modă. Curtea

regală merge acolo vara să scape de căldura insuportabilă de la București. Pele(ul, palatul regal, este o locuință elegantă, ridicată de răposatul rege Carol. Este a(ezat superb pe o colină, având în spate vârfurile împădurite ale Carpa)ilor, (i la poale cursul vesel al pârâului Pele(, de la care palatul (i-a luat numele.

Mănăstirea Sinaia este a(ezată la rândul ei pe o culme înaltă, la care ajungi făcând o plimbare în susul muntelui. Este o construc)ie foarte frumoasă, care a fost restaurată în urmă cu câ)iva ani (i chiar merită văzută. De o parte a ei se a)ă curtea, în jurul căreia se găsesc chiliile călugărilor (i câteva camere de oaspe)i, iar în spatele cur)ii se întinde o poiană cu o vedere minunată asupra întregii regiuni. Drumul din spatele mănăstirii duce dincolo de castelul Pele(, sus pe munte. În vreme ce o pornești în sus pe povârni(, po)i admira pădurea magni“ că (i abunden)a de ferigi (i)bri sălbatice. Pârâul Pele(î(i urmează cursul dinspre munte (i formează trei cascade încântătoare. Drumul duce spre înăl)imile Caraiman (i Vârful cu Dor, de unde în zilele senine se vede până la mun)ii Balcani.

Înainte de a se “ ridica Pele(ul, Carmen Sylva era deseori găzduită la mănăstire. Camera pe care o ocupa este (i acum prezentată vizitatorilor (i este foarte interesantă pentru cei care au legături cu lumea bună din România, căci pere)ii sunt acoperi)i cu desene în peni)ă ale reginei, reprezentând “ del doamne cunoscute. E foarte nostim să le ghicești, pentru că sunt caricaturizate (i nu-i u(or.

Ocrotitoarea mănăstirii este Sfânta Maria (i, în ziua de hram (15 august), sărmanii din satele învecinate sunt hrăni)i de către arhimandrit (i călugări. În curte se întind mese mari, la care se a(ază oaspe)ii. Ace(ția sunt trata)i cu bor(– o supă acră în care plutesc bucă)ele de

carne –, mămăligă, brânză, ceapă (i bucă) i mari de pâine, totul “ind udat cu o cană de vin ro(u slab. Fiecare) ăran prime(te câte o cană (i o farfurie pe care le poate lua acasă. To) i vizitatorii din Sinaia merg să privească (i li se pare foarte interesant, de vreme ce mul) imile se adună an de an.

Uneori cei din Capitală rămân în Sinaia până toamna târziu. Bineîn) eles că o bună parte din eticheta de la Curte este lăsată în urmă la Bucure(ti, a(a că familia regală (i membrii Cur) ii se pot relaxa. Tenisul (golful nu a ajuns încă în România), vânătoarea cu câini (i drume) iile pe munte se numără printre distrac) ii.

Răposata regină, Carmen Sylva, (i doamnele din suita ei purtau costume populare române(ti atunci când Curtea se a) a la Sinaia. Costumul este foarte pitoresc. Căma(a, dintr-un material u(or,)esut de) ărânci, este brodată pe margini. Se mai poartă (i o bluză cu mâneci largi, de asemenea bogat brodată (i, cu aceasta, o pânză brodată, care porne) te din talie (i este lungă cât căma(a. O fustă dublă, deschisă în fa) ă, lasă să se vadă această broderie. Costumul este completat de un brâu care înconjoară talia de mai multe ori.

Dacă aceea care îl poartă este o tânără necăsătorită, trebuie să poarte (i un (irag de bănu) i turce) ti de aur pe frunte (care reprezintă zestrea ei) (i o) bare la ureche. Doamnele căsătorite poartă pe cap un văl care cade până la mijloc. O femeie nu se cuvine să-(i arate părul după cununie, în orice caz nu în rândul) ărânimii.

Purtarea costumului popular românesc la Sinaia a fost abandonată, (i o spun cu părere de rău, de când s-a urcat pe tron regina Maria.

Nici un musa“ r al familiei regale nu părăse) te România până nu face o vizită la Sinaia. Răposatul rege Eduard a vizitat-o pe vremea când era prin) de Wales (i

Vila lui V.A. Urechia de la Sinaia; la fereastr(,
V.A. Urechia, lâng(intrare, Alceu Urechia (1890).

Casele clasei avute sunt așezate în mijlocul unor grădini.

S(rb(toare la Sinaia, august 1895.

*Sinaia este cu siguranță stațiunea cea mai la modă.
Curtea regală merge acolo vara să scape de căldura insuportabilă
de la București.*

am văzut odată o fotogra“ e veche în care el stă drept pe o stâncă, cu prin)ul Ferdinand lângă el, iar Carmen Sylva este a(ezată pu)in mai jos, cu toată suita în jurul ei. Fotogra“ a fusese făcută în timpul unei excursii pe munte. , i lordul Roberts a petrecut câteva zile la Sinaia. Acesta venise cu suita sa să le în(tiin)eze pe Maiestă)ile Lor de urcarea pe tron a regelui George. Înainte de a pleca, i-a primit cu amabilitate pe cei câ)iva reziden)i britanici care se a)au atunci la Sinaia, răposata regină “ind (i ea de fa)ă (i discutând amabil cu toată lumea, ceea ce făcea cu u(urin)ă, căci vorbea engleza)uent. Doamna Spender Clay (născută Astor) (i fratele ei, Waldorf Astor, erau mu-sa“ ri obi(nui)i ai principesei Maria.

Familia mo(tenitorului tronului nu locuia la castelul Pele(pe vremea răposatului rege. Casa lor se a)ă în apropiere. Era construită ca o cabană, din lemn închis la culoare, înconjurată de o verandă mare. Grădinile (i terasele care înconjurau casa erau superbe. Dintr-o latură a casei intrai direct în pădure. Când au avut copii, casa a devenit neîncăpătoare, a(a că (i-au construit alta, aproape de castelul Pele(. Este o casă frumoasă, mult mai so“ sticată decât)cabana) dar, după părerea mea, nici pe jumătate la fel de frumoasă. Vechea casă este acum casă de oaspe)i.

În pădurea din apropiere, principesa Maria, cum era pe atunci, (i-a construit un)crusoe)†. Am în)eles că a preluat ideea de la un vestit restaurant dintr-un copac din pădurea Fontainebleau numit astfel după naufragiatul din arhipelagul Juan Fernandez.

O platformă solidă de lemn a fost ridicată între copaci la o înăl)ime considerabilă, iar pe aceasta s-a construit o căsu)ă cu două camere, o bucătărie (i un salon.

* Căsu)ă în copac.

Bucătăria este dotată cu tot ce trebuie pentru a găti mâncăruri simple sau pentru prepararea ceaiului. Salo-
nul este mobilat foarte drăgu) (i acolo se pot găsi nume-
roase căr)i (i materiale pentru desen (i pictură).

Regina nu-(i prime)te în acest adăpost fermecător
decât prietenele apropiate. Ferestrele (i u(a deschisă
oferă o priveli)te încântătoare. La căsu)ă se ajunge ur-
când pe o scară rabatabilă, cu trepte late. După ce musa-
“rele s-au instalat confortabil în adăpostul acoperit de
frunzi) , scara este ridicată (i ele rămân acolo, înconjurate
din trei păr)i de frunze (i izolate complet de lumea de
dedesubt, cu excep)ia unui telegraf conectat cu castelul.
Nimic nu tulbură pacea (i lini)tea perfecte la o asemenea
înăl)ime, iar Maiestatea Sa (i cele câteva alese au petrecut
multe ceasuri plăcute în cuibu(orul acela. □Cuib□este,
de altfel, cuvântul românesc cu care este denumit acest
adăpost al reginei.

Marea Ducesă a Rusiei, sora principesei Maria, era
o musa“ ră obi)nită la Sinaia. La data ultimei ei vizite,
era încă ducesă de Hessa, pentru că a divor)at mai târziu
de duce.

Era înso)ită de feti)a ei, un su)te)l voios, dar care
nu se putea compara ca frumuse)te cu veri)oarele ei. M-am
întâlnit adesea cu feti)a, care se juca în pădurea de lângă
castel, înso)ită de o doică. De(i era foarte mică, era o că-
lărea)ă pricepută (i-mi aduc bine aminte că m-am întâl-
nit într-o zi cu un grup de trei călăre)te – Marea Ducesă,
feti)a ei (i principesa Elisabeta. Cele două feti)te erau
foarte binedispuse (i, cum treceau pe lângă ni)te cabane,
se hotărâseră, fără îndoială, să facă senza)ie. Am auzit-o
pe una din ele spunând □Lasă-ne să galopăm□ dar Marea
Ducesă le-a nimicit ambi)tiile din fa)ă, pentru că am
auzit-o răspunzând: □Nu o să face)i a(a ceva, merge)i

mai departe lini(tite□ Mi-am amintit de grupul acela vesel (i de răsetele pe care vântul le aducea până la mine mai târziu, când am a□at de soarta tragică a prin)esei Ella, iar amintirile au făcut ca ve(tile rele să mă afecteze (i mai tare. Poate că în Anglia nenorocirea de care vorbesc nu a adus prea multă durere, dar pentru noi, cei care o cuno(team pe feti)ă, a fost o tragedie cumplită.

Micu)a prin)esă Ella era în drum spre Rusia împreună cu tatăl ei, să-i viziteze pe)ar (i pe)arina. Maiest(ă)ile lor i-au întâmpinat într-un mic ora(de grani)ă. Aici li s-a servit ceai, dar se pare că singura care a băut a fost prin)esa Ella. Imediat ce a terminat ceaiul, a început să se plângă că îi este rău (i, de(i i s-a acordat îndată ajutor medical, a murit câteva ore mai târziu. I s-a telegra“ at mamei sale, dar copila murise deja când a ajuns mesajul. Se pare că tragedia a fost rezultatul unui complot anarhist îndreptat împotriva)arului. A fost chestiune de noroc (dacă există a(a ceva) că nici Maiestatea Sa, nici)arina nu au avut chef de ceai.

Nu se poate spune când este Sinaia mai frumoasă, dacă vara, când răsadurile regale (i cur)ile diferitelor vile sunt o bogă)ie de culori, când soarele luminează peisajul, iar vârfurile Carpa)ilor se întind până la cer, sau iarna, când pământul este acoperit de un covor de zăpadă (i “ecare creangă ori rămurică se întinde desfrunzită înspre cer. După un ger năprasnic, când soarele răzbate printre nori, luminând crengile înghe)ate (i preschimbându-le în argint, peisajul este de basm.

Sinaia nu este de dispre)uit nici toamna, când frunzi(ul începe să-(i schimbe culoarea. Este o adevărată plăcere să colinzi prin pădure (i să-)i scalzi ochii în diferitele nuan)e ale frunzelor. Verdele închis al pinilor (i ro(ul aprins al celorlal)i copaci fac un amestec de culori care încântă privirea.

Timp de mai bine de două decenii, am petrecut an de an câteva săptămâni plăcute la Sinaia, unde am fost invitată la minunata ei casă de la)ară de răposata doamnă Take Ionescu, dar (i de alte persoane. Am vizitat acest loc încântător în toate anotimpurile (i l-am cunoscut în toate formele sale.

*Franz d'Este *i morganatica lui so)ie, la Sinaia □
 Ce amintiri am despre el de la Viena □Fetele din
 înalta societate, cu frica-n sân □Prin)ul mo*tenitor
 al Germaniei era popular la Bucure*ti □Regele *i
 □Umbrele□lui □Predeal □Săritura peste grani)ă □
 Un pic de contrabandă □Un drum frumos *i istoric*

Arhiducele Franz d'Este, al cărui asasinat la Sarajevo de către un student sârb a fost pretextul izbucnirii Marelui Război, a vizitat Sinaia împreună cu morganatica lui so)ie, contesa de Hohenberg, pe vremea când trăiau regele Carol (i regina Elisabeta. Au fost primi)i într-un cerc foarte închis, nu li s-a făcut o primire o“ cială, pentru că doamna, ne“ ind de acela(i rang cu so)ul ei, nu-i putea sta alături. Când arhiducele a fost la nunta casei regale din Spania din partea împăratului Austriei, so)ia lui l-a înso)it numai până la San Sebastian (i l-a a(teptat acolo.

Franz d'Este nu era o persoană foarte agreabilă (i, când eram tânără (i locuiam la Viena, am auzit despre multe din escapadele lui (i ale fratelui lui, la fel de desfrânat, arhiducele Otto. Împăratul era adeseori silit să-i certe. Fără îndoială că multe sunt exagerări, dar am în)eles că povestea spusă (i răs-spusă despre cum Franz Ferdinand a oprit un cortegiu funerar (i a sărit cu calul peste catafalc ar “ autentică.

Îmi aduc foarte bine aminte că patinam într-o după-amiază într-un loc de lângă Stadt Park, chiar lângă Ring Strasse. Franz d'Este patina (i el (i-(i împă)rea favorurile printre fetele din înalta societate. Acestea stăteau adunate (i nici una nu se putea mi(ca până nu

o chema Franz. Sărăcu)ele! Cred că erau cu frica-n sân, dar am impresia că li se părea că merită.

Prin)ul mo(tenitor al Germaniei a petrecut două săptămâni la Bucure(ti acum câ)iva ani (i-mi imaginez că a fost dus (i la Sinaia. Nu sunt totu(i sigură de acest lucru, pentru că eram plecată atunci. În orice caz, sunt foarte sigură că a fost foarte apreciat de toate doamnele din Bucure(ti, păreri mai mult decât favorabile curgând din toate păr)ile.

Germanii nu sunt iubi)i în România, dar prin)ul mo(tenitor a fost o excep)ie. El le-a admirat stăruitor pe doamnele din înalta societate (i a părut cucerit de toatelele lor. Îndrăznesc să cred că i-a dat multe sugestii vestimentare so)iei sale la întoarcerea din România.

La balurile de la palat, prin)ul mo(tenitor nu a a(tep)tat niciodată să “e introdus formal de către maestrul de ceremonii. Când a pornit muzica, a luat-o pur (i simplu de mână pe o tânără prietenă de-a mea (i i-a spus: □Hai să dansăm!□

Când (i-a luat rămas-bun de la o“)erii români care făcuseră parte din suita lui, i-a oferit “ecăruia o fotografie“ e a împăratului Germaniei, spunându-le simplu: □Tata mi-a spus să vă dau asta□ Atâta lipsă de formalitate i-a încântat pe români, care se lipsesc (i ei cu u(urin)ă de formalită)i. Dar nu trebuie să uităm faptul că prin)ul mo(tenitor al Germaniei n-a petrecut decât două săptămâni la Bucure(ti, iar de atunci caracterul lui pare să se “dezvoltat într-un mod extraordinar.

Fostului rege (i fostei regine a României le plăcea să stea la Sinaia cât de mult se putea. Dorin)a regelui Carol era să trăiască simplu (i să se poată plimba prin pădure fără vreo gardă. Bineîn)eles că nu se putea renun)a de tot la gărzi, a(a că erau angaja)i detectivi particulari

care să-l urmeze pe rege în plimbările lui, fără ca el să-(i dea seama. Sărmanii de ei! Cred că le era greu să-(i ducă la bun sfâr(it însărcinarea. M-am întâlnit într-o zi cu regele (i cu principele Ferdinand, care se plimbau prin pădure, iar în urma lor veneau doi bărba)i care arătau destul de suspect. Se purtau foarte ciudat, se ascundeau după “ecare copac sau tu“ (dacă li se părea că Maiestă)ile Lor au de gând să se întoarcă, a(a încât dacă nu le-a(“cunoscut identitatea a(“crezut că puneau ceva la cale împotriva regelui. Erau, de fapt, detectivii care fuseseră însărcina)i să vegheze la siguran)a lui, dar erau obliga)i să “e foarte aten)i, pentru că Maiestatea Sa se supăra foarte tare dacă îi apăreau în cale.

Drumul de la Sinaia la Predeal este frumos (i interesant. O bună parte din drum este o pantă lină care î(i are culmea la Predeal, pe grani)a dintre România (i Transilvania.

Predealul este un sătuc frumos cu vile răs“rate (i este o sta)iune preferată de bucuri(teni pe timpul verii. Este înconjurat de păduri de pin (i acestea, împreună cu aerul sănătos (Predealul este situat la cel mai înalt punct din Carpa)i, îi atrag pe mul)i dintre cei care se plâng de dureri în piept. Am petrecut o vară întreagă la Predeal odată (i mi-a plăcut foarte mult. Satul este românesc, dar s-a întâmplat ca vila noastră să “e construită la numai câ)iva metri dincolo de grani)a cu Ungaria. Ungurii aveau interesul ca oamenii să se stabilească pe partea lor, a(a că ofereau facilită)i pentru construc)ii. Pentru a marca frontiera, un (an) adânc mergea de sus, din pădure, prin spatele casei noastre, până la drum. , an)ul era permanent păzit de un soldat maghiar care interzicea ferm trecerea pe teritoriul românesc prin orice loc în afara celui legal, de la bariera de pe drum.

Aproape to)i prietenii no(tri locuiau pe partea românească (i uneori aveam chef să le facem vizite seara. Dar nici nu ne trecea prin cap să batem tot drumul până jos când ne era atât de u(or să sărim peste (an). A(a că a(teptam momentul potrivit, când soldatul era aproape de pădure, (i săream peste (an), ajungând pe teritoriul României înainte ca el să se întoarcă. Când sosea, nu putea decât să urle amenin)ări după noi, căci nu-(i putea părăsi postul.

Trecerea grani)ei cu bunuri interzise se făcea de “ecare dată cu oarecare riscuri. Ce moment de încordare când)i se cerea să intri în birou (i cât de mare era plăcerea când cineva reu(ea să strecoare niscaiva articole de contrabandă! Metri întregi de muselină prin(i cu ace sub fustă, batoane de săpun ascunse în pălărie, ciocolată în geantă sau sub (aua bicicletei, ce bucurie era să le aduci! O“ cialită)ile de la vamă puteau suspecta că ai ceva ascuns, dar nu aveau voie să perchezi)ioneze oamenii decât dacă erau siguri. Dacă o făceau (i nu găseau nimic, se considera delict. Aveam câteva păsări pe care le aduseserăm cu noi de la Bucure(ti, dar cerealele cu care le hrăneam trebuiau)inute pe teritoriul României, pentru că taxa pe aceste produse era foarte mare. De “ecare dată când rămâneam fără provizii, trebuia să trecem grani)a îmbrăca)i în pelerine sau haine largi. La întoarcere, “ecare dintre noi avea câte un pache)el ascuns sub aceste haine, a(a că păsările aveau ce le trebuia (i ungurii erau păcăli)i.

Drumul de la Predeal la vale, în Câmpia Ungariei, este unul dintre cele mai frumoase pe care le-am văzut vreodată. Începe din vârful muntelui (i coboară în serpentine încântătoare, de unde se vede superb valea de dedesubt. Când ajungi jos, priveli(tea înăl)imilor lăsate în urmă e cu adevărat fermecătoare.

Am mers adesea cu bicicleta de la Predeal la Brașov, bucurându-mă din plin de peisaj. Am făcut, de asemenea, multe drumeții încântătoare în munții din jur (și acum, când scriu, îmi amintesc de una anume.

Am pornit pe jos din Predeal într-o frumoasă dimineață de vară, în fața noastră mergând doi băieți care ne cărau coșul cu provizii. Chiar dacă mergeam cu pas vioi, aveam răgaz să admirăm umbrele mici (câteore pe care le făcea soarele printre copacii care se îndesau de ambele părți ale drumului. După o jumătate de ceas, am cotit la dreapta (și, după ce am străbătut câteva poieni) în pantă (și ne-am călărat o vreme pe stânci abrupte, am ajuns la intrarea într-un deșeu stâncos. Deși leul era atât de îngust, că numai o singură persoană putea să treacă peste podețul făcut din bârne negeluite. Cu multe răsuciri (și sărituri bruște de pe o platformă pe cea de sub ea, am reușit, deși ne-a fost foarte dificil, să ajungem în valea de dedesubt. Micile vânătași căpătate în timpul coborârii au fost pe dată uitate (și ne-am bucurat de prânz, suplimentat cu fragi (și mere care creșteau acolo din abundență). Cum grupul nostru era alcătuit în special din britanici, nu putea lipsi inevitabilă ceașcă de ceai. Am aprins o lampă cu spirt în colțul cel mai adăpostit pe care l-am putut găsi. Tocmai când speram că totul merge bine (și că apa era aproape să dea în clocot, o pală mai puternică de vântul ne-a stins cășca. Apoi experiența aceasta chinuitoare s-a repetat iar (și iar. Până la urmă, un membru al grupului, un pastor, (și-a luat asupra sa misiunea dificilă să "arbăze" apa. Să-l vedem în genunchi, ferind grijuliu cășca de vânt cu pălăria, cu mâinile, cu tot trupul (și mormăind diferite comentarii când o pală mai afurisită reușea să pătrundă (și să-i strice munca, a fost un spectacol care ne-a binedispus. Sunt

convinsă că, dacă nu era fa)ă bisericească, ar “ înjurat. În orice caz, până la urmă a trebuit să ne mul)umim cu ceai făcut cu apă căldu)ă (i, chiar dacă pe românii din grup nu i-a deranjat deloc, noi, britanicii, am fost în mod evident nemul)umi)i.

Când îmi amintesc o scenă atât de nostimă, mi-e imposibil să-mi imaginez luptele sângeroase care au avut loc recent în acela(i loc. Drumul acela frumos care duce la Predeal a fost probabil distrus de tunurile nem)e(ti, pădurea a fost culcată la pământ (i veselele animale au fugit speriate. Mă doare să mă gândesc că Predealul a căzut, chiar (i temporar, în mâinile du(manului (i că mul)i români viteji au făcut aici sacri“ ciul suprem.

CAPITOLUL XXVIII

*O minunată excursie călare □Plecăm din Sinaia să vedem răsăritul de pe vârful Omu □Miezul nopții în pădure *i ceasurile spectrale dinaintea răsăritului □Culegem □ori-de-col) în a*teptarea răsăritului □Un spectacol splendid □Râvnita provincie Transilvania se întinde în fa)a ochilor no*tri □Cadril sus, la Omu □Casa de oaspe)i a mănăstirii □Pe drumul spre casă □Coborâm Jepii pe jos □Primejdie după primejdie □O noapte îngrozitoare pe vârful muntelui □Îngrijorare la Sinaia □Întoarcerea triumfătoare a Țeroilor□*i Țeroinelor□*

Într-o seară, o parte dintre noi, vreo 20 la număr cu tot cu călăuze, ne-am urcat în (a pentru a merge pe vârful Omu să vedem răsăritul de a doua zi. Se întâmpla să “ e lună plină (i, cum o apucaserăm piepti(pe o cărare abruptă, zăream din când în când Sinaia cu lumini)ele ei strălucind jos, în depărtare. Pe la 1 (i jumătate ne-am oprit să se odihnească pu)in caii, iar călăuzele (care erau, de fapt, proprietarii cailor) au făcut un foc mare (i ne-am ospătat rege(te cu ceai (i cozonac.

A fost o adevărată încântare să stăm acolo (i să ne bem ceaiul în aerul curat de munte, iar încântarea a fost sporită de senza)ia ciudat de solemnă a orei târzii (când se spune că suntem cel mai aproape de nevăzut) (i de groaza inspirată de pădurea imensă ce ne înconjură din toate păr)ile. După o vreme vraja s-a destrămat (i am început să cântăm (i să glumim. N-aveam chef să pornim la drum, dar (tiam că soarele nu avea să ne a(tepte, a(a

că s-a dat, de voie, de nevoie, semnalul de plecare. Călăuzele au început să adune caii, care fuseseră priponi) în apropiere, dar pe al meu nu l-au mai găsit. Au căutat în toate păr)ile, dar în zadar – calul dispăruse. Imediat, unul dintre domni s-a oferit cu amabilitate să-mi împrumute calul lui, cu condi)ia să i-l înapoiez când aveam să-l recuperez pe-al meu, pentru că al lui era un trăpa(de mare viteză. Am primit cu bucurie, a(a că am pornit din nou la drum, lăsându-l în urmă pe unul dintre ghizi să găsească animalul dispărut, ceea ce, am să spun pe dată, s-a (i întâmplat ceva mai târziu. Pe la 3 diminea)a am ajuns pe platforma de la Omu, cel mai înalt vârf din Carpa)i. Mi-a fost frig la asemenea înăl)ime, de(i eram bine înfolfită într-o haină de blană. Până când Înăl)imea Sa soarele a catadicsit să-(i facă apari)ia, ne-am făcut de lucru culegând □bri-de-col), care cre(teau acolo din bel(ug. Sunt foarte pre)uite, mai ales “indcă-i atât de anevoios să ajungi la ele, pentru că nu cresc decât la înăl)imi atât de mari, dar mie nu mi se par atât de frumoase. Sincer, □barea-de-col) mi s-a părut întotdeauna o □brică tăiată dintr-o bucată de □anelă cenu(ie.

Când s-a apropiat momentul suprem al răsăritului, ni s-a spus să ne a)intim privirile asupra unui anumit nor cenu(iu (i să nu-l pierdem din ochi nici pentru o clipă. Ne-am supus (i, în câteva momente, o dungă sub)irică de ro(u s-a ivit deasupra norului. Linia s-a mărit din ce în ce mai mult, pe măsură ce soarele se ridica tot mai sus, dând impresia că în spatele lui se a)ă un uria(care îl împinge. Într-un târziu, minunatul soare s-a eliberat în toată splendoarea lui de după nor (i a inundat vărfurile din jur cu lumină strălucitoare.

Priveli(tea de pe Omu este fantastică. Întreaga Transilvanie, cu văile încântătoare, cu lacurile (i râurile

(erpuitoare, se întinde în fa) a ochilor no(tri – provincia aceasta atât de râvniță de români, pe care au ob)inut-o între timp.

După o gustare u(oară, căci aerul tăios al muntelui ne făcuse poftă de mâncare, am încălecat din nou ca să mergem la mănăstirea unde aveam să luăm prânzul. Iară(i lipsea un cal (se întâmplă foarte frecvent în aceste excursii) (i, cât am a(teptat să “ e găsit de către ghid, ne-am aranjat în forma)ie de cadrul. Caii ace(tia de)ară sunt puternici (i sunt minuna)i pentru drumurile de munte, dar nu sunt deloc gra)io(i. Mi(cărilor lor stângace, când încercam să-i facem să pună un pas înainte, apoi unul înapoi, erau atât de amuzante, că abia reu(eam să ne)inem în (a de răs.

Când s-a găsit în sfâr(it călu)ul lipsă (i ne-am lini(tit pu)in, am pornit din nou la drum. Un urcu(abrupt (i un galop sănătos, traversarea unor pâraia(e (aproape toate râurile din România sunt foarte pu)in adânci) (i am ajuns la destina)ie. Cu câtă bucurie ne-am spălat mâinile (i fe)ele în pâraia(ul care străbătea platoul, pentru ca apoi să ne odihnim confortabil pe veranda mare a casei de oaspe)i, (tiind că în curând foamea ne va “ potolită cu mâncarea simplă a călugărilor!

Cum primesc vizitatori numai pe timpul verii, caza-reea este dintre cele mai modeste. Musă“ rilor li se oferă o cameră destul de mare, plină cu fân, în care să-(i petreacă noaptea. Doamnele dorm într-un capăt, domniile în celălalt (i trebuie să spun că după o zi grea de călărie se doarme destul de bine în fân (i po)i să “ i mul)umit că)i-a fost pus la dispozi)ie. De data aceasta însă, n-am rămas decât la masă, care ne-a fost servită pe mese din lemn aspru (fără fe)e de masă, în timp ce stăteam pe băncu)e la fel de aspre. Mâncarea a fost simplă, dar

ne-am bucurat de ea din toată inima. Inevitabila mămăligă, varză murată, ouă (i iaurt, un fel de lapte acru, au alcătuit felurile principale ale festinului. După ce le-am mulumit din inimă călugărilor care ne-au servit cu atâta amabilitate (i am oferit un mic dar bisericii, am pornit înapoi spre Sinaia, sperând să ajungem pe la 7 seara.

Dar omul propune (i Dumnezeu dispune. Am învățat din nou lecția aceasta. Domnul care a organizat expediția ((i care pretindea că (tie muntele foarte bine) hotărâse că vom coborî pe Jepi mergând pe jos, a(a că, după un călărit de două sau trei ore de la mănăstire, am descălecat (i caii au luat-o prin altă parte. Doi dintre a(a-zii(ii no(tri ghizi au venit să ne ajute la coborâre. , i ce coborâre! A trebuit să străbatem mai întâi o pantă înverzită ca să ajungem la un pinden de stâncă de unde începea cu adevărat coborârea. Iarba măruntă era atât de alunecoasă, încât abia ne puteam)ine pe picioare (i, într-adevăr, la un moment dat, unii dintre noi ajunseseră să se târască pe coate (i genunchi. De la marginea acestei coaste începe o coborâre abruptă de mul)i metri. Un pas gre(it ar “ însemnat dacă nu chiar moartea, cel pu)in un picior rupt.

Mare ne-a fost u(urarea când am trecut de partea periculoasă a călătoriei (cel pu)in a(a credeam atunci) (i am ajuns pe vârful muntelui spre care ne îndreptasem. Dar aici am a)at cu groază că era la fel de rău ca (i până acum (dacă nu chiar mai rău)! Închipui)i-vă 20 de oameni aduna)i lângă o stâncă impunătoare, cu panta aceea înverzită în spate (i cu condi)ii încă (i mai rele înaintea noastră. La o primă privire, m-am gândit că este pur (i simplu imposibil să cobori mergând pe jos (i că numai un balon ne-ar “ putut salva din această situa)ie dacă refuzam să ne întoarcem a(a cum veniserăm. De unde

stăteam, părea că muntele se prăbușea (te sub noi, fără să “ e nimic între noi (i râpa împădurită de jos în afară de bolovani uriași pe care părea imposibil să treci (i pe care nu-i puteam ocoli. Ce era de făcut? După îndelungi discuții s-a hotărât că unul dintre domni va face pe pionierul (i-i va da seama dacă era posibil sau nu să coborâm. Trebuia să strige la noi dacă ajungea cu bine în pădure. Domnul B., care avea o reputație de atlet de apărut, a fost, bineînțeles, cel însărcinat cu aceasta (i a coborât de bunăvoie, iar teama noastră pentru siguranța lui a fost sporită de teama pentru noi înșine.

După un timp care ni s-a părut interminabil, am auzit un strigăt vesel dintre copacii din depărtare (i n-am mai pierdut vremea, așa că am plecat (i noi. Mergeam așa cum se spune că au urcat animalele pe arca lui Noe – doi câte doi, un domn (i o doamnă. Între cupluri se păstra o distanță apreciabilă, pentru că era pericolul să cadă bolovani. A fost o coborâre cumplit de grea (i de periculoasă (i ne-a luat multă vreme să ajungem în siguranță pe culmea Jepilor. Dar necazurile noastre erau departe de a se “ terminat; dimpotrivă, părea că abia au început. Era întuneric beznă pe muntele împădurit (i ar “ fost deosebit de periculos să încercăm să ne continuăm drumul fără mai multe călăuze.

Chiar dacă era lună plină, nici o rază de lumină nu trecea prin frunzișul bogat care ne înconjură. Colac peste pupăză, una dintre doamne nu s-a mai putut efectiv ține pe picioare de frică. În aceste împrejurări, ne-am hotărât ca una dintre călăuze să coboare în Poiana - apului, satul cel mai apropiat, (i să mai aducă niște călăuze (i un cal. Situația noastră nu era deloc de învidiat (i ne-am strâns cu toții lângă o stâncă de unde pornea cărarea îngustă care ducea jos, în vale. Ne temeam să ne mișcăm, în

întunericul acela, pentru că fuseserăm preveniți că de partea cealaltă a cărării ne aștepta nici mai mult, nici mai puțin decât o prăbușire în hău. Cum timpul trecea înnebunitor de greu, am început să ne întrebăm la ce s-or “gândind cei rămași la Sinaia în privința noastră. Cândiva mai curajoși au încercat să ne însușească și au început să cânte, dar nu au avut mare succes. Un tinerel neliniștit insistă să se miște înspre cărarea cea îngustă, spre disperarea surorii lui; într-adevăr, eram cu toții îngroziți că se va împiedica prin întuneric și va cădea în prăpastie. Într-un târziu, spre marea noastră încântare, am auzit voci în depărtare și au început să sclipească lumini. Erau călăuzele care veniseră să ne salveze, cu toți în mâini.

A fost foarte dificil de hotărât ordinea în care vom coborî, pentru că era foarte puțin loc. Totuși, doamna care nu mai putea să meargă a fost așezată în siguranță în (a, pe calul călăuzei; ceilalți membri ai expediției) înându-se “ecare de câte o călăuză, am pornit în urma lor și am început să coborâm încet. Ce călătorie a mai fost! O voi putea uita vreodată? Ne împiedicam de tufe bogate, alunecam pe petice de zăpadă înghețată și numai faptul că-i înream strâns de mână pe oamenii care ne călăuzeau ne-a împiedicat să cădem și să ne rostogolim în josul muntelui. Numai printr-o minune nu s-a întâmplat nici un accident și, în cele din urmă, am ajuns în siguranță la poalele muntelui, unde am fost întâmpinați ca niște adevărați eroi. Toți locuitorii din Poiana - apului erau treji, se aprinseseră focuri și cărurile erau pregătite să ne ducă la Sinaia.

În loc să ajungem acolo la 7 seara, așa cum plănuiserăm, am ajuns aproape de 2 noaptea. Toată lumea fusese cuprinsă de agitație, circulaseră tot felul de zvonuri

cu privire la ceea ce ni se întâmplase de nu ajunseseam la ora stabilită. După cum mi-a povestit mai târziu o prietenă, drumul de la Sinaia la Poiana - apului nu fusese niciodată atât de animat – treceau înaintea (i înapoi trăsuri, biciclete (i oameni pe jos, to)i a(teptând cu nerăbdare ve(ti despre grupul dispărut. Sinaia este un ora(mic (i asemenea expedi)ii pe munte sunt rare; în plus, membrii grupului făceau parte din cele mai bune familii din România. Din fericire, excursia noastră nu a avut urmări nedorite. Chiar (i doamna care fusese zdruncinată pe moment (i-a revenit după câteva zile de odihnă. S-a dat vina pe călăuza principală, pentru că montaniarzii pricepu)i au socotit că a fost foarte riscant să le ducă pe doamne pe Jepi.

Probabil că nici unul dintre noi nu va uita vreodată experien)ă acelei nop)i, dar, cum nu s-a întâmplat nimic rău, mai târziu am fost chiar în stare să râdem când ne aduceam aminte.

De atunci, am mai făcut multe excursii în Carpa)i: am mai fost de două ori pe Omu (i de câteva ori pe Caraiman (pe al cărui platou ne-a prins o furtună de zăpadă (i ne-am bătut cu bulgări), dar n-am mai trăit o asemenea aventură ca pe Jepi.

Înainte de a abandona întâmplarea de pe vârful Omu, trebuie să vă povestesc pe scurt legenda acestuia. Se spune că era odată un păstor pe nume Marcu, care a îndrăznit la mâna “icei stăpânului său. Cum era un băiat credincios (i de ispravă (i cum (i fata îl plăcea, stăpânul (i-a dat încuviin)area pentru căsătorie, cu condi)ia ca tânărul să se urce pe Omu (i să-(i petreacă iarna acolo. Păstorul a primit pe dată (i, la începutul iernii, s-a pregătit pentru o lungă absen)ă. , i-a lăsat turma la Sinaia, în grija unor prieteni, apoi (i-a pus în desaga

ni(te mălai, brânză (i câteva sticle cu)uică. Când a isprăvit pregătirile, s-a dus la mănăstire, să aprindă o lumânare la Sfântul Dumitru (i să sărute s“ ntele icoane, apoi (i-a început urcu(ul spre Omu, înso)it numai de câinele lui. Când s-a apropiat de vârf, a început să ningă cu furie, dar el a mers înainte. Până la urmă,)elul a fost atins (i a ajuns pe platoul seme). Nu se vedea nici o urmă de via)ă – ur(ii (i celelalte vietă)i plecaseră să caute temperaturi mai blânde în regiunile mai joase.

De(i pe vârful muntelui nu era nici un adăpost, legenda spune că omul (i câinele lui au supravie)uit iernii grele.

Când a venit primăvara, tinerii păstori, prietenii lui Marcu, s-au hotărât să se urce pe vârful muntelui, să vadă cum se descurcase. Au pornit foarte voio(i, având cu ei primitivele lor instrumente muzicale. Când s-au apropiat, au fost foarte încânta)i să vadă că)elul alergând în întâmpinarea lor, dar, vai!, stăpânul câinelui nu era de zărit nicăieri!

Când au ajuns în vârf l-au văzut pe Marcu stând pe o stâncă, viu, respirând, dar nemi(cat. Prietenii l-au strigat pe nume. El i-a recunoscut (i s-a chinuit să se apropie de ei, dar picioarele nu l-au ajutat (i s-a prăbu(it la poalele stâncii pe care stătuse până atunci. Când au ajuns la el, prietenii l-au înconjurat, îndurera)i. A apucat să le spună doar o vorbă (i a murit.

I-au săpat mormântul chiar în locul în care murise. Au înăl)at o cruce în amintirea lui (i oricine se ca)ără pe vârful Omu poate vedea ce-a mai rămas din ea.

CAPITOLUL XXIX

*Holeră în Rusia □ Mă grăbesc să mă întorc în România □ Sunt pusă în carantină la frontieră *i dezinfectată □ Soldatul de gardă îndreaptă arma spre mine □ Colega mea de cameră evreică *i so)ul ei enervant □ Primesc autoriza)ia *i trimit o expedi)ie militară să caute o oglindă □ Domni*oara R. încearcă să fugă din Rusia □ Înso)itorul ei se îmbolnăve*te de holeră □ ăranii îngrozi)i îi mută într-o colibă părăsită □ Neam)ul moare □ Cu părul alb ca neaua*

Cum bine se (tie, holera nu a fost complet eradicată în Rusia. Bineîn)eles că românii sunt mereu în alertă maximă ca nu cumva îngrozitoarea epidemie să intre (i în)ara lor (i, datorită aranjamentelor excelente de la diferitele puncte de trecere a frontierei, holera n-a reu(it să treacă de această parte. S-a întâmplat însă să mă a)u în Rusia într-o toamnă când epidemia era destul de extinsă. Se povesteau lucruri în“ orătoare despre cele întâmplate în satele învecinate –)amenii mor cu sutele (i sunt înmormânta)i în groapa comună□(i a(a mai de parte. Indiferent dacă erau sau nu adevărate, aceste pove(ti m-au înspăimântat în a(a măsură, că am hotărât să plec pe dată (i să încerc să intru în România. Călătoria prin Rusia a fost oricum numai plăcută nu, toate vagoanele de tren mirosind puternic a dezinfectant. La sosirea la grani)a cu România trenul a fost oprit pe podul de peste Prut, aproape de mica localitate Ungheni.

Am fost întâmpina)i de un doctor (i de un număr mare de o“ cialită)i, iar unul dintre ei ne-a cerut imediat

cheile de la cufere. Totul a fost introdus într-un cuptor imens (i afumat acolo vreme de 20 de minute. Apoi am fost condu(i la camerele noastre. Patru sau cinci colibe)ărăne(ti fuseseră golite de locatari (i puse la dispozi)ia călătorilor. Am împăr)it o odaie cu o doamnă (i cu copiii acesteia. În “ecare diminea)ă, un soldat intra cu o sticl)ă (vaporizator) cu dezinfectant (i ne stropea din bel(ug, încât hainele pe care le purtam au păstrat luni întregi mirosul. Spre miezul zilei, alt soldat apărea cu meniul de la restaurantul gării. Ne(tiind prea bine române)te pe atunci, nu puteam decât să arăt cu degetul un fel sau altul de mâncare de pe listă (i să mănânc ce primeam, “e că era pe(te, carne de porc sau de pui. Dacă refuzam (i alegeam altceva, riscam să primesc ceva chiar mai rău.

Eram păzi)i (i servi)i de către solda)i. Eram păzi)i atât de strict că, într-o zi, când am făcut câ)iva pa(i în afara zonei delimitate pentru noi, o santinelă chiar a îndreptat arma spre mine. După aceea, gândindu-mă că prevederea e mai bună, nu am mai încălcat limitele stabilite. Am fost obligată să stau cinci zile în carantină, plătind câte doi franci pe noapte pentru pat (i asigurându-mi (i hrana. Doamna cu care am împăr)it camera la început a plecat după două zile (i în locul ei a venit o evreică din Rusia împreună cu so)ul ei. Ace(tia erau un cuplu foarte amuzant. Ea stătea toată ziua pe marginea patului (i dădea pasien)e. El, în col)ul camerei, cu un prosop pentru mâini trecut pe după gât în locul (alului de rugăciune, se ruga cât era ziua de lungă, întorcându-se din când în când să expectoreze (i, probabil, binecuvântându-i pe cre(tini. So)ul era cazat într-o cameră învecinată împreună cu un alt călător, dar venea tot timpul la noi în cameră să-(i vadă nevasta. Într-o diminea)ă a

venit atât de devreme, că nici nu apucasem să mă îmbrac. M-am enervat foarte tare, dar m-am stăpânit cât am putut. După câteva minute, a plecat la el în cameră să aducă ceva (i s-a întors imediat. Dar am fost mai iute ca el. În acele câteva minute am baricadat u(a. A fost profund dezamăgit când (i-a dat seama că nu poate intra (i i-am văzut clar silueta în spatele ferestrei – se răzbuna strâmbându-se la mine. So)ia lui privea pantomima cu nepăsare, fără să spună nimic. Nu a încercat să intervină în nici un fel, a(a că am putut să mă îmbrac lini(tită (i abia după aceea am deschis u(a. Când a venit doctorul, m-am plâns de vizitele prea dese ale evreului, a(a că mi s-a promis că nu voi mai “ deranja)ă.

Când a sosit, în sfâr(it, ziua în care eram liberă să-mi continui călătoria, am sim)it că e cazul să mă uit într-o oglindă înainte de a pleca. Dar în nici una dintre case nu exista a(a ceva. Într-un târziu, după cercetări făcute cu răbdare printre solda)i, am a)at că doi domni care ocupau o colibă din apropiere erau ferici)ii posesori ai acestui obiect. Soldatul a fost trimis de îndată cu rugă-mintea politicoasă să mi se împrumute oglinda. Am primit-o imediat (i m-am văzut cum arătam după o perioadă de cinci zile de carantină. Solda)ii ne-au condus la gară (i ne-au urcat în tren în deplină siguran)ă, dar pa-(aportele nu ne-au fost returnate până ce nu am ajuns la Ia(i, pe drumul spre Bucure)ti.

Într-una dintre dese)le ocazii în care epidemia de holeră izbucnise în Rusia, o tânără guvernantă englezoaică pe care o cuno)team oarecum a trăit cea mai tragică experien)ă despre care am auzit vreodată.

Domni(oara R. acceptase un aranjament pe perioada vacan)ei la o familie din Rusia, la oarecare distan)ă de grani)ă; cum era prima ei vizită în acea)ară, o a)tepta

cu mare plăcere (i entuziasm. O vreme, totul a mers bine, dar, la un moment dat, a izbucnit în zonă epidemia de holeră, care se răspândea alarmant. Biata domni(oară R. era teribil de speriată. Era singura străină din zonă, cu excep)ia unui inginer german care era angajat pentru o lucrare importantă (i care, după cum a a)at ulterior, îi împărtă(ea spaima. Cei doi s-au hotărât să plece, dar familia la care locuia fata a spus că ar “ nebulie curată (i a încercat s-o convingă să renun)e la idee.

Văzând-o atât de hotărâtă, angajatorii au încercat să-i pună piedici. Locul se a)a la mul)i kilometri depărtare de gară (i au refuzat să-i pună la dispozi)ie o trăsură sau un alt mijloc de transport. Nici neam)ul n-a avut mai mult noroc pentru o vreme, dar apoi a făcut rost de o căru)ă (i cei doi au pornit într-o călătorie care era hărăzită să se termine groaznic.

Abia ajunseseră în primul sat, când germanul s-a îmbolnăvit, simptomele indicând clar că era vorba de holeră. Cuprinsă de groază, domni(oara R. a abandonat orice speran)ă de a ajunge la gară, care era încă departe, (i a cerut ajutor în sat. Era o încercare sortită e(ecului de la bun început. Nu cuno(tea limba, iar)ăranii, îngroz)i de holeră, nu voiau să aibă de-a face cu ea (i cu înso)itorul ei bolnav. Acesta (tia câteva cuvinte în limba rusă (i, în cele din urmă, celor doi li s-a indicat o colibă părăsită de la marginea satului (i s-au stabilit acolo. Ce situa)ie pentru o tânără englezoaică! Abandonată într-un sat izolat din Rusia, singură, doar în compania unui străin bolnav (i lipsită de posibilitatea de a-(i face cunoscute nevoile, chiar presupunând că)ăranii ar “ putut sau ar “ dorit să o ajute!

Li s-au aruncat pe geam mâncare (i apă, dar n-au putut ob)ine nici un alt ajutor. În sat nu era nici un doc-

tor, iar ea nu avea nici măcar posibilitatea să apeleze la fo(tii ei angajatori).

Confruntată cu această situa)ie fără scăpare, domni(oara R. (i-a făcut curaj (i s-a purtat întocmai cum era de a(teptat să se poarte o adevărată englezoaică. A făcut tot ce i-a stat în puteri pentru inginerul german, dar bietul om, lipsit de îngrijiri medicale sau măcar medicamentele (i întăritoarele cele mai banale, era condamnat de la bun început. Starea lui s-a înrăută)it rapid (i, după o zi (i o noapte de cruntă suferin)ă, pe care nefericita lui înso)itoare nu prea avea cum s-o aline, a murit.

Situa)ia domni(oarei R., singură cu mortul, nu era cu nimic mai bună decât înainte (i s-a resemnat, a(teptându-se la ce era mai rău (i sigură că sătenii nu aveau s-o ajute.

Totu(i, spre marea ei uimire, când au a)at că înso)itorul ei murise, (i-au făcut curaj să ia trupul (i să-l îngroape.

Două zile mai târziu, după ce probabil se sfătuiseră între ei, au adus o căru)ă (i i-au făcut semn să se urce. Apoi a fost dusă la gară (i, în cele din urmă, a ajuns la Bucure)ti în siguran)ă. Când prietenii ei au dat cu ochii de ea, după atâta vreme, au scos exclama)ii de surpriză (i groază, pentru că părul tinerei fete albise complet.

A fost o binecuvântare faptul că domni(oara R. a reu(it să ajungă în siguran)ă în România, pentru că)ăranii ru(i par să înnebunească atunci când băntuie holera. Ei îi acuză pe doctori că încurajează răspândirea bolii ca să-(i vadă de propriile interese (i refuză adesea ca bolnavii lor să “e îngrij)i. Într-un)inut s-au aprins atât de rău, încât au atacat un spital, au târât bolnavii din paturile lor, silindu-i să se întoarcă acasă (i i-au pus

pe fugă pe doctori (i pe asistente. Nu mai e nevoie să spun câi mor)i au rezultat în urma acestor fapte îngrozitoare. Holera nu este pe deplin eradicată în Rusia nici acum, mai stăruie încă în satele îndepărtate (i î(i ia tributul de vie)i aproape an de an.

CAPITOLUL XXX

*Cer*etorii din Bucure*ti □ Un plan care a dat gre* □
Schema de la München a contelui Rumford □ Unde
î*i petrec cer*etorii zilele de sărbătoare □ Nu are
picioare, dar î*i dore*te cizme □ In□uen)a preo)ilor
*i a cer*etorilor asupra monedei □ O plimbare la
pia)ă □ Sârbii □ Zarzavagiii □ Expozi)ia de la Bu-
cure*ti □ Principesa Maria *i toboganul cu apă □
Jocuri de noroc în exces □ Mo*ii □ Prostia□engle-
zilor □ Nimic de cumpărat la Londra □ Bucure*ti□
Londra prin Marea Nordului *i Edinburgh □
Jefferson Bricks la Bucure*ti*

Cer(etorii alcătuiesc o caracteristică aparte a vie)ii din Răsărit, iar România, “ind considerată marginea Europei (i începutul Asiei, nu duce lipsă de ei. Străzile colcăie de cer(etori de toate felurile: cer(etorul familiar, cu tonul lui obi(nuit, cer(etorul care are o rană de arătat, cer(etorul care este sau se preface nebun (i care se răsu-ce(te (i cântă în mijlocul drumului. Acesta are totu(i su“cientă ra)iune încât să prindă imediat moneda pe care i-o aruncă cineva.

Autorită)ile închid ochii la practica cer(etoriei, pentru că nu (tiu ce să facă în privin)a cer(etorilor. Îmi aduc aminte că la o schimbare de guvern partidul care venea la putere avea de gând să introducă o serie de reforme. Prima dintre acestea era să cure)e străzile de cer(etori. S-a dat ordin ca to)i cer(etorii să se prezinte la sec)iile de poli)ie din cartierele lor într-o anumită zi. A(a s-a (i întâmplat (i erau mari speran)e că vom scăpa, în sfâr(it, de această neplăcere. A doua zi am căutat nerăbdători

prin ziare să citim ce se întâmplase, (i cât am fost de dezamăgi)i (i cât de inutil ni s-a părut totul când am citit că relatarea se încheia cu cuvintele: □Apoi li s-a dat drumul cer(etorilor, căci nimeni nu (tia ce să facă cu ei!□

Sunt destul de sigură că planul era inspirat de succesul repurtat la München de remarcabilul Benjamin Thompson, conte de Rumford, soldat, om de stat (i intelectual englez-american, de unde (i-a tras numele vestita *englischen Garten* (mă întreb dacă se mai nume(te (i acum a(a).

Ideea strânsului cer(etorilor de pe străzi, de(i n-a fost plani“ cată cu geniul vreunui Rumford, nici pusă în aplicare cu succesul ce a răsplătit eforturile marelui om, are oarecare aplicabilitate (i rămâne încă o practică preferată de poli)ia bucure(teană. Înainte de zilele de sărbătoare, cum ar “ aniversarea încoronării, poli)ia adună de pe străzi toate persoanele suspecte, ho)ii de buzunare etc. (i îi închide până se termină festivită)ile – apoi le dă drumul.

Chiar dacă autorită)ile nu-(i asumă nici o răspundere în privin)a cer(etorilor, au fost în“ in)ate numeroase societă)i particulare pentru ajutorarea acestora. O astfel de asocia)ie editează o cărticică de zece pagini. Fiecare persoană dispusă să ajute poate cumpăra cartea cu un franc (i apoi poate împăr)i foile a(a cum dore(te. O pagină dă dreptul unui cer(etor la un castron de ciorbă (i o bucată de pâine. Dacă se prezintă cu două pagini, prime(te (i o bucată de carne. Este un plan genial, pentru că astfel sim)i că-i hrăne(ti pe cei □ămânzi (presupunând că sunt □ămânzi) (i nu le dai bani să-i cheltuiască pe altceva.

Românii sunt foarte milo(i (i doar rar refuză un cer(etor. Probabil de aceea (i sunt atât de mul)i. Cum nu

sunt obi(nui)i să “ e refuza)i, sunt foarte insisten)i (i mi s-a întâmplat uneori să mă urmărească un cer(etor pe o distan)ă destul de mare, bĂlmăjindu-(i formula obi(nuită, până când, pierzându-mi răbdarea, îl amenin)am că-l dau pe mâna poli)iei. O sărmană feti)ă îmi stărnea de “ ecare dată compasiunea – o copilă de 11-12 ani. Î(i pierduse ambele picioare într-un accident, dar era a(a un su(ce)el vesel (i luminos că era mereu o plăcere s-o văd. Era dusă într-un anumit col) de un băiat solid, care se retrăgea apoi (i o supraveghea de la distan)ă. Îi dădeam câte un bănu) de “ ecare dată, pentru care se arăta foarte recunoscătoare, dar într-o zi m-a amuzat cu cererea □Te rog să-mi dai o pereche de cizme□ Văzând că nu are picioare, nu reu(eam să în)eleg la ce i-ar folosi cizmele, dar n-am primit nici o lămurire din partea ei, numai un zâmbet (i repetarea rugămin)ii □Vă rog, o pereche de cizme□

Monedele folosite în România sunt lei(i banii, echivalente cu francii (i centimele, cea mai mică monedă de nichel “ ind de 5 centime. S-a încercat de mai multe ori introducerea monedelor de 1 (i 2 centime, dar, după o vreme, dispăreau invariabil din circula)ie – retrase, după cum mi s-a spus, din motive evidente, de către preo)i (i cer(etori.

Este foarte plăcut să te plimbi prin pia)ă într-o diminea)ă frumoasă de vară. Din toate păr)ile vine o amestecătură de culori care încântă privirea. Sunt tarabe cu fructe pline cu portocale, rodii, curmale, struguri albi de diverse soiuri (i struguri ca ambra de la Constantinopol. Nu mai pu)in atrăgătoare sunt tarabele cu legume, cu pătlăgelele de un ro(u strălucitor într-un contrast extraordinar cu verdele proaspăt al verzelor (i conopidelor.

Tot aici po)i găsi ridichi (i ardei iu)i. Apoi sunt tarabe cu ciuperci de toate soiurile, tarabe cu brânzeturi, tarabe cu unt auriu (i ouă albe (i cărămizii (i, peste tot, mun)i de pepeni. Unii pepeni sunt galbeni, dar sunt (i mul)i pepeni verzi, ici-colo câte unul tăiat să se vadă interiorul frumos, rozaliu.

Românii nu cultivă toate legumele care umplu pia)a; cel mai des acestea provin din munca (i grija străinilor. Am petrecut câteva săptămâni lângă Pite(ti, un oră(el de provincie, în apropierea căruia veneau (i se stabileau sârbii în lunile de vară. Ace(tia arendau o por)iune mare de teren (i cre(teau tot felul de legume. Erau foarte harnici (i aveau mare grijă de produc)ia lor. Când se coceau pepenii, chiar stăteau (i păzeau toată noaptea, cu rîndul, pentru ca eventualii ho)i să nu aibă ocazia să se servească. Se întâmpla foarte des ca noaptea să ne sperie un foc de armă. Era doar sârbul care stătea de pază (i trăgea din când în când ca să anun)e că se a□ă la post. De două sau de trei ori pe săptămână încărcau o căru)ă mare cu produse (i plecau kilometri întregi prin)ară, până la Sinaia sau mai departe. Marfa lor se vindea repede, pentru că nu se găsesc prea multe legume în sta)iuni. Când zarzavagii î(i terminau marfa, se retrăgeau în Serbia cu banii câ(tiga)i (i rămâneau acolo până vara următoare. Cred că era o afacere pro“tabilă, pentru că, în locul de care vorbesc, erau 15 sârbi care se ocupau cu asta.

Expozi)ia care s-a)inut la Bucure(ti acum câ)iva ani a creat o imagine bună)ării, mai ales că era prima care se organiza. Au fost expuse toate produsele obi(nuite din)ară – cereale, fructe, brînză (i unt, blocuri uria(e de sare etc. Industria)ărănească – covoare, costume populare române(ti, broderii, dantelă pentru perne (i dantelă “nă (fabricarea acesteia se predă în (coli) – a reprezentat probabil partea cea mai interesantă. A fost

expusă (i o cre(ă în miniatură, dotată cu tot ceea ce le trebuie micu)ilor. Cu toate că expozi)ia era  nterna)ională  produsele expuse erau, în principal, române(ti. Câteva) ri vecine au pro“tat de ocazie să-(i prezinte mărfurile, iar Germania a participat cu un stand de pian.

Serbia (i Bulgaria au trimis broderii, covoare, dar (i curele late de piele în care) ranii  (i)in banii. Covoarele aveau culori cam)ip toare, dar erau bine lucrate.

Unul dintre cele mai frumoase locuri ale expozi)iei, care a arătat (i mult bun-gust pentru aranjamente, a fost sala în care au fost expuse produsele industriei române(ti de tutun (i)igarete.  ntreaga sală – una destul de mare – era plină cu)ig ri si)igarete aranjate frumos. Mici grămăjoare de)ig ri legate cu bandă în culorile steagului României erau a(ezate din loc în loc până în mijlocul sălii (i pachete de)igarete de toate mărimile, frumos decorate, alcătuiau un fel de soclu pe margine. Un grup de fete îmbrăcate în costume na)ionale care făceau)ig ri (i ambalau pachete completau un tablou care ar “atras aten)ia unui pictor.

 n altă parte era o expozi)ie interesantă care prezenta îmbunătă)irile tratamentului pu(căria(ilor în compara)ie cu situa)ia din trecut. Celula de pe vremuri era mică (i neluminată, cu pere)i murdari (i tavan jos; celula modernă, de(i la fel de mică, avea tavanul înalt, o fereastră de dimensiuni potrivite, care lăsa să pătrundă aerul (i lumina, (i pere)i zugrăvi)i în alb, care dădeau un aspect de cură)enie (i ordine. , i uniforme)ele pu(căria(ilor cunoscuseră o schimbare în bine, după cum arătau manechinele din “ecare celulă.  n apropiere era o sală unde erau expuse produse realizate în închisoare. Covoare bine lucrate, din “br  de nucă de cocos, articole dr gu)e sculptate în lemn, toate stăteau mărturie pentru iscusin)a pu(căria(ilor.

Zona expoziției era frumos împodobită, cu □bri sădite peste tot din abundență, dar fusese lăsat loc suficient (i pentru distracții, cea preferată “ind toboganul cu apă. Acesta le plăcea tuturor, dar cu atât mai mult reginei, care se arăta foarte încântată. S-a dat de câteva ori singură – adică însoțită numai de omul care conducea, pentru că săritura în apă era mult mai interesantă când barca nu era foarte încărcată. Din păcate, pe timpul verii a izbucnit o ceartă între americanii care se ocupau de tobogan (i reprezentanții expoziției. Indiferent care ar “ fost motivul disputei, rezultatul a fost că americanii au fost siliți să părăsească expoziția, administrarea toboganului “ ind lăsată pe mâna unei “rme române(ti.

Circulau zvonuri că gelozia pe încasările americanilor stârnise discuțiile. Dacă o “ fost a(a sau nu, n-a(putea spune.

Erau, de asemenea, numeroase mese de joc, unde se jucau ruletă, Douăzeci (i unu etc., dar mizele erau atât de ridicate (i sumele de bani care î(i schimbau proprietarii atât de mari, încât a trebuit să intervină poliția (i să interzică jocurile de noroc în incinta expoziției.

Oricum, era cât se poate de plăcut să-ți pierzi vremea după-amiaza în acest loc încântător, ascultând cântecele cvartetelor de coarde sau muzica variată a lăutarilor; când expoziția s-a închis, toată lumea a regretat, căci Bucureștiul este vara cam lipsit de locuri de distracție în aer liber.

Moșii

Moșii, sau târgul anual din luna mai, au, probabil, toate caracteristicile obișnuite ale târgurilor din întreaga lume. Deosebirea este că acesta are importanța unei

expozi)ii na)ionale, dar (i faptul că zona târgului, care ocupă o suprafa)ă foarte mare la marginea Bucure(tiului, este vizitată întotdeauna de familia regală.

Mo(ii durează de obicei zece zile, iar în această perioadă Calea Mo(ilor – drumul care duce la târg – este scena unei agita)ii care durează zi (i noapte (i include nu doar toate zgomotele (i extravagan)ele speci“ ce zilei de derby de la noi, ci (i multe alte trăsături necunoscute în desfă(urarea acestei curse de cai clasice. Locuitorii de pe Calea Mo(ilor merită (i primesc compasiune în perioada aceasta agitată.

Pentru)ărani, Mo(ii constituie o adevărată serbare na)ională (i, înve(mânta)i în straiele lor vesele (i conducând carele cu boi cu coviltire din crengi înverzite, ei reprezintă un element pitoresc al scenei.

Prima zi de joi a Mo(ilor este ziua cea mare, când Maiestă)ile Lor onorează târgul cu prezen)a. , i Carmen Sylva, (i actuala regină, cu bunătatea lor speci“ că, băteau tot târgul în lung (i în lat (i bucurau inimile unui număr incredibil de mare de expozan)i, cumpărând tot felul de lucruri.

Există oare vreun târg pe lume fără turtă dulce? Îmi amintesc de ea în legătură cu Irlanda mea natală (i am găsit-o de atunci la târguri din multe păr)i ale Europei. , i Mo(ii respectă tradi)ia turtei dulci (i oferă această delicată populară (dacă delicată o “) în toate formele imaginabile. E o lege nescrisă ca nimeni, indiferent de rang, să nu se întoarcă de la târg fără turtă dulce.

Bineîn)eles că po)i mânca tot ce vrei la Mo(i, dar cunoscătorii locali (tiu foarte bine că adevărata caracteristică gastronomică a târgului este un cârnăcior cu usturoi pe care (tiu sigur că regina Maria l-a încercat cel pu)in o dată (i pe care l-a apreciat foarte mult.

Mă încercă un sentiment de lipsă de loialitate acum să recunosc că mă atrăgeau îndeosebi tarabele turcilor. Broderia “nă, cu mici pătră)ele)esute în “r de aur (i argint, covoarele splendide, bluzele “ne cu mâneci largi, cu broderie bogată din mătase, pipele bogat ornamentate cu tije cu mărgel (i multe alte articole de origine otomană ofereau ocazia unor țârguie)i destul de distinse.

În diferite alte zone se)in târguri la date “xe. La Câmpulung, unde mi-am petrecut o dată luna iulie, m-am bucurat să văd)ărăncu)ele mergând la târg îmbrăcate în toată splendoarea portului lor na)ional, multe purtând pălărioare (i majoritatea încăl)ate cu panto“ cura)i (i ciorapi.

Era o băncu)ă peste drum de casa noastră (i aici fetele care se întorceau de la târg se a(ezau întotdeauna (i scăpau de panto“ i elegan)i (i de ciorapi, pe care îi înveleau cu grijă în hârtie, continuându-(i drumul cu inima u(oară (i cu picioarele la fel.

E normal să descrii (i să critici o)ară pe care ai vizitat-o, dar este încă (i mai amuzant să auzi criticile aduse propriei tale)ări (i oamenilor ei de la cei care au vizitat-o pentru prima oară. Am fost anun)ată cu toată seriozitatea de către un domn care fusese la Londra pentru câteva săptămâni, (i care nu vorbea o boabă de engleză, de faptul că englezii sunt țfoarte pro(ti) Rugându-l să “e mai explicit, mi-a povestit că, atunci când a dorit să viziteze docurile de la Londra, a întâmpinat mari greutate)i în a se face în)eles. A oprit o birjă (i i-a spus birjarului țPromenadă, doc) dar birjarul a clătinat din cap că nu a în)eles. Apoi a vorbit mai tare (i a început să se adune lumea. Spunea iar (i iar țPromenadă, doc) dar nu-l în)elegea nimeni. Până la urmă, un poli)ist l-a urcat într-o birjă (i l-a adus la cel mai apropiat mare

hotel, unde misterul a fost elucidat. □Dar□ mă întreba domnul, □de ce nu în)elegeau? Promenadă este la fel (i în engleză, (i în franceză, iar doc înseamnă docuri.□

O doamnă vizitase Londra pentru prima oară, împreună cu so)ul ei. Aveau camere la hotel Cecil (i erau foarte interesa)i să vadă ora(ul, dar nemul)umirea doamnei era: □Vai, magazinele nu sunt cine (tie ce! N-ai ce să cumperi!□Remarca m-a uluit pe moment, apoi am riscat să-i amintesc de câteva magazine mari de pe străzile Oxford (i Regent. N-a ajutat cu nimic, căci stăruia în opinia ei. Fusese la Paris cu pu)in timp în urmă, unde fusese tentată să cumpere câte ceva la “ecare pas, dar la Londra □Nu, că nu aveai ce să cumperi!□

O altă doamnă (i un alt domn pe care îi cuno(team plecaseră să viziteze Norvegia împreună cu “ul lor. Habar n-aveau cum este o călătorie pe mare (i, după ce s-au chinuit o zi (i o noapte pe Marea Nordului, au cerut să “e du(i la)arm. Cu toate că plătiseră traversarea, căpitanul a fost de acord să îi debarce la Leith (i să le dea o parte din bani înapoi (lucru ce i-a mirat teribil). S-au stabilit pentru o vreme la Edinburgh, vizitând Tros-sach (i întreaga regiune. Admira)ia lor pentru Sco)ia era ne)ărmurită, în special pentru Edinburgh, ora(care i-a fermecat. Norvegia nu avea cum să “e mai frumoasă, î(i spuneau, nu pierduseră absolut nimic prin schimbarea planurilor. Cu opriri ici (i colo, pasagerii au ajuns până la urmă la Londra. Mărimea metropolei, tramvaiele (i felul în care erau conduse, numeroasele parcuri, toate le-au stârnit mirarea (i admira)ia, dar Londra n-a reu(it să-i farmece a(a cum o făcuse Edinburghul.

Eram odată la o serată în Bucure)ti, unde se discutau evenimente diverse, în nici un caz chestiuni de mare importan)ă. Deodată, o doamnă se întoarce spre mine

(i mă întrebă: □Englezii ce părere au despre asta?□Am fost u(or jenată să răspund, dar până la urmă am reu(it să-i sugerez că probabil habar nu aveau despre ce era vorba. Doamna era teribil de indignată: □Noi□ mi-a spus ea, □tim tot ce se întâmplă în Anglia (i în Fran)a, dar ei nu par să (tie niciodată ce se întâmplă la noi□ Am pledat vinovată în numele lor (i mi-am amintit de Jefferson Bricks* (i de prietenii lui.

* Personaj din romanul picaresc al lui Charles Dickens, *Martin Chuzzlewit*, corespondent de război pentru *The New York Rowdy Journal*.

CAPITOLUL XXXI

Istoria veche a României □ Mihai Viteazul □ Otefan cel Mare □ O mamă spartană □ Faptele nobile ale lui Brâncoveanu îi aduc sfârșitul □ Opresiunea face necesară unirea □ Jecmânirea țării de către greci □ Rusia și Turcia □ Occidentalizarea României □ Tratatul de la Paris □ Comisia Europeană □ Noua stat Româniea □ Detronarea principelui Cuza □ Asediul Plevnei □ Obiectivele actuale ale României

Locuiam de ceva vreme în România, când am încercat prima oară să studiez istoria țării (și a poporului. Am găsit foarte greu materiale de încredere (și a trebuit să reconstitui de una singură informațiile obținute.

Istoria României nu m-a atras până ce n-am ajuns să-i cunosc (și să-i apreciez pe locuitorii ei (și, dacă i-am făcut ((și sper că da!) pe cititorii mei să-mi împărtășească interesul câtu(i de pu)in, sunt acum datoare să le ofer câteva detalii cu privire la istoria alia)ilor no(tri (și a teritoriului pe care îl ocupă. Chiar trebuie să (tii câte ceva despre România ca să în)elegi motivele principale pentru participarea României la război. Este o țară cu un viitor plin de speran)e (și promisiuni, care merită să “e mult mai cunoscută decât este acum.

România a fost, după cum sugerează (și numele, o provincie a Romei antice. S-a sugerat că ar “fost o colonie pentru infractori, dar nu există nici o dovadă certă în acest sens. Mulți români cred că poporul lor se trage din coloni(tii de pe vremea lui Traian, dar cei pricepuți la istorie nu fac a“rma)ii ferme în acest sens.

Într-adevăr, înainte de epoca romană, se cunosc foarte puține detalii despre această țară, iar puținele informații istorice se contrazic. Începând cu secolul al XIII-lea începe istoria autentică a celor două principate, Moldova (împărăria Românească, dar nu împărăția istoria unui popor unit. Aceste două principate au evoluat separat (și au propriile lor anale.

Mai târziu, căzute sub dominația turcească, s-a impus un sistem uniform de administrație, ambele fiind conduse de voievozi autohtoni, care erau supuși și controlați de Înalta Poartă. Dintre aceștia, cei mai importanți au fost Mihai Viteazul, Ștefan cel Mare și Constantin Brâncoveanu.

Pe Bulevardul din București este așezată o frumoasă statuie equestă a lui Mihai Viteazul, domnitorul Țării Românești. Acesta, aliat cu voievodul Moldovei, a eliberat parțial țara de sub jugul turcesc. Planurile lui pentru creșterea influenței țării au avut sorți de izbândă, atât că a invadat Transilvania, a luat frâiele guvernării (și s-a proclamat principe al provinciei. Mai târziu, Transilvania a fost cucerită de unguri (și de atunci există dorința arzătoare a "ecăruia român să recâștige acest teritoriu mult râvnit.

După moartea lui Mihai, turcii și-au recăpătat treptat influența asupra țării, în care a domnit un (șir lung de domnitori obligați să-și cumpere numirea de la Constantinopol.

Ștefan cel Mare, domnitorul Moldovei, a fost (și el un bărbat vrednic (și curajos. Într-una dintre campaniile sale împotriva turcilor a fost la început silit să se retragă (și se spune că (și-a căutat adăpost la castel. La cererea să-i fie deschise porțile, s-a deschis o fereastră cu zăbrele (și a apărut mama lui. Aceasta, ca o mamă spartană din

Principesa Maria I, i petrecea verile la Sinaia.

Prin)esa Maria (Mignon) , i prin)ul Carol,
viitorul rege Carol II.

timpuri străvechi, a refuzat să-i deschidă când a văzut că s-a întors ca învins, nu ca învingător.

Vorbele sale i-au însușit pe el (i pe însoțitorii săi în asemenea măsură, că au hotărât pe loc că mai bine mor decât să se predea. Au ieșit din nou în calea dușmanului (i l-au înfrânt, forțându-l să se retragă peste Dunăre.

Constantin Brâncoveanu, domnitorul - țării Românești, a sporit belșugului țării, care n-a fost nicicând mai bogată ca atunci.

Dar, ajungând vestea acestei prosperități la Constantinopol, pretențiile turcilor au crescut. Fără a lua în seamă faptul că toate cerințele le fuseseră îndeplinite, sultanul s-a gândit că Brâncoveanu ajunsese prea puternic, așa că (i-a trimis mesagerii la București cu porunca de a-l detrona. Principele a fost dus la Constantinopol, unde a fost decapitat fără (tirea nimănui, iar după execuția sa turcii au introdus un nou sistem. Succesiunea la tron a principilor români a fost întreruptă. Cei care erau numiți acum erau, de obicei, greci, tronul "îndat celui care oferea mai mult.

De aici a început o perioadă de mare asuprire, pentru că grecii storceau cât puteau de la țărănime, consecința "înd aceea că mulți au ales să părăsească țara. Treptat, cele două principate, Moldova (i - țara Românească, au ajuns să recunoască necesitatea unirii în fața dușmanului comun.

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea a avut loc războiul ruso-turc, moment în care Austria a profitat de ocazie să aranjeze cu ambele părți cedarea Bucovinei, o provincie bogată în păduri a Moldovei. La încheierea păcii, Rusia a dat înapoi sultanului toate principatele dunărene, însă cu anumite amendamente în favoarea - țării Românești (i Moldovei. Totuși, tratatul a fost rapid încălcat

de turci, care (i-au reluat vechiul sistem de jecmănire până când, în 1812*, Rusia a făcut din nou apel la drepturile obținute prin tratat în favoarea locuitorilor oprimați. Atunci turcii au cedat Țara Basarabia, o provincie bogată a Moldovei.

Cu toate că aceste aranjamente s-au făcut cu turcii, stăpânitorii de fapt ai celor două principate, în Țara Rusă încă predomina. Până la începutul secolului trecut, consulul Rusiei la București era atotputernic. Mișcarea revoluționară de la 1848 s-a extins chiar (și în cele două principate – obiectivul adevărat “indiferența” eliberarea de sub înfrângerea Rusiei. Ca să înăbușe revolta, în Țara au intrat trupele rusești, moment în care domnitorii de la acea vreme au fugit la Viena, lăsând guvernarea pe mâna miniștrilor. Mare necaz a fost atunci pe locuitorii țării, dar în cele din urmă Austria a determinat Rusia să se retragă.

Una dintre consecințele importante ale revoluției a fost surghiunirea multor politicieni în ascensiune în Occident, unde au intrat în contact cu o civilizație mai avansată. Oamenii de stat au început să-și desăvârșească educația în străinătate, întorcându-se apoi să-și educe compatrioții.

De atunci a început practica trimiterii tinerilor români la universități din Franța, Germania și Italia. Putem atribui acestui fapt progresul României în comparație cu alte state balcanice.

Aș putea remarca, în treacăt, că domnul Sturdza, într-unul dintre articolele domniei-sale, respinge cu tărie afirmația că România ar “un stat balcanic**.

* 1802 în textul original.

** Această viziune nu este, sub nici o formă, împărtășită de toată lumea. Într-o discuție recentă cu un domn român foarte educat, acesta a argumentat convingător că România este, fără

Tratatul de la Paris a garantat privilegiile celor două principate, recunoscând, în schimb, suzeranitatea Por)ii. Ca să le împace mândria, o parte a Basarabiei, care fusese luată de Rusia, a revenit la Moldova.

În acest moment, Marile Puteri au hotărât să protejeze cele două principate (i, în acest sens, s-a format Comisia Europeană, care să revizuiască legile (i statutele în func)iune, luând, în acela(i timp, în considerare părerile consiliilor de reprezentan) i ai)ării.

La prima întrunire, consiliile au votat în unanimitate unirea celor două principate într-un singur stat, cu numele de România, care să “ e guvernat de către un principe străin ales dintr-una dintre casele domnitoare ale Europei. Comisia Europeană, dându-(i seama că unirea însemna putere, a refuzat să accepte acest amendament, hotărând ca principatele să “ e conduse în continuare de principii autohtoni. Dar românii s-au dovedit mai inteligen)i decât comisia (i (i-au atins scopurile prin simpla alegere a aceluia(i principe în ambele principate, anume a principelui Cuza. , i a(a s-a înfăptuit unirea celor două provincii.

La începutul domniei, Cuza a guvernat cu multă în)e-lepciune. Multe reforme din numeroase domenii i se datorează (i tot el a fondat universită) ile de la Bucure(ti (i Ia(i.

Mai apoi a încercat, din nefericire pentru el, să concentreze întreaga putere în mâinile sale. Acest lucru a generat mari nemul) umiri, iar purtarea lui desfrănată i-a răpit din popularitate. Oamenii de stat au conspirat atunci să-l detroneze. Au intrat pe furi(în palat într-o

doar (i poate, unul dintre statele balcanice. Fiecare mi(care importantă din Balcani, a eviden) iat el, a pornit din România sau, cel pu)in, s-a bucurat de participarea acestei)ări (n. a.).

noapte, principele a fost trezit din somn (i i s-a adus la cuno(tin)ă decizia. Nu avea sens să protesteze. A fost escortat până la grani)ă, iar de acolo s-a îndreptat spre Italia, unde a răposat după ni(te ani*. Văduva lui s-a întors în România (i a murit acum câ)iva ani.

Atât de bine a fost păstrat secretul detronării principelui Cuza, că foarte pu)ini oameni au (tiut ce se întâmplase până diminea)ă, când vestea a străbătut ca un fulger Capitala. Cum a fost numit succesorul lui v-am spus deja în povestirea romantică despre sosirea regelui Carol.

Asediul Plevnei a avut loc în timpul războiului ruso-turc de la 1877. Ru(ii suferiseră câteva înfrângeri în fa)a turcilor (i soarta lor se anun)a sumbră, când românii, condu(i de principele Carol, au traversat Dunărea (i le-au sărit în ajutor.

La început ru(ii au tratat fără prea multă consider)ie mica armată română, numind-o o □aste mică (i demnă de dispre)□ dar solda)ii (i-au dovedit repede vitejia (întocmai cum au făcut-o (i cei din □armata noastră mică (i demnă de dispre)□ (i, sub comanda e“cientă a principelui Carol, au reu(it rapid să întoarcă soarta bătăliei (i să-(i asigure victoria.

Te-ai “ gândit că ru(ii se vor arăta recunoscători fa)ă de alia)ii lor. □Recuno(tin)a□lor a fost dovedită când au anun)at că au de gând să recupereze partea Basarabiei care fusese cedată Moldovei după Războiul Crimeii, oferind în schimb României Dobrogea, până la Constan)a. Cum Basarabia este o provincie foarte bogată, iar Dobrogea este taman pe dos, această propunere de schimb a fost întâmpinată cu mare indignare la Bucure(ti, dar,

* Alexandru Ioan Cuza a murit, de fapt, la Heidelberg, în Germania (18 mai 1873).

cum se întâmplă adesea, cel mai mare are dreptate, iar românii au fost siliți să se supună. Mult timp după aceea, relațiile dintre România și Rusia au fost încordate, unii dintre oamenii de stat încercând chiar o apropiere de Austro-Ungaria. Dar puternicul sentiment antigerman din țară a împiedicat acest lucru (și, în general, mai multe rațiuni au contribuit la un fel de preferință pasivă pentru Rusia.

*In(uen)a turcească asupra comportamentului *i
 mentalității românilor □ Originea poporului ro-
 mân □ Dovezi colaterale privind originea latină a
 limbii □ Mândria na)ională □ Literatura română*

De(i au trecut mul)i ani de când România s-a eliberat de sub jugul turcesc, sunt încă multe indicii care arată că in(uen)a turcilor asupra comportamentului (i mentalității) oamenilor nu a dispărut complet. De exemplu, am fost uluită să a(ău că mama unui o“ cial foarte sus-pus nu (tia să scrie (i să citească. Cerând o explica)ie cu privire la acest fapt uimitor, mi s-a spus că doamna respectivă, “ ind din vechea genera)ie, crescuse pe când)ara se a(ăa sub stăpânire turcească. Turcoaicelor nu le era permis să scrie (i să citească, evitându-se astfel riscul unor intrigi în harem. Româncele din aceea(i perioadă erau crescute la fel. Bineîn)eles, astăzi toate s-au schimbat, inclusiv în Turcia: educa)ia (i-a făcut loc în harem, unde se studiază limbi străine, muzică (i (tiin)e, rezultatul “ ind acela că turcoaicele sunt printre cele mai educate femei ale vremii. Cine a citit căr)ile lui Pierre Loti despre via)a în Constantinopolul zilelor noastre va în)elege schimbările care au avut loc în harem în pri(vin)a educa)iei.

, i doamnele românce din ziua de azi sunt foarte educate.

Este considerat necuviincios ca o tânără domni(oară româncă sau chiar o tânără femeie căsătorită să meargă singură pe străzile Bucure(țiului, iar să călătorească singură, “ e (i numai pe distan)e scurte, iese din discu)ie.

O tânără pe care o cunoșteam era foarte corpolentă (i făcea atât de puțină mișcare, încât am dojenit-o pe mama ei. Atunci ea mi-a mărturisit că nu dorea ca " ica ei să " e văzută pe afară, preferând ca ea să ducă o viață izolată până când avea să " e logodită. Acesta este un nou exemplu de influență turcească, pentru că (tim cu toții) că femeile lor sunt obligate să ducă o viață izolată (i că n-au voie să meargă pe jos în rarele ocazii când ies din casă.

Nu vreau să dezvolt aici problema spinoasă a originii poporului român. Am auzit (i am citit multe opinii cu privire la acest subiect, dar acestea se contraziceau (i nu mi-au fost de prea mare folos. Cea mai prostească dintre toate este cea exprimată cu insistență de mulți germani neinformați, care, (tiind că există un oarecare element slav în țară, susțin că tot poporul român este de origine slavă.

Românii sunt, în mod evident, o națiune latină – acest lucru este clar ca bună ziua. Totuși, ca (i noi, sunt un popor foarte amestecat. Acest lucru se poate deduce cu ușurință din sfera istoriei țării, pe care am făcut-o mai devreme. Alte popoare (i triburi le-au invadat teritoriul de nenumărate ori, a (a cum alte popoare (i triburi l-au invadat (i pe al nostru, dar dacă "noi suntem saxoni, (i normanzi, (i danezi" cu toate caracteristicile acestor popoare, acum bine amestecate (poate cu excepția unor regiuni mai izolate), românii au păstrat, într-o proporție semnificativă, limba (i trăsăturile poporului din care se trag în mod vădit, adică romanii din vremea lui Traian.

Pentru a dovedi adevărul acestei afirmații nu trebuie să studiem doar istoria. Unde aceasta nu este cunoscută, limba demonstrează originea latină a poporului. Are foarte multe elemente comune cu italiana vorbită în

zilele noastre (i, cum cunosc acea limbă, pot să dau ca exemplu foarte multe cuvinte care pot “ imediat în)elese de către români, pentru că seamănă foarte mult cu ale lor. De fapt, aveam o prietenă de la Genova care s-a descurcat foarte bine în România cu toate că nu vorbea decât limba ei maternă.

Mai există altceva în afară de istorie (i limbă pe care să ne putem baza. Un observator super“ cial î(i poate crea cu u(urin)ă o imagine complet gre(ită în ceea ce-i prive(te pe români. Lenea na)ională (i lipsa de înclina)ie pentru ocupa)iile comerciale sau industriale, responsabilă atâta amar de vreme pentru întârzierea exploata)rii resurselor naturale ale)ării, fac di“ cilă aprecierea adevăratei “ ri a oamenilor. Doar atunci când ajungi să trăie(ti zi de zi printre ei po)i în)elege imensa mândrie na)ională ascunsă în spatele purtării lor nepăsătoare. Este aceea(i mândrie care a făcut imposibilă germanizarea României, cu toate eforturile regelui Carol, (i aceea(i cu care au avut de-a face inamicii în războiul ce tocmai s-a încheiat.

M-am străduit, în aceste pagini, să prezint cât de “ del am putut o imagine a vie)ii de zi cu zi a poporului român. Dacă n-am reu(it să le ofer cititorilor imaginea unui popor cu desăvâr(ire admirabil, e(ecul se datorează lipsei mele de talent, (i nu lipsei de apreciere a numeroaselor lor calită)i.

Nu există oameni mai calzi decât alia)ii no(tri, români. Sunt extraordinar de primitivi, mul)i dintre ei având casa deschisă permanent pentru prieteni. Sunt deosebit de milo(i (i întotdeauna politico(i (i curtenitori. Îi interesează atât de mult sentimentele celorlal)i, încât dovedesc o capacitate de în)elegere pe care n-am mai întâlnit-o la alte popoare.

Un diplomat italian mi-a spus odată că nu-(i dorea o avansare, dacă aceasta ar “ însemnat să părăsească Bucure(țiului, (i l-am în)eles perfect.

Dincolo de *laissez-all*er-ul care predispune la pasivitate, românii au un grad ridicat de inteligen)ă. Au capacitatea de a aprecia foarte rapid ceea ce noi numim □progres□(i sunt mereu gata să pro“ te de exemplul dat de al)ii, care pot “ mai avansa)i decât ei în unele domenii.

Cum am spus în altă parte, românii nu-(i cultivă su“ cient limba maternă, care este lăsată în seama oamenilor de rând. România nu a produs în trecut prea multă literatură care ar “ putut folosi la păstrarea interesului pentru limbă (i sunt pu)ini scriitori moderni care o utilizează în scrierile lor. Cei mai cunoscui sunt, probabil, poe)ii Eminescu, Alecsandri (i Bolintineanu. Operele primului au fost traduse în franceză (i în germană, iar cei în măsură să aprecieze consideră că e luminat de □acăra geniului. Lucrările sale au fost comparate cu acelea ale lui Keats. Vasile Alecsandri este, prin excelen)ă, poetul na)ional. Bolintineanu, care (i-a câ)tigat o imensă popularitate, este autor de balade.

Poate că românii (i-au găsit între timp un stimulent pentru mari realizări (i poate că nu se vor mai mul)umi cu o via)ă de huzur. Dar, chiar dacă luăm în considerare dragostea pentru distrac)ie, care este o trăsătură atât de speci“ că acestui neam, este bine să nu uităm că românii nu pot “ ferici)i până ce nu-i fac la fel de ferici)i (i pe cei cu care au de-a face.

*Concluzii □ Obiectivele României în război □
 Încercările Ungariei de a maghiariza Transilvania □ Simpatie pentru patria-mamă □ De*teaptă-te,
 române! □ Noile grani) e ale României □ Loc pentru
 to)i locuitorii ei □ Mica Antantă □ Asigurarea
 păcii în Europa*

Mă gândesc că toată lumea (tie acum scopul pentru care România a hotărât să intre în război. Recuperarea Transilvaniei (i alipirea acesteia la România a fost dorin)a arzătoare a “ecărui român, tânăr sau bătrân. Pe vremuri, această regiune făcea parte din provincia romană Dacia, sub administra)ia împăratului Traian. În secolul al XI-lea, ungurii s-au făcut stăpâni peste regiune, care a fost administrată ca o provincie maghiară. Mai târziu, Transilvania a fost o vreme)ară liberă, dar în 1868 a fost din nou dată Ungariei de către Franz Joseph, răposatul împărat al Austriei. De atunci s-a încercat din răspu)eri maghiarizarea teritoriului, spre marea nemul)umire a românilor, care erau, în mod evident, mult mai numero(i.

E drept că guvernul maghiar a promis să respecte limba, religia (i na)ionalitatea românilor, dar nu s-a)i)nut de cuvânt. Numai maghiara a fost recunoscută ca limbă o“cială (i au fost adoptate mai multe legi în ultimii ani care aveau ca scop maghiarizarea (colilor române(ti. S-au făcut eforturi pentru mituirea clerului român, care să-i ajute să-(i atingă scopurile.

Administra)ia provinciei a trecut complet în mâinile ungurilor. Autorită)ile controlau atât de strict alegerile,

încât elementul românesc nu mai avea o reprezentare adecvată în parlamentul maghiar. Având în vedere că în)ară erau între trei (i patru milioane de români, ace(-tia ar “ trebuit reprezenta)i corespunzător, dar nu li s-a acordat niciodată acest drept. Bineîn)eles că românii n-au considerat acest tratament ca “ ind normal. Ei au protestat energic la întâlniri (i prin presă. Foarte des persoanele publice erau silite să fugă din)ară (i să se adăpostească în România de teamă că discursurile lor vor avea consecin)e nefaste.

Când eram la Bucure(ti, am făcut cuno(tin)ă cu un profesor din Transilvania care fusese obligat să lase totul de izbeli(te (i să plece, căci fusese prea slobod la gură în criticile aduse ungarilor (i metodelor lor. Conform legii de acolo trebuia să treacă un număr de ani (parcă cinci) înainte de a căpăta permisiunea să se întoarcă în)ară.

Acum vreo 30 de ani s-a format Partidul Na)ional Român, ale cărui)eluri erau să păstreze limba română, biserica (i (colile, dar (i să recâ(tige autonomia Transilvaniei de sub suzeranitatea regatului maghiar. Peti)ia înaintată de acest partid a fost respinsă, iar conducătorii săi au fost aspru pedepsi)i. După aceea, sentimentele s-au acutizat, “ ecare act de agresiune din partea ungarilor “ ind urmat în România de demonstra)ii de simpatie pentru compatrio)ii lor. Cât de des am auzit în astfel de ocazii mul)imea care de“ la pe străzi cântând *De*teaptă-te, române!*, cântecul na)ional al românilor din Transilvania, a cărui intonare era interzisă sub pedeapsă severă. Când locuiam la Bra(ov, începeam adesea să fredonez acest cântec fără să mă gândesc (i ce mai cor de (((t-uri îmi înăbu(ea eforturile!

Am început să scriu această carte când războiul era încă în plină desfă(urare (i prietenii mei din România

treceau prin încercări crunte. N-am de gând să vorbesc acum despre timpurile triste care au trecut. Prefer să mă gândesc la viitorul luminos al țării în care mi-am petrecut atâtăia ani din via)ă.

Este o veste bună să a)u că pe noile hăr)i ale Europei, rezultate în urma hotărârilor Tratatului de la Versailles, grani)ele României se întind acum astfel încât să cuprindă întreaga popula)ie românească, cu cât mai pu)ine elemente străine.

Rămân în afara grani)elor, în Valea Timocului, în Banatul de Vest (i în Macedonia, cam cinci sute de mii de români* care vor “ încorpora)i în Iugoslavia, (i la est de Nistru alte cinci sute de mii care vor “ inclu(i în Rusia.

Rămân (i multe elemente alogene în România.

Evreii care, asemenea săracilor, rămân mereu cu noi vor continua să “ e reprezenta)i de vreun milion de persoane. O mare colonie de unguri încă ocupă un teritoriu în partea de est a Transilvaniei, în vreme ce o popula)ie germană stabilită în Transilvania, Banat, Bucovina (i Basarabia în diferite perioade din secolul al XIII-lea (i până în secolul al XIX-lea numără aproximativ opt sute de mii de locuitori.

Mai sunt (i bulgari, turci (i tătari în sudul Basarabiei (i în Dobrogea, sârbi, polonezi (i ucraineni în zonele în care România se învecinează cu Iugoslavia, Cehoslovacia (i Ucraina (i un număr destul de mare de refugia)i ru(i, apar)inând de o sectă religioasă numită scopi)i, care au fugit din țara lor de teama persecu)iilor.

Din popula)ia actuală a României, 17 milioane de locuitori, se poate a) rma că aproximativ 14 milioane sunt

* Cinci milioane în textul original, total evident gre(it (i în dezacord cu datele men)ionate pu)in mai jos.

români. În afara grani)elor României mai trăiesc peste un milion de români.

Dacă vom compara aceste cifre cu cele care prezintă situa)ia României înainte de război, în)elegem că)ara are motive de bucurie.

În 1916, România număra numai opt milioane de locuitori, din care (apte milioane (i jumătate de na)ionalitate română – reprezentând o jumătate din totalul popula)iei române(ti. Cealaltă jumătate era alcătuită din etnici români care trăiau în alte)ări.

Dacă idealurile cultivatului ministru de Externe, domnul Take Ionescu (care a fost dintotdeauna un prieten sincer al Marii Britanii) se vor realiza, se va face un pas important pentru pacea în Europa. Putem spera că norii care s-au abătut atât de des asupra Balcanilor vor dispărea pentru totdeauna.

Cehoslovacia (i Iugoslavia, a arătat domnul Ionescu, au intrat deja într-o alian)ă defensivă (i el speră că nu doar România, ci (i Grecia (i Polonia se vor alătura (i că, mai târziu, (i)ările învinse, Bulgaria, Austria (i Ungaria, vor deveni membre.

Men)inerea diferitelor tratate intrate în vigoare după război va “, desigur, scopul principal a ceea ce domnul Ionescu a numit □Mica Antantă□, dar ceea ce va eviden)ia acest efort va “ dorin)a sinceră de a stabili rela)ii personale în a(a măsură încât să faciliteze aplanarea diferitelor con)icte care pot apărea.

CUPRINS

<i>Cuvânt înainte</i>	5
Introducere	9
Capitolul I	11
<i>Un proiect cu adevărat îndrăzneț – Fascinația celor o mie și una de nopți – Spre o țară necunoscută – Lumini pe drum – Un prieten la Curte – Fac figură de nihilistă – Expresul unghuresc – Bărbați sălbatici în piei de oaie – Izgonirea unui nepoftit – Bucureștii, un oraș îngrozitor – Aventuri pe o stradă inundată – O primire călduroasă</i>	
Capitolul II	17
<i>Idei confuze despre România – „București, Turcia“ – O scrioare către Sinaia ajunge la Simla – Caracteristicile fizice ale țării – Bogățiile subsolului – Principalele orașe – Podul de la Cernavodă – Căile ferate și peisajele văzute – Dunărea cea mare – Porțile de Fier</i>	
Capitolul III	25
<i>Guvernul României – Parlamentul – Alegeri însuflețite – Bătăușii și ghioagele lor – Picnicuri militare la alegeri – „General Post“ după alegeri – Scrisul de mână în viziunea partidelor – Selecție naturală pentru angajații Poștei – Armata – Viața unui soldat nu este întotdeauna ușoară – Soldații fac piața, au grijă de copii și ajută la curățenia de</i>	

primăvară □ *Celebrarea încoronării* □ *La paradă* □ *Opoziția intră în doliu* *i se bucură de o zi frumoasă □ *Demonstrații amenințătoare care se termină cu bine* □ *Armată galantă* □ *Dacă stă*)eapăn la paradă, soldatul român este □ *Printre cei mai buni* □

Capitolul IV

33

Religia în România □ *Capul Bisericii trebuie să* “e călugăr, deci celibatar □ *Preoții provin din clasa*)ărănimii, “ind needucați” *i pu)in respecta)i □ *Îndatoririle lunare ale unui preot* □ *Rugăciuni pentru măriti**ul unei fete □ *Sfântul Dumitru, patronul Bucureștiului*, *i voca)ia lui de aducător de ploaie □ *Bisericile românești* □ *Legenda mănăstirii Curtea de Argeș* □ *Fântâna cu lacrimile soției lui Manole* □ *Obiceiuri de Paște* □ *Mănăstirile românești*, culcu)uri pentru lenești □ *O grotă minunată* □ *Mănăstirile de maici* □ *Principesa Maria, călugăriță*

Capitolul V

42

Capitala României □ *Un oraș-grădină* □ *Tramvaie modeste* □ *Un oraș cu o stradă, o biserică și o idee* □ *Calea Victoriei* □ *Două sute de biserici* □ *Biserica Domni)ă Bălaș* □ *Obiceiurile englezești câștigă teren* □ *Casele din București* □ *Vi-zite la amiază și aperitive* □ *Forti)ca)ile*

Capitolul VI

49

Sistemul funciar □ *Boierul sau moșierul* □ *Via)ă simplă a)ăranilor* □ *Începutul răscoalei* □ *O izbucnire prematură* □ *ara în* □ *ăcări* □ *Tunurile cele noi ale regelui Carol încercate pe propriii supuști* □ *Popula)ia unui sat întreg, exterminată* □ *Teroare în oraș* □ *Mă duc la biserică și sunt u)urată s-o văd acolo pe prin)esa Maria* □ *Povestea unei persoane care a avut de suferit* □ *Preoții și învățătorii au instigat* □ *Bordeiele)ărnești*

Capitolul VII

56

Serbări rustice □ *Dansuri populare* □ *Costume)ărnești pitorești* □ *ărâncu)e fardate* □ *O scenă idilică* □ *O nuntă la)ară* □ *Naivitatea)ărănească*

Capitolul VIII

60

*Industria *i comer)ul □Singurele magazine exclusiv române*ti apar)in prin)ilor □Nu există magazine engleze*ti, de*ti ar “ de dorit □Cataloagele engleze*ti nu sunt inteligibile □O “rmă englezească *i culoarea ei □standard□□O fabrică englezească de succes □Problema muncii, zilele de sărbătoare *i onomasticile □Fabrici germane □Berea este accizată în favoarea vinului □Fabrici de zahăr *i brânză □Mulsul oilor □Pu)uri petroliere în România □Un a)ux de americani □Agentul lui Rockefeller, domnul Chamberlain, *i familia lui □Cum un om de origine)igănească a descoperit petrol *i a ajuns milionar □Fabrici de hârtie *i mine*

Capitolul IX

69

*Restric)ii severe impuse evreilor □Evreii comercian)i □Metodele lor hotărâte □Cârciumarii *i cămătarii evrei îi exploatează pe)ăranii □Evreii, ca arenda*i de mo*i, sub)inchiriază la pre)uri exorbitante □Proprietarul nu-*i dă seama că este *i el răspunzător pentru împilarea)ăranilor □Revol)ă antievreiască pe Lipscani □În câ)iva ani, o familie de evrei de la Paris adună o adevărată avere cu un magazin la modă □O nuntă evreiască dublă*

Capitolul X

75

*Sistemul educa)ional □Ore lungi de studiu, fără aer curat sau mi*care □Take Ionescu, ministrul Instruc)iunii, introduce baia în *coli *i prevede timp de plimbare □Măncarea de la *coală nu este bună □Secetă □Examene *i întrebări □Poe)ii englezi sunt tradu*i literal □Literatura germană este predată în franceză, iar elevii sunt examina)i în române*te □Penurie de câr)i în limba română □Serbările *colare □Mănăstiri *i prozelitism □O fată fuge de-acasă să se călugărească*

Capitolul XI

84

*Take Ionescu, un ministru al Instruc)iunii cult □La bouche d)ar□□Personalitatea sa □Român adevărat prin dragostea aproape orientală pentru lux □Casa de la)ară *i cea de la*

ora* □ *Madame Ionescu, scriitoare* □ *Menajeria ei de animale de casă* □ *Povestea de dragoste a lui Take Ionescu* □ *Întâlnirea studentului la Drept cu tânăra englezoaică* □ *O călătorie în Anglia* □ *Obstacolele sunt învinse* *i urmează o căsnicie fericită

Capitolul XII 89

Teatrul Național □ *Revolta studențească pentru apărarea limbii naționale* □ *Cursele de cai, o distracție la modă* □ *Jochei și dresori englezi* □ *Bătaia cu țori* □ *Împătimitii mesei de joc* □ *Plutăritul pe Bistrița, un sport extraordinar*

Capitolul XIII 97

Botezul apelor, o ceremonie pitorească □ *Săritura după cruce* □ *Botezul evreului* □ *Copilul care aduce ploaia: un obicei fermecător* □ *Cum am udat plantele umane* □ *ăranii sărbătorește semănatul*

Capitolul XIV 100

Sărbători □ *Un botez crud* □ *Aranjarea căsătoriilor* □ *Logodna, o plictiseală* □ *Referințe despre moralitatea miresei* □ *Scrisori anonime* □ *Rochia de mireasă* □ *Ceremonia nupțială* □ *Ploaie de țori* □ *Bijuterii de împrumut ca dar de nuntă* □ *Mirese-fetițe* □ *Atrasă la altar cu o păpușă!*

Capitolul XV 104

Românce frumoase □ *Înfrumusețări nenaturale* □ *Toalete pariziene* □ *Extravaganțele copilărești* □ *Domni cu croitori londonezi* □ *Un "l" zon cu ghetă albastre* □ *Câteva superstiții ciudate* □ *Apărarea de deochi* □ *E"cacitatea cărbunilor încinși și a paharului cu apă* □ *Mărșorul sau simbolul lunii martie* □ *Imprudența unei doamne, pedepsită: o poveste despre justiția divină* □ *Mărșorul, barometru al temperaturii*

Capitolul XVI 111

Bonele englezoice introduc baia □ *Spălatul de dimineață într-o casă de la țară* □ *Abinerea de la spălat, dovadă de*

s^e n)enie □Înmormântarea unui mitropolit: prelatul mort în procesiune □Echivalentul din cavou al ceaiului de la ora 5

Capitolul XVII

116

Problema servitorilor nu este la fel de acută ca în Anglia □ Case cu câte 30 de servitori □Oamenii cu funcții au câte cinci sau opt servitori □Condițiile *i îndatoririle unei servitoare □Una care nu voia să se spele □O servitoare cu recomandări serve*te descul)ă la masă □Carne)ele cu referin)e despre servitori □Aripa servitorilor □Un privilegiu ciudat: servitoarele î*i pot aduce so)ii sau a*a-zi*i so)i *i familia să locuiască cu ele □Taxe pentru căsătorie sunt prohibitive □□Madam□*i □Madame□□Capcane lingvistice: cocona* sau cozonac? □Când este dorită o bucătăreasă □De ziua numelui se lasă căr)i de vizită □Un tur cu omnibuzul

Capitolul XVIII

124

Via)ă de de)inut în ocnele de sare □Un Jack Sheppard român □Trucul care l-a doborât □Procedura în cazurile de crimă □Reconstituirea crimei □Pu)ină dreptate pentru servitori: în România nu există un Habeas Corpus Act □Un bărbat a cărui fa)ă era singura dovadă împotriva sa □. iganii *i construc)iile: bărba)ii sunt zidari, femeile salahori □Expunerea noilor haine când se pune acoperi*ul □. iganii muzican)i □Pază împotriva)iganilor în Carpa)i

Capitolul XIX

130

Regele Carol ca diplomat □Lichnowski ca secretar de lega)ie □Scandalul despre nevasta prin)ului von Bülow □Observa)ea la Bad Hall □Un domn foarte galant cu damele merge prea departe *i este □avansat□□Kiderlein-Wächter, agreabil *i popular □Un dinea nefericit prezidat de o menajeră □Prin)ul Gulochowski *i so)ia sa □Câ)iva ambasadori britanici: Sir Frank Lascelles *i Sir Charles (acum Lord) Hardinge □Cum mi-a făcut unul dintre ei un mare serviciu □Sir Henry Drummond Wolff □Sir John Kennedy, Lady Kennedy *i familia lor □Vremuri mai bune pentru comunitatea britanică □Comunitatea britanică *i preocupările ei

religioase □Episcopul Collins *i vizitele sale la Bucure*ti □
Sfâr*itul său tragic □De când a început războiul, Bucure*tii
sunt vizita)i de mai mul)i britanici □O Cameră de comer)
britanică *i un Club

Capitolul XX 139

Colonia franceză □Un episcop direct □Colonia germană □
ocolile, bisericile *i spitalele sale □O ruptură în rândul
surorilor □Educa)ie, sau asisten)ă medicală? □Un spital
bine condus □Spitalele române*ti □Un chirurg eminent, dr.
Toma Ionescu □Un dentist american excentric □Practica
lui exclusivistă □Dentistul lasă un prin) cu gura căscată

Capitolul XXI 146

Sosirea regelui Carol □Românilor le displac germanii *i
nu-i suportă pe unguri □Regele Carol este un om reticent,
re)inut *i singuratic □Singurele lui apari)ii publice □Un
bal pentru popor □Tatăl regelui, singurul lui sfătuitor □Do-
rin)a de abdicare □România datorează mult fostului rege

Capitolul XXII 150

Regina Elisabeta (Carmen Sylva) □O dilemă timpurie: fără
divor)uri înseamnă fără Curte □Ciudata poveste a unui
divor) □Adevărata istorie a întâlnirii dintre Carol *i Elisa-
beta □Iubea)ara, sau pe regele acesteia? □Mormântul
copilei ei □Regina scriitoare □Pasiunea pentru muzică □
Vai de bietul artist □Supă rece pentru rege □Înfă)i*area
reginei □Azilul pentru orbi *i administratorul german frau-
dulos □Cea de-a *aizecea mea aniversare□*i cum a fost
sărbătorită □Regina *i copiii teribili □Orfanii de la Azilul
Elena Doamna □Cotrocenii *i nefericitul lui palat

Capitolul XXIII 158

Ferdinand de Sigmaringen devine mo*tenitor al tronului □
Prin)ul, un bun soldat *i un favorit al o“)erilor □Prietenul
Alia)ilor □Căsătoria lui cu prin)esa Maria □Sosirea prin-
)esei: un străin singuratic □O piesă de gală □Misiunea
prin)ului în Germania □O“)erii români în)âlnesc că)iva
Herr □Mahlzeit□

Capitolul XXIV

161

*Prin)esa într-o dispozi)ie bună □Cum a impro*cat prin)ul Ferdinand fa)a de masă □O dojană pentru prin)esa Maria? □Copiii regali □Elisabeta, o frumuse)e □Mignonne (Maria), feti)a de zăpadă, nostimă *i veselă □Ileana, cu ochi alba*tri de por)elan, este marcată de propria ei importan)ă □Prin)ul Carol, un tânar pe cinste, înva)ă polite)ea □El *i Elisabeta mănâncă morcovi cruzi în grădina ministrului □Jocul de-a războiul cu Pat Kennedy, când nici unul nu vrea să “e bur □Frumosul prin) Nicolae, □nicul terorist□□Nicolae, marinar □Plimbări)an)o*e □O aventură la Pireu □Un valet marinar □Prima împărtă*anie *i lupta lui cu pâinea □Guvernantele regale □O istorioară despre regina Olandei*

Capitolul XXV

166

*Iarna în România □Serbările ghe)ii □Un urs □evadat□face senza)ie *i î*i pierde capul □Principele Carol face din bob distrac)ia la modă □Un accident nefericit al principesei Elisabeta □Se pune capăt curselor de bob □Sănii *i costume de iarnă □Crăciunul □Anul Nou*

Capitolul XXVI

172

*Sinaia *i Curtea ei de vară □Via)a fără griji din Carpa)i □Doamne de la Curte în costume populare □Sinaia în toate anotimpurile □Mănăstirea *i odaia reginei: a decorat-o cu caricaturi ale doamnelor din înalta societate □Zi de sărbătoare la mănăstire □Regele Eduard la Sinaia □Lordul Roberts, musa“r □Re*edin)a prin)ului mo*tenitor □Cuibul principesei Maria printre copaci □Sora ei, Marea Ducesă de Hessa □Micu)a principesă Ella □Un grup vesel la pădure □Îmi amintesc de o tragedie*

Capitolul XXVII

181

*Franz d)Este *i morganatica lui so)ie, la Sinaia □Ce amintiri am despre el de la Viena □Fetele din înalta societate, cu frica-n sân □Prin)ul mo*tenitor al Germaniei era popular la Bucure)ti □Regele *i □umbrelor□lui □Predeal □Săritura*

peste grani)ă □ *Un pic de contrabandă* □ *Un drum frumos*
**i istoric*

Capitolul XXVIII

187

O minunată excursie călare □ *Plecăm din Sinaia să vedem*
răsăritul de pe vârful Omu □ *Miezul nop)ii în pădure* *i
ceasurile spectrale dinaintea răsăritului □ *Culegem* □ *ori-de-*
col *în a*teptarea răsăritului* □ *Un spectacol splendid* □
Râvnita provincie Transilvania se întinde în fa)a ochilor
*no*tri* □ *Cadril sus, la Omu* □ *Casa de oaspe)i a mănăstirii*
 □ *Pe drumul spre casă* □ *Coborâm Jepii pe jos* □ *Primejdie*
după primejdie □ *O noapte îngrozitoare pe vârful muntelui*
 □ *Îngrijorare la Sinaia* □ *Întoarcerea triumfătoare a* □ *Ēroilor* □
 *i □ *Ēroinelor* □

Capitolul XXIX

195

Holeră în Rusia □ *Mă grăbesc să mă întorc în România* □
Sunt pusă în carantină la frontieră *i *dezinfectată* □ *Solda-*
tul de gardă îndreaptă arma spre mine □ *Colega mea de*
cameră evreică *i *so)ul ei enervant* □ *Primesc autoriza)ia* *i
trimit o expedi)ie militară să caute o oglindă □ *Domni*oara*
R. încearcă să fugă din Rusia □ *Înso)itorul ei se îmbolnăve*te*
de holeră □. *ăranii îngrozi)i îi mută într-o colibă pără-*
sită □ *Neam)ul moare* □ *Cu părul alb ca neaua*

Capitolul XXX

201

*Cer*etorii din Bucure*ti* □ *Un plan care a dat gre** □ *Schema*
de la München a contelui Rumford □ *Unde î*i petrec*
*cer*etorii zilele de sărbătoare* □ *Nu are picioare, dar î*i*
*dore*te cizme* □ *In□uen)a preo)ilor* *i *a cer*etorilor asupra*
monedei □ *O plimbare la pia)ă* □ *Sârbii* □ *Zarzavagiii* □
*Expozi)ia de la Bucure*ti* □ *Principesa Maria* *i *toboganul*
cu apă □ *Jocuri de noroc în exces* □ *Mo*ii* □ *Prostia* □ *Engle-*
zilor □ *Nimic de cumpărat la Londra* □ *Bucure*ti* □ *Londra*
prin Marea Nordului *i *Edinburgh* □ *Jefferson Bricks la*
*Bucure*ti*

Capitolul XXXI

211

Istoria veche a României □ *Mihai Viteazul* □ *Stefan cel Mare*
 □ *O mamă spartană* □ *Faptele nobile ale lui Brâncoveanu îi*
aduc sfârșitul □ *Opresiunea face necesară unirea* □ *Jecmăni-*
rea)ării de către greci □ *Rusia și Turcia* □ *Occidentalizarea*
României □ *Tratatul de la Paris* □ *Comisia Europeană* □
Noul stat România □ *Detronarea principelui Cuza* □ *Asediul*
Plevnei □ *Obiectivele actuale ale României*

Capitolul XXXII

220

Influența turcească asupra comportamentului și mentalității
românilor □ *Originea poporului român* □ *Dovezi colaterale*
privind originea latină a limbii □ *Mândria națională* □
Literatura română

Capitolul XXXIII

224

Concluzii □ *Obiectivele României în război* □ *Încercările*
Ungariei de a maghiariza Transilvania □ *Simpatie pentru*
patria-mamă □ *Deșteaptă-te, române!* □ *Noile granițe ale*
României □ *Loc pentru toți locuitorii ei* □ *Mica Antantă* □
Asigurarea păcii în Europa